

ontleend en bijna vast staat, dat deze uit de Tantra-litteratuur werd overgenomen. Dit na te gaan, zoowel als het opsporen van den naam van den Dharmapāla, blijve echter aan de taalvorschers overgelaten.

Leiden, December 1901.

Laolita i Wali mPangipi.

Het Verhaal van Wali mPangipi.

Oorspronkelijke tekst in de Bare'e-taal (Midden-Celebes),
met vertaling en aantekeningen uitgegeven door

Dr. N. ADRIANI,

afgevaardigde van het Nederlandsch Bijbelgenootschap voor Midden-Celebes.

*Bijdragen [KITLV] 6th series 10th vol.
Vol. 54 (1902)*

VERHAAL VAN WALI MPANGIPI.

Inleiding, Vertaling en Aanteekeningen.

I. INLEIDING.

Het verhaal waarvan tekst en vertaling hier zijn uitgegeven, is uit het Todjo'sche rijk afkomstig en behoort dus literarisch tot het zelfde gebied als het Verhaal van Sese nTaola. Het is mij verteld door zekeren *Pake*, een Todjoër, slaaf van *Sa'ungkubi* of *Papa i Melempo*. In den Oogsttijd (Augustus) van 1897 heb ik dit verhaal te Posso uit zijn mond opgeteekend. Omdat *Pake* zelf aan het oogsten mededeed, heeft hij enkele dagelijksche woorden door hunne wisseltermen vervangen; overigens is de taal van dit stuk Strand-Bare'e, een dialect dat ik reeds in de Inleiding op het verhaal van *Sese nTaola* (Verhandelingen van 't Bat. Genootschap) heb besproken. Ook van dit verhaal worden gedeelten zingend voorgedragen; de gezongen regels zijn in den tekst met de gewone staande letter gedrukt, het cursief gedrukte wordt als gewoon proza verteld.

Als letterkundig product, staat *Wali mPangipi* zeker beneden *Sese nTaola*. Als geheel genomen, zit het verhaal wel iets beter in elkaar dan dat van *Sese nTaola*, maar dit laatste is dan ook driemaal zoo lang, zoodat er vrij wat meer talent zou noodig zijn om *Sese nTaola* tot een goed samenhangend verhaal te maken, dan *Wali mPangipi*. Maar terwijl in *Sese nTaola* het dichterlijke gedeelte naar den vorm doorgaans in orde is en slechts enkele coupletten onherstelbare fouten tegen 'rijm en maat te zien geven, zijn er in *Wali mPangipi* maar weinige goed rijmende en maatvaste coupletten aan te wijzen. Bij *Sese nTaola* kan men van eene melodie spreken, waarop alle coupletten worden gezongen; in *Wali mPangipi* is dit in 't algemeen niet mogelijk; daar in de meeste coupletten rijm noch maat is te vinden, worden zij meer opgedreund in een zekeren cadans dan dat zij gezongen worden. Alleen de regelmatig gebouwde coupletten maken daarop eene uitzondering.

Om tot den inhoud van het verhaal over te gaan, het begin, dat op bl. 1 van den tekst staat is het traditioneele. De ouders van den held zijn natuurlijk *Ta Datu* en *Indo i Datu*. Over deze twee letterkundige figuren is reeds in de Inleiding op Sese nTaola gesproken. Er wordt verteld dat het vorstelijk echtpaar eerst geen kinderen heeft, maar dat na langen tijd *Indo i Datu* zwanger wordt en bevalt. Het kind krijgt den naam *Wali mPangipi*, 't geen beteekent „Uitkomst van een Droom“. Er is intusschen niets in het verhaal wat de keuze van dezen naam verklaart. Het kind wordt iederen dag gebaad in „levenswater“, eene bijzonderheid die in meer verhalen van den held daarvan wordt medegedeeld, zonder dat men weet mede te deelen wat daaronder eigenlijk te verstaan is. De Toradja'sche kinderen worden gebaad in gewoon water, maar *Ta Datoe* en *Indo i Datoe* hebben daarvoor „levenswater“, waardoor hun kind snel en voorspoedig groeit.

Wali m Pangipi wordt dan ook spoedig groot. Van zijne jeugd wordt alleen deze bijzonderheid verteld, dat hij eens gaat baden, begeleid door de slaven zijner ouders, met een stuk geschild hout in de hand, 't welk hem bij het in 't water springen ontglipt, zoodat het houtje door den stroom wordt medegevoerd.

Drie dagen daarna roept *W. P.* eenige slaven, de zoons van *Sumboli*; zij zijn met hun achten; de uit twee woorden samengestelde namen van vier dezer acht zijn met omkeering van de leden der samenstelling, de namen der vier anderen. Zie verder de Inleiding op Sese nTaola. Deze acht slaven krijgen den last den „Ouden Man in den Pisangtuin“ te gaan halen. Van dezen wordt alleen verteld dat hij des morgens en des avonds zijn maal doet met telkens een heelen tros pisang. Dit staaltje van meer dan normalen eetlust behoort tot de trekken van den jongen veelvraat waarvan o. a. Sese nTaola het type is. Wellicht is het hier dus niet op zijne oorspronkelijke plaats. De Oude Man krijgt in last te gaan visschen, maar komt verschrikt terug, daar hij een groot schip heeft gezien; het houtje dat aan de handen van *W. P.* was ontglipt bij het baden, was de kiel geworden van een groot vaartuig, dat daar nu uit zich zelf kwam aanzeilen. Men gelooft het verhaal van den Ouden Man niet en laat hem na drie dagen weder uit visschen gaan. Hij komt weer ontsteld terug, hij heeft opnieuw het schip gezien. Nog wordt hij niet geloofd; eerst als het een derden keer weder zoo gaat, gelooft men hem en nu maakt *W. P.* in eene vergadering bekend, dat hij met dit schip op reis wil

gaan; zijne moeder moet hem 70 zakken rijst als proviand medegeven, zijn vader moet voor reisgezellen zorgen, maar hij wil alleen zuigelingen medenemen, daar volwassenen hem niet genoeg zullen gehoorzamen. Hij brengt er 40 bijeen, waarvan de oudste zeven dagen oud is. Nu laat hij een grooten kokos-stam in het schip brengen en daaraan 40 wiegen ophangen; hij zelf gaat in 't midden zitten, om telkens aan den boom te trekken en de wiegen te doen wippen. De moeders laat hij hare melk uitpersen in een groot aarden vat, waaruit hij de melk in een kommetje opschept en de kleintjes door dotten laat opzuigen. Nadat *W. P.* met de 40 zuigelingen reeds 10 dagen aan boord zijn, drijft het schip dat, evenals het vaartuig van Sese nTaola, *Lapi Tambaga* „Koperhuid“ heet, langzaam weg, na zeven jaar is het nog niet ver gevorderd, daar wind en stroom het telkens teruggedrijven en niemand het roer of de zeilen bedient; *W. P.* gaat slechts af en aan, om de zuigelingen schoon te houden en op te passen. Na zeven jaar valt een wieg naar beneden, het oudste kind verlaat de wieg en kan verder zich zelf helpen; langzamerhand valt de eene wieg na de andere af en al spoedig worden de wiegen met den kokos-stam over boord geworpen. Nu de kinderen vaste spijs kunnen eten, wordt een kookpot te vuur gezet, zoo groot dat men met een trap er tegen op moet klimmen. De kinderen worden groot, de oudste wordt aan het roer, de jongste op den uitkijk gezet en nu gaat het schip goed vooruit. *W. P.* gaat slapen en zegt eerst na eene maand weer te zullen ontwaken. Het schip komt in 't gezicht van de IJzer-bank, die uit louter geweren en hakmessen bestaat; zij nemen elk één van elke soort en daarop verdwijnt de IJzer-bank in zee. Men roept den wind en zeilt verder. *W. P.* die wakker geworden is, laat voor zich koken en gaat daarop voor twee maanden slapen. Na eenigen tijd loopt het schip vast op de Koper-bank die uit louter duiten bestaat; hiervan wordt eene lading ingenomen, de bank verdwijnt en men zeilt weer verder. Daarop loopt het schip op de Messing-bank, bestaande uit allerlei geel-koperen gereedschap: pinang doozen, koperen ketels en schalen, waarvan men een voorraad inneemt; vervolgens op de Loodbank, waar men kogels laadt, op de Zilverbank waar men rijksdaalders, en op de Diamantbank waar men diamanten inneemt. Al die banken verdwijnen weder in zee nadat de voorraad is geladen, zoodat het schip dan kan doorgaan. Na elke bank zegt *W. P.* eene maand langer te gaan slapen, zoodat hij bij de Diamantbank al op 7 maanden is gekomen. Geen

enkelen keer kan hij zijn tijd geheel uitslapen, want als die bijna ten einde is, wordt hij telkens voor eene nieuwe bank gewekt.

Ten slotte komen zij aan de Goudbank, waar zij het schip met goudhoudend water besproeien en alle vaten en paanen in de zee doopen, waardoor alles van goud wordt. Terwijl W. P. van boord is gekomen om op de bank zijn gevoeg te doen, wordt hij gewaar dat hij op een groote *Pajowi* staat (zie Inleiding op Sese nTaola), die hem den raad geeft niet verder allerlei te laden, maar eenvoudig twee ronde dingen van zijn kop mede te nemen, die dan onder den vloer zijner slaappleats te verbergen en ze na 3 dagen weder te bekijken. Na drie dagen is het geheele schip met edelsteenenvul.

Nadat de Goudbank is verdwenen, roept men weder den wind en zeilt terug. Na eenigen tijd wordt het schip Koperhuid aangevallen door zeeroovers, waarvan de eerste heet *Kapita Boneaka*, die met 150 prauwen op W. P. afkomt. Eerst vechten de scheepelingen, maar een tweestrijd tuschen de aanvoerders geeft de beslissing. *Kapita Boneaka* wordt door W. P. gedood, het schip Koperhuid vaart op de 150 rooversprauwen in en vernielt ze. W. P. gaat nu met de zijnen aan land bij de aanlegplaats van *Kapita Boneaka*, dringt diens vestiging binnen en huwt zijne weduwe, na nog eerst een troep van haar volk te hebben verslagen. Na 3 dagen gaat hij verder en laat de Weduwe van *Kapita B.* achter. In zee gekomen, gaat hij voor 7 maanden slapen; na 6 maanden wordt hij aangevallen door *Kapita Malela*, die op dezelfde wijze als *Kapita Boneaka* wordt overwonnen. Ook aan zijn dorp wordt een bezoek gebracht en de oudste van W. P.'s pleegkinderen trouwt de Weduwe van *Kapita Malela*, na de rest van diens volk te hebben verslagen. Op nieuw in zee gestoken, worden zij aangevallen door *Sandopo Dala*, die op dezelfde wijze als de vorigen wordt verslagen, eveneens de volgende aanvallers: *Molemba Kajoro*, *Mobadju Rante*, *Molemba Labu* en *Molemba Apu*. Bij deze laatste vijf worden de weduwen der gesneuvelden niet meer bezocht.

Nadat *Molemba Apu* is verslagen, kan W. P. ongehinderd doorevaren naar de aanlegplaats zijner ouders, met wie hij eene blijde ontmoeting heeft. Zeven dagen lang viert men feest (*podo'a salama*). Daarna wordt het schip boven in het dorp gebracht, doordat jonge hoofden-dochters als rollen dienst doen, over welke het schip vanzelf naar boven rolt; de meisjes worden onverlet op het schip teruggevonden.

Hierna laat Wali mPangipi zich besnijden, met zijne 40 pleegkinderen. Op zijn besnijdenisfeest wordt W. P. bespogen door *To Karô Udja*, die in de lucht woont. W. P. vat dit op als eene oorlogsverklaring, rust zich toe tot den strijd en wordt dan ook weldra door *To Karô Oedja* aangevallen; de aanval wordt afgeslagen en *To Karô Oedja* komt om met al de zijnen; den terugtocht naar zijn land had W. P. hem reeds afgesneden, door het koperdraad, waarmee hij en zijne manschappen uit den hemel waren afgedaald, naar beneden te trekken. Na deze overwinning gaat W. P. zijne achtergeblevene vrouw opzoeken, de Weduwe van *Kapita Boneaka*. Zij viere nu behoorlijk hun huwelijksfeest; daarna laat W. P. nog 6 zijner pleegkinderen met de overige weduwen trouwen.

Na geruimen tijd gaan allen weder naar hun dorp terug, vergezeld van hunne vrouwen. Allen gaan aan boord van de Koperhuid, allen de Jongste wil door de lucht reizen. Al opspringende komt hij in het hart van den wind terecht, zoodat hij op-, neder- noch zijwaarts kan, maar in de lucht blijft hangen. Hij zou zeker van gebrek zijn omgekomen, indien niet W. P. in den droom door den geest van zijn Grootvader was op de hoogte gebracht. W. P. laat nu zijn Oudsten Zoon in de lucht springen en den Jongsten bij de beenen naar beneden trekken, zoodat hij nog levend tehuis komt.

Daarna wordt W. P. nog aangevallen door zeven booze geesten, *Kombengi* genaamd, die den levensadem der menschen opzuigen, alle menschen in het dorp verliezen hun leven, maar W. P.'s levensadem kan niet uit zijn lichaam gehaald worden. Hij slaagt er ten slotte in de *Kombengi's* te dooden en aan zijne ouders en verdere dorpsgenooten hun verloren leven terug te geven.

Hij is nu voor alle menschen op aarde en voor de lucht-bewoners onoverwinnelijk geworden en wil *Ala ta'ala* bevechten, den eenige die in macht nog boven hem staat. Na den toegang tot *Ala ta'ala's* verblijf te hebben verkregen, door den *angga mbajau*, den geest die den toegang tot de onderwereld bewaakt, te hebben gedood, bereikt hij de woning van *Ala ta'ala* en daagt dezen tot een tweegevecht uit; *Ala ta'ala* weigert, maar biedt aan hem de tooverspreuken te leeren waardoor hij onoverwinnelijk wordt. Hij gaat bij *Ala ta'ala* in de leer en keert met de verkregen wetenschap naar huis terug.

Evenmin als het Verhaal van Sese nTaola, kan men dat van Wali mPangipi geheel oorspronkelijk Toradja'sch noemen. Het begin is, zooals reeds boven is gezegd, als dat van de meeste groote

Toradja'sche verhalen. Het houtje dat wegdrijft en als een groot schip terugkomt en het medenemen en grootbrengen van 40 zuigelingen zijn mij uit geen Toradja'sche of andere Indonesische verhalen bekend. Daarop volgt het verhaal van de IJzer-, Koper-, Lood-, Zilver-, Diamant- en Goudbanken, 't welk ook voorkomt in de „Geschiedenis van Zeven Kinderen, door hunne Ouders verstooten“, mij in 1897 te Paloe (Palos) verteld. In 't kort luidt dit verhaal aldus:

„Zeven kinderen, allen broeders, doen den geheelen dag niets dan spelen en willen niet voor hunne ouders werken, zoodat hunne moeder op zekeren dag ophoudt voor hen eten te koken. De broeders loopen het bosch in om eten te zoeken, vinden eene prauw en zeilen uit. Na eenigen tijd stranden zij op de Duiten-bank, maar op raad van den Oudsten Broeder nemen zij geen duiten in; daarna loopen zij op de Halve-Guldens-bank, op de Guldens-bank, op de Rijksdaalders-bank, op de Goudbank, maar de Oudste Broeder houdt telkens tegen dat zij er van laden, ook als zij aan de Diamantbank komen, verhindert hij dat er diamanten worden geladen. Eindelijk komen zij aan de Penis-bank, waar zij eene lading penissen innemen, die vanzelf, als bloedzuigers in hunne prauw springen. Met deze lading komen zij in de stad der vrouwen, waar in 't geheel geen mannen zijn; hunne lading is hier zoo gewild, dat zij nog meer aan waarde ontvangen dan zij van al die banken hadden kunnen innemen. Met eene schuit vol goud komen zij bij hunne ouders terug, waar zij natuurlijk met vreugde worden ontvangen.“

Dit staaltje van de Paloese literatuur is de eenige parallel die ik van dit gedeelte van Wali mPangipi kan aanhalen.

Wat de Toradja's onder *Pajowi* verstaan, is reeds in de Inleiding op Sese n Taola medegedeeld. Hier wordt van de Pajowi verteld wat door de Indiers van de slang *Cesha* wordt gezegd, dat hij een edelgesteente op den kop draagt. In N°. XIX van de Sangireesche Teksten (Bijdr. Kon. Inst. 1894, bl. 31) is ook sprake van een slang met een diamant op zijn kop en dat dergelijke verhalen ook in Midden-Celebes bekend zijn, bewijst hetgeen den Heer Kruijt en mij verteld werd van het eiland *Toko Bae* in de Golf van Mori. „Onze geleider La Nipi deelde ons mede dat de lieden van Wata m Bajoli zeker op dit eiland tuinen zouden hebben aangelegd, ware het niet dat het bewoond werd door eene groote slang, *arae* genaamd, welk dier een kam op den kop draagt en een parel, die men des nachts kan zien schitteren. Zijn geluid

heeft veel van het kraaien van een haan.“ (Meded. v. w. het Ned. Zendelinggenootschap, 1900, Dl. 44, bl. 158). In zijn boek „*Malay Magic*“ (1900) vertelt W. W. Skeat op bl. 303 en 304 het volgende geloof der Maleiers van Malaka omtrent sommige soorten van slangen. „The cobra (ular tēdong) is said to have a bright stone (*kēmala* or *gēmala*) in its hedd, the radiance of which causes its head to be visible on the darkest night. A snake bezoar (*guliga ular*) is also said to be occasionally found in the back of a snake's head (?), whilst the snake-stone (*batu ular*) is carried in its mouth.“

Verder wil ik hier nog even wijzen op hetgeen de Engelsche O. I. ambtenaar W. Craoke op bl. 275 van zijn „Introduction to the Popular Religion and Folklore of Northern India“ schrijft. „The snake like the toad ugly and venomous“ wears on his head the precious jewel or *mani* which is a stock subject in the Indian folktales. It is sometimes metamorphosed into a beautiful youth: it equals the treasure of seven kings: it can be hidden or secured only by coudung or horsedung being thrown over it: and if it is acquired the serpent dies“ — In Wali m Pangipi staat de Pajowi zijne twee edelgesteenten vrijwillig af, zonder dat het blijkt dat de voorafgeane besproeiing met drek hem er toe genoodzaakt heeft.

De nu volgende zeeroovers-verhalen zijn in hoofdzaak dezelfde als die welke in Sese n Taola voorkomen. De namen der roovers zijn:

Kapita Boneaka, waarvan 't eerste gedeelte het Sp. *capitan* of 't Port *capitão* is; het tweede gedeelte van den naam kan ik niet verklaren.

Kapita Malela, vgl. den naam *Patiri Malelu*, in Sese n Taola; *malela* „staal“ is Boegineesch.

Sandopo Dada, ook een zeeroover uit Sese n Taola.

Molemba Kajoro „met een harnas van touw“ Harnassen van touw behooren tot de wapenrusting der Morische krijgers. In het boven aangehaalde reisverslag zijn zij op bl. 180 en 181 vermeld.

Mobadju Rante „met een kettingharnas,“ *Molemba Labu* „met een ijzeren harnas,“ helden die ook in andere verhalen voorkomen, bijv. in *Toko Lolowe* en *Toli Sanggona*, waar zij ook als roovers optreden. Kettingharnassen en ijzeren harnassen kunnen de Toradja's alleen uit verhalen.

To Karó Udja, de regen-god, die Wali mPangipi na zijne besnijdenis aanvalt, is in Sese n Taola een zeeroover geworden „die den regen tot vlag heeft“ op zijn schip. In *Toko Lolowe* en *Toli*

*Sanggon*a komen 7 gebroeders van dien naam de helden van het verhaal aanvallen, met het gevolg dat zij verslagen en gedood worden. In het verhaal van *Bilala Pantje* onderneemt de held van dien naam een sneltocht tegen *Tabo Lempe*, een hoofd dat op de zon woont, deze wordt bijgestaan door *To Karó Udja*, die hem met zware regenbuien bevecht, zoodat zijne manschappen allen verdrinken en alleen *Bilala Pantje* zelf blijft leven, doordat hij den regen, die hem reeds tot boven de borst komt, geheel opdrinkt. Daarop volgt een zeven-daagsch tweegevecht, waarin *Bilala Pantje* overwinnaar blijft.

Een verhaal als dat van den Jongsten Pleegzoon (*i Kasupua*) van Wali m Pangipi, die in de lucht springt in bovenwindsche richting, zoodat hij op den Oorsprong van den Wind (*mata ngoju*) afgaat, en het dus hoe langer hoe meer in den wind krijgt, evenals iemand die eene rivier tot haren oorsprong opvaart, hoe langer hoe sterker tegenstroom heeft te verduren, tot dat hij eindelijk niet meer verder kan, komt ook in het verhaal van *Bilala Pantje* voor. Deze held, die op de Zon wil gaan koppensnellen, moet eerst een oneindig langen weg afleggen om te komen bij een geweldig grooten Rotan, *i ngKai Lauro m Piku* „Grootvader opgewonden Rotan,” die hem en zijne manschappen op zijne dorens zal laten zitten en hen zoo door de lucht naar boven op de Zon brengen. *Bilala Pantje* gaat vooraf aan dezen „Grootvader” het verzoek doen om op die wijze door de lucht te worden vervoerd, maar de weg duurt hem te lang, hij springt de lucht in en komt evenals *Kasupua* op eene plaats waar hij niet meer tegen den wind op kan en die, evenals in Wali mPagipi, *kawaro nase* „de plaats waar zelfs een bijlijzer wegwaait,” heet. Hij kan niet vooruit, achteruit of zijwaarts en zou ellendig zijn omgekomen, indien niet Grootvader opgewonden Rotan hem had bemerkt en hem met zijn doornen in de broek had gehaakt, om hem zoo naar beneden te trekken.

In verscheidene Toradja'sche verhalen is deze *Lauro mPiku* de weg tusschen hemel en aarde. Op eene plaats in het woud, die moeilijk is te vinden, ligt deze Rotan, als een touw opgewonden, te slapen. Men moet hem eerst wekken, door zeven stokken op hem stuk te slaan; is hij wakker dan vindt men hem ook steeds bereid dengenen die hem gewekt heeft naar boven te dragen, indien deze er voor zorgt voor zich een zitplaats in te richten op het hoofd van Grootvader *Lauro m Piku* en een voorraad water mee te nemen om den Rotan te besproeien indien hij soms overhelt; na besproeid te zijn, gaat hij weer recht naar boven. In Wali m Pangipi daalt

To Karó Udja langs een koperdraad naar beneden, ongetwijfeld de plaatsvervanger van *ng Kai Lauro m Piku*.

De laatste aanvallers zijn de zeven *Kombengi*'s. De naam *Kombengi* is met het voorvoegsel *ko-* met nasaal tusschenzetsel gevormd van *wengi* „nacht, duister.” *Ko-* is een bijvorm van *ka-* en *ke-*; met dit *ka-* worden zeer dikwijls titelwoorden gevormd, in welk geval het als lidwoord of betrekkelijk voornaamwoord is op te vatten. De naam is dus te vertalen met „De Nacht, De Duisternis” of als persoonsnaam opgevat, „De Nachtelijke, De Nachtgeest,” vgl. *kabongi*, van *bongi* (wisselterm van *wengi*,) met *ka*, een wisselterm van *walesu* „muis,” dus „Het Nachtdier.” Hier is *Kombengi* (dat er zeven zijn is eene dergelijke verfraaiing als de zeven *To Karó Udja*'s in *Toko Lolowe* en *Toli Sanggon*a) voorgesteld als een geest die reeds op grooten afstand den levensadem (*inosa*) uit het lichaam van den mensch zuigt, waardoor deze sterft, terwijl zijn lichaam in de houding blijft waarin het was, toen de levensadem het verliet.

De gewone Toradja'sche legende van *Kombengi* heldert den oorsprong van *Kombengi*'s vermogen op; zij luidt als volgt:

„Toen de Schepper (*Lamoa*) de beide eerste menschen uit steen had gemaakt, ging hij heen om *inosa marate* (eeuwig leven) voor hen te halen. In dien tusschentijd kwam *i Kombengi*, een geest (*angga*), die den wind door den aars der menschen deed blazen, waarna zij ademden. Hadden zij nu maar de *inosa marate* gekregen, dan zouden zij eeuwig hebben geleefd, maar evenals nu de wind telkens ophoudt (*mata*) moeten ook de menschen sterven —. Op hunne tochten kwamen die twee menschen bij een *tabalo* (*Bambusa longinodis*), op welks top een boom was gevallen, zoodat de bamboe ter aarde was gebogen. De menschen hakten den top van de bamboe door, zoodat die weer recht omhoog schoot. *Kombengi* kwam die plek voorbij en verwonderde zich er over; dat de menschen in staat waren geweest den top van deze dunne bamboe af te hakken. „Als men in de *tabalo* klimt, breekt zij toch, dacht hij, de menschen moeten dus bijzonder knap zijn, het is dus maar 't beste dat ik wegga uit dit land.” In het bosch kwam *Kombengi* buffels tegen en zeide tot hen: „Komt, gaat met mij weg, de menschen zijn u te machtig en zullen u doden.” De Buffels antwoordden: „Wel neen, wij zijn immers sterker dan de menschen.” Maar de menschen vingen de buffels met riemen van buffelvel en slachtten ze. Daarop kwam *Kombengi* bij de visschen in het water en zeide: „Komt, gaat met mij weg; de menschen zijn u te

machting." "Wel neen, antwoordden de visschen, zij kunnen ons niet bereiken in het water." Maar de menschen zetten fuiken uit aan den benedenloop der rivier en strooiden *kamande-* (Croton tiglium) vruchten aan den bovenloop, zoodat de visschen naar beneden vluchtten en in de fuiken terecht kwamen. Daarop kwam *Kombengi* boschhanen tegen en zeide: "Komt, gaat met mij weg, de menschen zijn u te machting." De hanen antwoordden: "Wel neen, wij zijn veel te vlug." Maar de menschen vingen de hanen met strikken. *Kombengi* verdween toen in eene spelonk."

Kombengi is dus de eigenaar van den levensadem der menschen, vandaar dat hij dien weer kan opzuigen. Hij kan dus dood en ziekte veroorzaken. Wanneer men de verloren *tanoana* (gezondheid) van een zieke gaat terugvragen (*mowurake*), geeft men ook een offer aan *Kombengi*.

Ten slotte komt het voor een Mohammedaan niet weinig naieve verhaal van Wali mPangipi's bezoek aan *Pue* (Heer) *Ala ta'ala*, die hier wordt voorgesteld als de *kabosenja* van *Torate*, het Toradja'sche doodenverblijf, onder de aarde. De ondergaande zon wijst den weg daarheen, de plaats waar de zon iederen avond verdwijnt is het gat (*wajau*) waarin men zich laat vallen, om in de Onderwereld te komen. Volgens de Toradja's komt men dan bij den bewaker van de Onderwereld, een groot varken; hier vervangen door een geest. Trouwens de Islam in de Tomini-bocht is een heidendom zonder (of liever bijna zonder) varkens. Het Varken dat de Onderwereld bewaakt wordt door de Toradja's door het werpen van een kēmirinoot verleid om even zijn post te verlaten, waardoor zij gelegenheid hebben om vlug binnen te sluipen, maar Wali mPangipe, die trouwens met dezen onderaardschen bewaker zoo iets niet kan doen, maakt korte metten en houdt hem in stukken. Hij daagt *Ala ta'ala* op de gewone wijze uit, zooals ook Sese nTaola zijne tegenstanders uitdaagt.

De voorstelling dat *Ala ta'ala* in de Onderwereld woont en beheerscher is van de Doodenstad *Maka*, waar hij in de bovenste verdieping van eene moskee van zeven verdiepingen woont, is bij de Mohammedaansche bewoners van de Zuidkust der Tomini-bocht zeer gewoon. In het verhaal van *Golo* en *Kapapitu* is deze voorstelling tot in bijzonderheden uitgewerkt. *Kapapitu* is de vrouw van *Golo*, sterft kort na hare eerste bevalling, maar telkens komt hare *angga* (geest) terug om haar kind te zoogen en allerlei te bevelen en te regelen, zij spoort haar man aan om haar te volgen

naar de *pada ma'asari* (Boeg. *padang mahasara*, Mal. *padang mahsar* "het Veld der Opstanding") en *Suruga*, want:

banja wo'u ngkuoamo
dunia dja kupobajo

"Ik zeg het er niet om, maar
de wereld is voor mij slechts
een schijn."

Haar man is echter nog aan het leven gehecht en maakt onder meer de tegenwerping dat hij haar niet kan zien. "O, dat is niets", antwoordt zij:

da kutuntumo sadamu
da nupangakita jaku

"dan zal ik de Geloofsbelijdenis
wel voor je opzeggen, dat ge
mij kunt zien."

Maar hij antwoordt:

nepa nuto'o sadaku!
tō-nja matowe rajaku
ri wawo utanamo jam

"zeg nog niet de Geloofsbelijdenis
voor mij op, ik begeer nog op
aarde te blijven."

Eindelijk besluit hij een eind mede te gaan, maar nauwelijks heeft hij van verre *Baitula ri Maka* gezien of hij gaat terug en viert het doodenfeest voor *Kapapitu*, om hare *angga* te vreden te stellen. Toch komt hare schim weder, vraagt aan hare moeder het noodige voor hare reis naar de Onderwereld en gaat heen. Hiermee is het verhaal weer in het Toradja'sche spoor gekomen en volgt nu in hoofdzaak den Doodenzang, die naar de beginwoorden van het referein *Djondjo awa* heet. De weg wordt wel eenigszins anders beschreven: in plaats van ééne rivier moeten zij er zeven over, het water van geen dier rivieren is drinkbaar. Als *Golo* wil drinken, springt er eene kat te voorschijn, die hij bij den staart pakt en waaruit hij water knijpt. Nu komen zij aan eene vlakte, *Tana Marambu*, vanwaar men de *Baitula ri Maka* kan zien. Eerst moeten zij nog eene brug over, die over een pan (*kawali*) met vuur (*ipu naraka*) ligt; door eene formule waarbij *Pue Ala* om hulp wordt aangeroepen, komen zij er over. Aan geene zijde der brug staat *i Manakiru*. Daarop komen zij aan het huis van *Pue Ala*, dat op één paal staat. De trap wordt neergelaten: zij blijven op de 3de verdieping huizen. Op Vrijdag komt een bode van *Pue Ala* hun zeggen boven in de *masigi* (bovenste verdieping der moskee) te komen, om te *mosombaja*. Haar man mag nog niet boven komen, daar hij, als sterveling, een stinkend lichaam heeft, weder een echt Toradja'sche trek, want men wordt niet in *Torate* ontvangen, tenzij men van zijn menschenstank is bevrijd, hetgeen

geschiedt wanneer de doodsbeenderen van de overblijfselen van het weggerotte vleesch zijn gereinigd.

Golo gaat ten slotte ook mee, leert nu bij *Pue Ala*, die hem zijn *makumpu* "kleinzoon" noemt *mangadji* en *modjumá* en als hij volleerd is (*napotamo*) mag hij naar de aarde terugkeeren."

Een zuiver Toradja'sche overlevering van dit verhaal, die intusschen wel onvolledig zal zijn, luidt aldus: "*Golo* is gehuwd met *Nusa* en gaat met *Ta Datu* mede op een sneltocht. Voordat zij den vijand hebben aangevallen, komen twee lieden *Golo* terugroepen, daar zijne vrouw zwaar ziek is. Maar hij wil eerst den vijand aanvallen en zendt de boodschappers terug. Na een dorp te hebben uitgemoord en een deel der bewoners te hebben krijgsgevangen gemaakt, komt *Golo* terug; zijne vrouw *Nusa* is intusschen gestorven en hij begeeft zich naar de stelling waarop hare doodkist staat, om daar de gebruikelijke plechtigheid tot opheffing van den rouw over haar te verrichten. Daar spreekt hare schim (*angga*) hem toe, wijst hem een buffel aan, dien hij met zijn zwaard moet vellen en die op het feest voor de ontvangst van de snellers en hun buit wordt gegeten, geeft hem curcuma en gember te kauwen, zooals dat behoort bij de ontvangst der snellers, gaat met hem de *lobo* binnen zegt hem wat hij moet doen, brengt hem zijn eten; nadat hij gegeten heeft, eet ook zij en in den avond, als de anderen zingen en dansen, gaan zij samen naar hun huis; de schim zijner vrouw gaat naast hem liggen en noodigt hem uit haar te volgen naar het Schimmenrijk, aldus:

ane nupomawo mate
lulu ntudu ri Torate
ane nupomawo kodjo
lulu ri jojo mamongo

"Indien gij naar mij, gestorvene verlangt volg mij dan tot beneden in het Schimmenrijk. Indien gij waarlijk naar mij verlangt volg mij dan naar den top van den pinangboom."

Bedoeld is de pinang die zijne wortels in de Onderwereld heeft en met zijne kruin reikt tot den ingang van het Hol (*wajan*) die het begin is van den weg naar het Schimmenrijk.

Den volgenden morgen eten zij nog te zamen, maar daarna gaat de schim van *Nusa* terug naar *Torate*. Haar man ziet haren grooten zonnehoeft en volgt haar; hij komt bij de kruin van den pinangboom die uit den ingang van 't Hol naar boven steekt. Hij laat zich na zijne vrouw langs den stam afglijden en komt in *Torate*. Daar volgt hij haar naar haar huis, maar zij laat hem niet

toe boven te komen, want "dan zou hij haar niet meer kunnen zien." Sedert zij in *Torate* zijn gekomen, is zij nl. zichtbaar voor hem. Het verveelt hem evenwel beneden aan de trap te blijven wachten, hij klimt naar boven en als hij het huis binnentreedt, ziet hij dat het zijn eigen huis is op de aarde; zijne vrouw is verdwenen."

Gelijkt dit niet op het verhaal van een droom van iemand wiens *tanoana* (levensgeest) in de Onderwereld bij zijne gestorvene vrouw is geweest (die gedroomd heeft dat hij daar bij haar is geweest) en die, wakker wordende, ziet dat hij in zijn eigen huis is en dat zijne vrouw er niet meer is?

Behalve de verhalen die onder de strandbevolking de ronde doen van de doodenverschijningen die te beurt zijn gevallen aan hen die Mekka bezocht hebben en van de groote menigte geesten van afgestorvenen die daar in de *Baitula* op de pelgrims afkomen om hun de hand te geven, een kille hand, die bij aauraking eene rilling geeft, kan ook de Westelijke ligging van Mekka de voorstelling hebben doen ontstaan dat Mekka de doodenstad is, of liever de stad waar de geesten der Geloovigen heengaan en dat *Pue Ala ta'ala* daar het hoofd is. Het Doodenrijk ligt in het Westen en is in de Onderwereld, daar wordt dus ook Mekka geplaatst, terwijl de weg er heen dezelfde is als die naar de Onderwereld, zooals hij in den Doodenzang wordt beschreven. Dat ook levenden in de Doodenstad kunnen komen, is niets bijzonders, want in den Doodenzang wordt juist beschreven de weg dien de verwanten van den doode met hem afleggen, als zij hem naar de Doodenstad geleiden.

Als geheel genomen, moet Wali m Pangipi eene Toradja'sche samenstelling uit in- en uitheemsche bestanddeelen worden genoemd. Het moet dus tot de letterkunde van het strand-Bare'e worden gerekend en wel tot een der belangrijkste voortbrengselen daarvan. Bij de echte nog heidensche Toradja's is het niet bekend.

Panta bij Mapane.
Zuidkust der Tominihoekt.

Februari 1902.

LAOLITA I WALI MPANGIPI.

Maro-ro Ta-Datu pai Indo i Datu, masae-sae ngkaro-ronja, napopea baru da moana, bare'e. Kaewantje'enja, mesonomo Ta-Datu. A, nato'o, mapari se'e, Indo i nDatu, bare'e re'e anata! Ja masae-sae, tianamo Indo i nDatu; katiannya se'e: Hu-epé! nato'o, podi jak u, Ta-Datu! podi jaku! podi jaku! kangidaku se'i. Napokau wa'a mbatuanja ndjo'u mepodi: tombe, katimba, ontjo, dongingi, dongkongisi, djongi, takule, ngaja-ngaja anu podi nakeni, buke-bukemo santjuno ri ra mbanua. Nakeni Indo i nDatu sangaja saogu; puramo nakoni, bangkemo komponja. Nakeni ngkasaenja djelamo ri wujanja, ri wenginja, ri eonja, meka-lemo ananja: De, de, de, de, Ta-Datu, djiri pé, lupa mpa'a ndjai dopi, a, tuumamo! Sompimo waja mpusenja! Nasompi ndjimuju, nariu-riu ue ngkatuwu saeo sambengi, saeo sambengi, mewonggamo, napasusu ntau sondo, nenenja montalikusi apu medoro, sambenginja, sangajanja kabangkenja, rantani mekolikamo, mendjojomo ri djoia, metoamo, meda-ndano ri rindi, rantani, kampondo-mpondo, lo'emo melindja, napoto'o i Wali-mPangipi. Molontjomo lau tana, be masae naintjani moehe. Polegaleganja ri tana, marameda naepe, nasale nenenja ndjo'u ri ue, nato'o:

Da ntamalai mandiu kita se'i nene, Indo i nDatu.

Marameda ngkuepe jaku se'i, nene ge, Indo i nDatu.

Ndiako ana majunu da ndji ue, da mangangkeni puemi.

Ndjo'umo ana majunu togompuju, dja mena'u tudu lai tana, natima noti sa'owo ungka ri polude. Rata ndjai ue, mosompomo, noti nakeni mposompo nadika lai dada, melojo, dja lo'u melojo, nalapasaka noti be kainjanya kadjunja, djamo kanotinja se'i. Mesuwa lai tanta'inja, nakeni nu ue noti; mewalili ri banua, maro-romo. Ganamo togo mbengi, napebo ginampinja, ana i nTjumboli: i Sungko-nTada, i Tada-Sungko, i Tabo Lempe, i Lempe Tabo, i Bengo Watu, i Watu-Bengo, i Peto-Tosu, i Tosu-Peto, nato'o:

Imbe'imo i Sungko-nTada. Tada Sungko, timakaku ngkaiku lai loka. Ndiako sa, ndipebo ngkaiku lai loka.

Ndjo'umo kodjo anu napokau, djelamo lai loka, kare'e nu langkai tu'a; meoasi langkai tu'o nato'o:

Maka komi setu anaku, nu ndja nditunggai?

Mesono anu napokau:

Kami se'i, ngkaiku, napokau nu mokole ma'i mompebo komi. Da mandake ri banua, bara ndja da nato'o, ngkaiku.

Mesono langkai tu'a:

Ndiako tamalaimo se'i, makumpuku Sungko-nTada.

Ndjo'umo, djelamo ri banua, mempone ndekumo, motunda ri wombo, mowotu i Wali mPangipi, nato'oka langkai tu'a:

Ndipeentju wai ma'i, komi se'i ngkaiku lai loka.

Ndipamongoka ngkaiku o neneku, Indo i nDatu.

Napamongoka, ro mamongo, meoasi langkai tu'a:

Nu ndja kantja anaku, nupekitima jaku, makumpuku.

Bare'e bara nundja kupekitimaka komi ngkaiku.

Ikomi da kupokau da lo'u da nu nipandjalaka jaku raneo ri tasi.

Ane dja setu anaku nuto'o, ne'e masusa rajamu.

Djamo nakabangke ndeme, raneo anaku i mPangipi.

Metompa mpalakanamo jaku se'i, makumpuku i mPangipi.

Malaimo kodjo, djelamo ri banua, natoro loka sambuli ngkinowia, sambuli mawuro, bara sangara, bara banja sambulimo jau. Bangke reme sambuli nakoni, mamongo, natima djala, karandji, malai; tudu lai tasi, modjala; re'emo lau jau nale'o, lepa gana sumpuju mba'a. Sampali naolesaka, sima'imo duanga dja kangkanjo-ngkanjo tau ri rajanja, re'e tesantamungku, ntano be ndjau tau, nakita duanga noti i Wali-mPangipi mewali duanga ewa buke tau, ntano bare'e. Djingkimo raja langkai tu'a, naluntasaka djalanya, molontjomo napokaeka duanga, djamo buliu ndeki lipu napewunuka djalanya ndati kandepenja, mepone ndati lipu, ngasamo sari, waindjo'u wai ndeku inosanja, motunda ri wombo, napetumbuka Ta-Datu pai Indo i nDatu:

Se'ipa pai da mate kita se'i, makumpu i Ta Datu.

Se'i pai sondo silau ri duanga makumpuku.

Se'i laupa ngkukita, kabangkenja nu duanga ewa ogu ntando mbuju.

Mesono i Ta Datu:

Bara dja bare'e montjo bara dja ndilego-lego ngkaiku.

Mesono Langkai tu'a:

Bare'e jaku mawuti, banja kalopu-lopu makumpuku.

Lau kodjo nu duanga ri wiwinja mangampago jaku pane.

Mesonomo i Ta Datu:

Ndiako pawalili komi se'i ngkaiku lai loka.

Mesono Langkai tu'a:

Motompa mpalakanamo jaku se'i makumpuku Indo i Datu, Tadatu.

Mewalilimo, nakoni loka sambuli wo'u ngkinowia, maro-romo wo'u. Gana togombengi lo'umo wo'u tau napokau mompebô Langkai tu'a:

I mbe'imo i Sungko-nTada, Tada Sungko, ndiako nditimakaku ngkaiku.

Ndjo'umo, naratu i Langkai tu'a ndji ojo loka, mewawo. Meoasi Langkai tu'a:

Maka komi setu kede, nu ndja nitunggai?

Mesono tau napokau:

Kami napokau nu mokole ma'i mompebô komi.

Mesono Langkai tu'a:

Ndiako tapalaimo kita se'i, anaku Sungko nTada.

Nakojuju watutu, ndjo'u ndeki lipu mempone ri banua i nTa Datu motunda ri wombo. Mesono i Wali mPangipi:

Ndipeentju ma'i komi se'i ngkaiku lai loka.

Ndipamongoka ngkaimi se'i, neneku Indo i Datu.

Raneo lo'u dondjala lai tasi komi se'i ngkaiku.

Mesono Langkai tu'a:

Ane dja ntjetu, kede, djamo nakabangke ndeme raneo

Metompa mpalakanamo jaku se'i, makumpu i Pangipi.

Karemenja ndjo'u mondjala tau tu'a nakita muni duanga bangke, napetumbuka Ta-Datu, bare'e wo'u naaja. Mewalili ri banuanja ri tongo loka, togombengi napokau muni mondjala, kaewantjetunja wo'u nakita duangu, napetumbuka, nepa naaja, bare'emo mesapu tau, nato'o: Montjomo se'i.

Pogombo ndipogombomo komi se'i neneku Indo i nDatu.

Nu ndja, da ngkagombo kami se'i, kedeku i Wali mPangipi?

Bare'e ntja kaintjani da manto'o gombo se'e, anaku.

Pogombo ndipogombo komi se'i, nu pakaku i nTa Datu.

Mogombomo tau, masae-sae bara ruambengi, bare'epa uato'o pu'u mpogombonja, dja mopeasi pau, nepa nato'o:

Pedonge ndipedongeka, jaku da manto'o gombo, Papaku!

Da mombadju komi se'i, o nene Indo i nDatu, da mangabangani karu.

Ndibangani sondo, tepitumpuju ogu, neneku Indo i nDatu.

Se'i jaku da ngkumalai mosumomba, modaga, Papaku!

Mombadju tau, djamo karutu-rutu, saeo sambengi, saeo sambengi, pitumpuju karu nabangani. Romo setu, mekigombo wo'u i Wali mPangipi.

Pogombo ndipogombomo, komi se'i nu papaku i nTa-Datu.

Nu ndja ntja da ndagombô, da ndato'o anaku i mPangipi?

Da mogombomo nu junuku, komi se'i papaku i nTa-Datu.

Tundeku sampole lipu tau anu da nu keni anaku i mPangipi.

Bare'e ntja ngkupokono da mangkeni tau sampole lipu.

Ne'emo jaku mongkeni tau anu bangkemo, e Papaku.

Bare'e ntja da naaja jaku se'i, da manto'oka songka.

Meoasi papanja:

Mbe'i ntano da nu keni kantja tau, anu da junumu?

Ndipebô pura-pura wa'anja, anu moana setu ndjo'u,

Puramo singkandomu we'a anu nepa poananja, napeoasi ri tesamba'a-mba'a:

Siko sangkudja mbengi poanamu tu'aku?

Jaku depa sambengi poanaku, katudunja ri djoia makumpuku.

Intjetu se'e samba'a anamu, da ngkupojunu setu jaku.

Siko sangkudja mbengi poanamu tu'aku?

Jaku depa ruambengi poanaku, katudunja lai djoia, makumpuku.

Intjetu se'e samba'a anamu, da ngkupojunu setu jaku.

Ewasetu dja pompeoasinja lai wa'a ntau moana, re'e anu depa togombengi, patambengi, limambengi poananja; ganamo patampuju ana-ngkodi nasingkandomu napojunu, anu tu'a pitumbengi dja katuwunja. Nato'o: ane tau tu'a kusale, be naaja patudjuku, aginja ana ngkodi dja patampuju.

Naipua mekatudu jaku se'i, o neneku Indo i Datu.

Ndiako nditaka umbu ri duanga komi anu wa'a mpapanja patumpuju.

Nditowo kajuku laju ndapoumbu sangkadju.

Bare'e ntano lan duanga. Ruambengipa ndjo'umo pura-pura, djamo anu pungku pai buta bare'e lo'u. Mekatudu lai tasi, napebô-mo ngoju, nato'o:

Pewuimo bara-bara, papute tompo utara.

Mewuimo ngoju, patetumboli pela mata, ma'imo duanga bangke. Napebô wo'u:

Polontjomo wai ma'i duanga Lapi Tambaga dja noti ulu nasanja.

Se'imo kodjo duanga ma'i, mesawi i Wali-mPangipi, nataka lai duanga kajuku laju, nepa nata'a wo'u kobati patampuju, nadika lai tongonja potundanja, mopaumbu. Ro setu napokau nene nu ana ngkodi patampuju:

Ndikomo ue ntjusu, djai gumba bangke setu pakabuke.

Bukemo sagumba bangke, gapasi nadika ri sangkiri, nasumpuka ri nganga ana ngkodi, wai ma'i wai ndjo'u ri dulungi, ri gulingi, mopariu, moruso'i ta'i, montatapaka kumu ewu tau poliana djamo i Wali mPangipi pai ana ngkodi patampuju ri duanga. Sampujumbengimo, dja maandu ngkalionja duanga, gana sambuja, bare'epa lawa kalo'unja, gana santa'u, ruanta'u, pitunta'u bare'epa wo'u lawa gaga, nakeni muni nu ngoju, sologi, setu pai malente kandjo'unja. Nepa sakodi kalawanja, marapa kobati saogu, ujumbuamo setu; membangunu, mesuwu ri kobati, melindja rantani maintjani raa, ana ngkodi ujumbua setu. Ungka lai ria marapamo kobati sambengi saogu, sambengi saogu; pura marapa, natadji kobati, umbru, napobontjeka ana ngkodi, kura napawulu anu ma'ai kabangkenja, nuedjani, nepa sawi tau ri wobonja mompetiro rajanja. Nepa ri ria madago pelindja nduanga; anu ujumbua napokau mogulingi, tua'inja ndati dulungi kare'enja. Mesono i Wali mPangipi:

Pebomo ngoju bangke ri gulingi, anaku i Ujumbua.
Wa imbe'i da kuto'o da mebo ngoju se'e Papaku i Pangipi?
Pewuimo bara-bara, papute tompo utara.
Rimbe'imo oloata, kita se'i nu papaku i Pangipi?
Tosukamo pu'u jangi ndjoi mata eo setu anaku.
Ne'e mengaja ndaseko, ne'e djukusi ndato'o, anaku ri dulungi

Molontjomo kodjo duanga, polontjonja se'i metompamo jore i Wali-mPangipi ri ananja, nato'o:

Da ngkumoturu sakodi aku se'i, nu anaku patampuju.
Sambuja da ngkukajore aku se'i, nu anaku patampuju.
Ganamo sampuju pai limambengi, mena mekolika, jore wo'u, bare'emo madago polontjo nduanga.

Bara nu ndjamo se'i nakita nduangani, e ngkakaku?

Sonomo tukakanja:

Ne'e mengaja ndato'o, ne'e djukusi ndaseko ri dulungi a'iku!

Bare'e masae nakitamo maeta sangkani jangi, ewa kambuka, maeka raja ntua'inja, nato'oka tukakanja:

Se'ipa pai da mate kita se'i, ngkakaku Ujumbua.
Peole pesa sima'i, maeta sambira jangi, e ngkakaku.
Likemo sa, ndilike ntemaliga i papa jore tulau.

Napalikemo kodjo, nato'o:

Pembangu ndipembangumo komi se'i, e papaku i Wali mPangipi.

Menamo wo'u pai najali salimuntunja; mesono papanja:

Ne'e mengaja ndaseko ri dulungi, e anaku Kasupua.

Soka bangke ri koronja setu ndjau anaku Kasupua.

Pebô ngoju bangke ri gulingi anaku Ujumbua

Pewuimo bara bara, papute tompo utara.

Polontjo ntotoaka djoi ria, duanga Lapi Tambaga.

Molontjomo duanga, bare'e masae soremo ri wawo mpasigi ase.

Ndipena'umo ndiruru sinangge setu lo'u, ne'e ntani sondo gaga.

Djamo sinangge pai panaguntu pasigi setu, nato'o: Tima sumba'a samata sinangge, samba'a sampu'a panaguntu, meponé maliga, pajamo pasigi.

Poapumo ntemaliga, komi se'i nu anaku pura-pura.

Maoromo nu kompoku, jaku se'i, anaku pura pura.

Moapu, manana, moiru, mangkoni, mamongo, ro setu, napebo wo'u ngoju:

Pewuimo bara-bara, papute tompo utara.

Polontjo ntotoakamo pu'u jangi, duanga Lapi Tambaga.

Molontjomo wo'u duanga, polontjonja se'i, metompa jore ri ananja i Wali-mPangipi:

Dangkumoturu sakodi, jaku se'i, nu anaku pura-pura.

Ruambuja ngkukajore, se'i nu anaku pura-pura.

Moturumo jore wo'u; ganamo sambuja tekiwoi, mekolika. Djamo sampujumbengi ganamo da ruambuja nakitamo pasigi tambaga, nasindi jangi ri wawo ulasi, mekakaimo wo'u tua'i.

Se'ipa pai, da mate kita, nu ngkakaku Ujumbua.

Pelikemo sa ndilike ntemaliga, i papa jore tulau.

Pembangu ndipembangumo komi se'i, e papaku i Wali-mPangipi.

Membangumo kodjo, pembangunja se'i, nato'o:

Ne'e mengaja ndaseko ri dulungi, anaku i Kasupua

Soka bangke ri koronja setu ndjau, anaku i Kasupua.

Pebô ngoju bangke ri gulingi anaku Ujumbua

Pewuimo bara bara, papute tompo utara.

Polontjo ntotoaka djoi ria, duanga Lapi Tambaga.

Molontjomo duanga, bare'e masae, soremo ri wawo mpasigi tambaga, pura-puramo doi setu.

Pena'u-na'umo mangangkaku doi setu tulau

Nau dja wungka sangkaku, ne'e ntani sondo gaga, anaku.

Desa-winaka mariangi tambaga lo'u nteaopo, e anaku pura-pura.

Naulajamo, ro setu, napokau: Pesawi maliga-liga, ro mesawi. napokau moapu:

Poapu ntemaliga komi se'i, nu anaku pura-pura.
Maoromo nu kompoku jaku se'i, anaku pura-pura.
Pewuimo bara bara, papute tompo utara.
Polontjo totoakamo pu'u jangi, duanga Lapi Tambaga.
Dangkumoturu sakodi jaku se'i, nu anaku pura-pura.
Togombuja ngkukajore, se'i nu anaku pura-pura.

Gananja sampuju pai limambengi, da menamo, nakita tasi makunimo mekilaja, sore ndjai ria duanga ri pasigi gala, mongaja-ngaja parewa gala lai ria: dula, sere, salapu. Napokau wo'u da mena'u montima tesuogu sangaja tau samba'a, ro naulaja, mesawi maliga-liga, pajamo pasigi gala, molontjo muni duanga. Moapu tau, ro mangkoni mamongo i Wali-mPangipi, metompa da jore patambujamo djandjinja.

Ruampujumbengi nepa pontu mpenanja, nakitu mabujamo wawo ntasi, mabujamo jangi sambira nasindi. Bare'e masae soremo ri pasigi majo duanganja, pelurumo pura-pura setu. Menamo, nalike nu ananja i Wali-mPangipi, nawai mena'u, montima telimangkaku samba'a, ro naulaja, mesawi maliga-liga, pajamo pasigi wajo, molontjo muni duanga. Moapu tau, mangkoni i Wali-mPangipi, ro mangkoni mamongo metompa da jore, limambaja djandjinja.

Ruampuju pae limambengipa nepa da penanja, nakitamo ananja, mabuja tasi sambira, jangi sambira nasindi. Bare'e masae soremo ri pasigi ringgi duanganja, meudamo nalike nu ananja i Wali-mPangipi, nawai da mena'u montima ringgi samba'a, tealima, mempone muni, pajamo pasigi ringgi setu. Molontjo muni duanga, mangkoni, jore wo'u i Wali-mPangipi, onombuja da kajorenja nadjandji se'e. Ganamo limambuja kajorenja, sambujapa nepa da penanja, nakita tasi mekilaja, nasindi jangi sambira mekilaja. Masae-sae sakodi sore ri pasigi inta duanganja, nepa se'e pend in Wali-mPangipi, nalike nu ananja. Mena'u pura-pura natimamo inta setu, gori ngkakononja nakaku. Mempone muni, paja pasigi inta, molontjomo wo'u duanga. Ro mangkoni joremo wo'u i Wali mPangipi, pitumbuja nadjandji.

Onombujamo kajorenja sambuja nepa da penanja, nakitu wawo ntasi makunimo sangkuni, mareka wo'u jangi sambira nasindi. Maekamo raja ntud'inja, nato'oka tukakanja:

Se'ipa da maropu, da opi kita se'i ngkakaku i Ujumbua.
Ne'e mengaja ndaseko ri dulungi, o anaku Kasupua.
Dangga pelo, eka nganga, be da kodje ntesakodi siko setu jau ntua'iku.

Likemo sa ndilikemo ntemaliga, i papa jore tulo'u.

Ane bare'e ndilike da ngkumenawusakamo loi tasi

Pembangumo ntemaliga, komi se'i mpapaku i mPangipi.

Menamo nalike nu ananja, pembangunja se'i, nato'o:

Ne'e mengaja ndaseko ri dulungi o anaku i Kasupua.

Polontjo totoakamo pu'u jangi, duanga Lapi Tambaga.

Pelontjonja se'i, soremo duanga, kasorenja napokau i Wali-mPangipi:

Ndipena'umo anaku, taunaka pura-pura rengko nduanga.

Da ndiome lai tasi pura-pura parewa nduanga tundjo'u.

Naome, naoremo ntasi muni, nadjempi ntasi, mewalimo wujawa pura pura, sako duanga mewali wujawa, djamo kudju ndapoawa nakitu kakadjunja, sininja ri raja nduanga mewali wujawa pura-pura, maku ri pasigi mbujawa kasorenja.

Wusumo ta'i i Wali-mPangipi mekogamaka, meotosaka ta'inja, mowotu anu napeoko motota'i ri pasigi: Maruti wombo ntanta'i, da mantota'isi jaku sindate. Djingkimo raja i Wali-mPangipi, napeoasi: Nu niha mowotu silau? Meoko naotosaka wo'u togongkani, nlanoku wo'o mPajowi, nepa mompau-mpau mpodago, mepurunaka ta'inja ri ra ngkomponja, mewasi i Pajowi: Nu ndja, kede, nutunggai? A, dja ungka ire'i ungkaku. Mesono i Pajowi: Ane ewa ntje'e, ne'e ndaulaja ngaja-ngaja ri pasigi, anu ruogu ire'i ri wo'oku, jali, keni ndjo'u, ane djela ri duanga, sungke djoia ri pontu ngkajoremu, sangadi gana togombengi depa peole.

Nakenimo kodjo, mesawi tau pura-pura, paja pasigi wujawa ndjo'u. Molontjomo duanga; anu natima ri wo'o mPajowi nadika lai pontu ngkojorenja, naka'awi, gana togombengi nasungke, bukemo ungka ri gulungi rata dulungi ana nu inta ruogu se'i.

Ungka lai ria da mewalilimo duanga, napokau ntumpumja:

Pelontjo mpewalilimo duanga Lapi Tambaga, dja noti ulunasanja.
Polontjo ntondo wiwinja kita se'i duangaku.

Molontjo duanga; joremo wo'u i Wali-mPangipi, pitumbuja kajorenja. Ganamo ruambengi kajorenja, makareba ndji tana, nato'o: Tuma'i i Wali-mPangipi ungka ri modaga, nakeni nduanga wujawa sima'i. Nalonge kareba i Kapita Boneaka, mesono: A, kambamba-mbamba i Wali mPangipi! banja si'a pue nduanga, jaku jau; peoko ana majunu, taunaka duanga mpogora-gora, kita tau biasa mogora. Satu pai lima-mpuju ogu duanganja, panaguntu, marianji, panta ngkainja nakeni. Nalapasaka duanga, ndjo'umo. Sambuja nepa pend i Wali-mPangipi, nakitamo ananja duanga satu pai lima-mpujn ogu, mowotumo anu tua'i, nato'oka tukakanja:

Bara nu ndjamo wo'u anu nakita duanga ngkakaku?
Se'ipa pai da mate kita se'i tukaka Ujumbua!
Peole pesa sima'i, napetondamo ntimali.

Ungka lai ria menúmo i Wali-mPangipi; pembangunja nato'o:

Ne'e mengaja ndaseko ri dulungi, o anaku i Kasupua.
Soka bangke ri koronja setu ndjau, anaku Kasupua.
Polontjo ntotoaka djo'i ria, duanga Lapi Tambaga.

*Dja sin siu molontjo, sinaliu sape nalimbu duanga kora-kora mpogora,
salu pai lima-mpuju, mosumo, mowotu i Kapita Boneaka:*

Ponjombamo ntemaliga-liga, anaku i mPangipi.
Mesono i Wali-mPangipi:

Kapali kaea mata da manjomba nu makodje ngkatuwunja, nu tuama.
Napelómo wo'u ananja:

Ma'imo lai soriku, anaku Kasupuaku kupaluaka baraka.
Peoko ndati dulungi, pekutana riu sala, anaku Kasupua.
Ndjo'umo ananja ri dulungi, mekakore lai ria meoasi:

Nu ndja ntja sala mami, kami se'i, nu pagora nu iwali?
Mesono pagora:

To'o ngkabongo langkai mombegora, momberatamo ri djaja.
Mesono wo'u i Wali-mPangipi:

Pakadago togongkani mangampekutana sala, anaku!

*Togo ngkanimo se'i, djamo setu pobalinja; nalapasaka panaguntu nu
pagora, modjilili ana ngkodi mekakai madju'a lai lasi, ewa boti, ba ndja. ¹⁾*

Ma'imo lai soriku siko setu, nu anaku Ujumbua.
Jalimo nu parewamu, purukamu, nu badjumu, nu sigamu, nu kumumu.
Sikomo sampobalinja i Kapita Boneaka setu ndjau, e anaku.

*Napesua pura-pura, napeklusaka siga, ndjo'u wo'u mmpone ri kataba
ri warwo nduangu, i Kapita Boneaka mmpone wo'u ri warwo ngkatabanja.*
I sema da mewunu da riunja, anaku i mPangipi?

Komimo jaumo riunja, anu metunggai setu da mewunu.
Djaga-djaga ntundjo'umo nu woto ngkajuku tumba nu ju'aku, e anaku.
Tandapaka, runtjupaka lai bambaraku, setu nu pangkita e pagora.

*Megantjinaka, naruntjupaka tarwala, nasubitaka pintja, tudu ndeki
wana nTo Napu.*

Djaga-djaga tundjo'umo ju'a ngo'a ketagara e pagora.
Tandapaka, runtjupaka lai bambaraku, setu nu pangkita pewalinja.

¹⁾ Voor bara nundja.

*Megantjinaka, riko nawunu. natoposaka, mawawu ri dulungi i
Wali-mPangipi, bare'e napoli mantengku tarwalanja. Dja telapa tarwala,
nenaimo mombetoto; malenge ri kataba ri raa, malengi riraa, ri
katabamo, sangkani katudu, ruangkani meore, mawela i Ujumbua,
mowotu ananja i Kasupua:*

Marugimo anami silau, nu papaku i mPangipi.

Ntanoka mate i Ujumbua, membangu i Wali mPangipi:

Deokotaka ri ma'i kupangkita nu welanja, e anaku.

Napoadju ntna'inja salumbu anu Kasupua, mmpone muni:

Banjapa ewa ntjetu nu lendjenja weli anu da ndaepe, e anaku.

*Naowo djamo sakodi mongkekeni ewa ira laumbe. Nawangu, naurudjupi,
nau laranja bare'emo, tuwumo muni.*

Jalikaku parewa gana-gana, anaku Kasupua.

Jakumo sampotadanya i Kapita Boneaka setu ndjau.

*Napasua pura-pura, mesuwu ri warwo ngkataba, mombetoto, malengi
ri kataba ri raa, malengi ri raa ri katabamo. Masae-sae naowo i
Kapita Boneaka tudu i Wali-mPangipi, napebó jununja:*

Ponjomba ndiponjombamo ntemaliga-liga, komi setu i mPangipi.
Bare'e ntja da monjomba kami se'i, ua kodje borosapu.

Ndibangani panaguntu, tarakolo panta setu, e anaku.

Nabanganimo kodjo, mebusi:

Lio lio wo'o ungguli, nu gaudara, nu gadjonja pantidoa.

Ro napanaguntu setu parewa nduanga, napebó ngoju:

Pewuimo bara-bara, papute tompo utara.

Polontjo ntotoakamo pu'n jangi, duanga Lapi Tambaga.

Gadjo-Gadjo, remba-remba wai ma'i, nu pagora makodje borosapu.

*Pai nu ndja napogadjo? Sako pantidoa bare'emo, gulinja djamo
metaka ri sangkila, panljara'unja Nepa napontjongka duanga:*

Polontjo mpewalili se'i, nu duanga mpagora

Polontjo mpeewa-ewa, ri iwali duanga Lapi Tambaga.

*Molontjomo kodjo duanga i Wali-mPangipi mangurumpa duanga
mpagora pura-pura, malesa, mate tau pura-pura. Puramo setu, napebó
ngoju, napokau duanga:*

Polontjo ndjoi wiwinja, nakarata ri lipu i ntobalu i Kapita Boneaka.

Molontjomo duanga, mosompo lai sompo i ngKapita Boneaka.

Da utamandake sangkani kita se'i, nu anaku pura-pura.

*Mosompomo ri tana, napokaumo duangu ri koro ntasi lawa-lawu.
Mundake ri lipu meoasi i Wali-mPangipi:*

I mbe'imo pontu ngkare'enja kandjau banua nu mokole?

Nato'okamo ntau:

Setu ndate ri tongonja, nononja saogu-ogu rindi nu pembajo.

Liu-liu memponemo ndati ria, motunda.

Pamongoka kami se'i taliwanua sindjau

Pamongoka kami se'i taliwanua, sindeku i ntobalu i Kapita Boneaka

*Bare'e napodjo da mesua i ntobalu, madja'amo raja i Wali-mPangipi,
napokau ananja, nato'o:*

Peokomo, taka ase, nu anaku patampuju pura-pura.

Da ntapowiamo dja'a ri lipunja, i ntobalu i Kapita Boneaka.

*Meokomo ana patampuju, meoko i tobalu, bepa naintjani kabalunja.
Mesuwu ri wobo mpaturua, meole i Wali-mPangipi, sinaliu metaka
rajanja si Wali-mPangipi, mombepetaka rajanja, meunde i Wali-
mPangipi:*

Motade ntja, morupa ntja, meawa ntja mosipa ntja, wia mbiti i ntobalu.

Motundamo i ntobalu.

Madago ntja, meawa madolidi potundanja i ntobalu.

*Nasila mamongo, natondju, napekitondju nu ana majunu. Ro mamongo,
napeoasi ne, nato'o:*

Mbe'i pontu ngkare'enja kandjaunja ue mpandiumu se'i?

Setu tondo mata eo kandjaunja wobo ndjaja ue nu mokole.

Peoko, ngkou kajuku maliga, siko se'i tobalu.

Da nta malai mandiu, da mendaki kita sei, ntobalu.

Roi nakou, mena'u lo'u i Wali-mPangipi melulu i nTobalu, naunde:

Meawa ntja, madago ntja, masipa ntja mombetonda ndjo'u ri djaja kami **se'i**

*Malaimo, djela lai ue, mendakimo, mompakuroso tau ri lipu santjowu
pai limatu, rajanja da mompepate i Wali mPangipi, maka rongo nu
mokole nata'unaka Tonja mentija, dakedmo tau sondo:*

Setu tau sondo sondo, pekutana nu djajanja, e'anaku i mBua.

Bara da liu rimbe'i pekutana mpakanoto, e anaku Ujumbua.

Meoasi i Ujumbua:

Maka komi sondo-sondo, rimbe'i da kaliumi, taliwanua sima'i?

Mesono tau sondo:

Ne'emo ndapekutana, to'o ngkabongo tuama anu maea matanja.

Peokomo, ntaka ase, komi se'i nu anaku pura-pura.

Kogamaka, djudjulaka, toposaka ndeku, tumbalaka ndeki djaja.
Ne'emo boi ndisaju, da puramo taunja i nTobalu.

*Nalapasakamo mombeilawu anu nasube ri langkedanja, nasube,
pimo wo'u natoposaka, natumbalaka, napelele natimboju, madlungka
pura-pura naboembi. Anu djaja ndalulu, djamo totoworo ndati lipu,
anu djingki raja molontjo ndati jopo, saeo bare'e djela mperwalili anu
ma'ai kadja'a ndajanja, ruambengi nepa djela. Mewalili tau samboko
ri banua, mamongo.*

Paundamo kura setu ntemaliga, nTobalu i Kapita Boneaka.

Maoromo nu kompoku jaku se'i, da dadusi nu moapu i nTobalu.

Pasambakamo anuta sadulamo, kita i nTobalu.

Naoko pangkoni, nadika sadula-dula.

Da ntamotubamo kita mangkoni, e nTobalu.

Mangkoni, mamongomo, ro setu nato'o:

Pesuomo ntale ali siko se'i, nu rongoku nTobalu.

*Natalemo ali nadika kasoro bangke, mesua moturu, metompa ri
ananja:*

Ne'e makodi-kodi raja komi se'i anaku pura-pura.

Jaku mesua moturu ri rajanja, anaku pura-pura.

Mesuomo kodjo, nato'o: Siko ri wawonja Tobalu, jaku ri aranja.

Bare'e, da ngkumasala, da ngkumekutana jaku nu mokole.

Bara, dja ndidonge-donge bambarinja karehanja i Kapita Boneaka.

Pedongeka kupanto'o da nakanoto ndaja, rongoku i nTobulu.

I Kapita Boneaka lo'umo ole ri daga djo rampe nteasamba'a.

*Moturu joremo, gana togombengi, karabanja napisi bare'e, gana
setu nato'o:*

Metompa mpalakanamo kami se'i, nu rongoku i nTobalu.

Ne'epa wo'u magagadi, komi se'i nu mokole.

Ole bare'epa re'e nu bakumi, ndipatoka ndipamongka.

Ta'amaka sambengi, ndipopea nepa wo'u mondadu, e mokole.

Mbe'imo ana majunu setu lo'u ndjo'u dampalele tau.

Da mombadju sondo-sondo, da moapu pura tau tu'a.

Da mowia anu momi gana gana, nu susuri, nu gurenta, wadje.

Raneo da lo'u ri tasi sira nu mongkeni nu mokole kita lai tasi.

Mototoro'o manu, memamo i nTobalu mompalike jununja, membangu.

Pembangu ndipembangumo komi, ana pura-pura da moapu.

Da mangkeni nu mokole lo'u i tasi kita se'i raneo e anaku.

Membangu, moapu, manana, mosompo manu, tudu wo'u lai tana tau.
Malaimo tudu lai tasi, djamo anu buta pai pungku be lo'u; mesono
i Wali-mPangipi, nato'okamo ananja:

Peoko ntotosi kadju, se'i komi anaku patampuju.
 Depowia nu balampa, ndapotunda ntetemi i Tobalu.

Napowia nu unanja; ro, nato'o i nTobalu:

Da rajaku damangkita nu duanga nu mokole ntobambari wujawa.

Napokaumo i Wali-mPangipi ananja i Ujumbua, nato'oka si'a:

Pebomo ngoju bangke anaku Ujumbua.

Mebö i Ujumbua, nato'oka ngoju:

Pewuimo bara-bara, papute tompo utara.

Polontjo ma'i wiwinja siko se'i, duanga Lapi Tambaga, dja noti ulu nasanja.

Sambali nakita. rata kodjo lai wiwinja:

Mokole jau mpodago jau ntano; komi se'i i mPangipi!
 Poiru ntamangkonimo kita se'i, i nTobalu i Kapita Boneaka.

Moiru mangkoni.

Da ntamotuba mangkoni kita se'i, nu rongoku i nTobalu.

Bara djamo se'i se'e dombekita-kita se'e, nTobalu.

Ne'e mengaja ndato'o komi se'e, nu mokole i mPangipi.

Djamo kakuasa mPue mangandika nu rongoku i mPangipi.

Potunda ntamamongomo kita se'i, nu rongoku i nTobalu.

Metompa mpalakanamo kami se'i rongoku i nTobalu.

Ne'emo mengaja ndito'o, komi se'e nu mokole i mPangipi.

Dja mampakatowe raja dja mandika mawo ndaja, dja mandika dju'a ndaja.

Pesawi ndipesawi ri duanga, komi se'i nu anaku pura-pura.

Mesawi ananja pura-pura, mesawi wo'u si'a; pura setu, nato'o:

Pebomo ngoju bangke ri gulingi nu anaku Ujumbua.

Pewuimo bara-bara, papute tompo utara.

Mewui ngoju, patekolika pela mata.

Polontjo mpakaliga siko se'e, duanga Lapi Tambaga.

Paunda mpompanea komi se'i, anaku pura-pura.

Moapu, manana, nairu mangkoni tau, mamongo, ro setu:

Da ngkumoturu sakodi jaku se'i, nu anaku pura-pura.

Pitumbuja ngkukajore, nu anaku pura-pura.

Dja nato'o ewa ntje'e se'e, joremo kodjo djamo gana limambuja,
ndongemo i Kapita Malela, tuma'i i Wali-mPangipi duanganja wujawa,
be nakoto i ngKapita Boneaka. Nato'oka jununja: A, peole naini,

bara si'a dja tumpunja, bara bare'e makodje jaku montimu duanganja,
jaku da tumpunja naini.

Poiwo mpompakorokaku komi se'i ntjiri anaku pura-pura,
 Ndiakomo ri tasi, raneo ta'unaka duanga tulau.

Lo'umo kodjo duanga ruatu, nataunaka, pura molanto ri tasi, nato'o:

Poiwo pompakoroka komi se'i, ntjiri nganaku pura-pura.

Raneo da metudumo lo'u ri tasi kita se'i, ntjiri ngana.

Dja rata ri panto'onja, mesawi ri duanga nancuka bale, nuore
somba, natu'a guli, najali wose.

Gadjo-gadjo remba-remba ri dulungi, ntjiri aganaku pura-pura.

Mogadjomo ri dulungi ana ngkodi mawengi, mareme be owe djamo
sambuja, nepa da mena a Wali mpangipi.

Bara nu ndjamo wo'u nakita nduanga, ngkakaku Ujumbua.

Ne'e mengaja ndato'o, ne'e djukusi ndaseko tau ri dulungi e a'iku.

Djamo kakuasa mPue kita se'i nu anaku pura-pura.

Pewuimo bara bara, papute tompo utara.

Polontjomo totoakamo ndjoi ria, duanga Lapi Tambaga.

Bo, molontjomo duanga, djamo momberata.

Ponjombamo ntimali komi setu anaku i mPangipi.

Kapali kaea mata, da njomba nu tuama makodjo.

Nalapasaku monaguntu, manawu i Kasupua, mopiliko ewa boti
ri ra ntasi.

Pekutana ndiu sala i dulungi, nu anaku Kasupua.

Nu ndja ntja sala mami, komi setu nu pagora makodje.

To'o ngkabongo tuama momberata ri djaja.

Poiwo mpompakoroka siko se'i anaku pantondanja.

Siko dampombalika i ngKapita Malela setu ndjau.

Pesuamo salanamu badjumu, nu kumumu, nu sigamu pompo'umu.

Takamo nu penaimu, timamo nu tawalamu nu kantamv, e anaku.

Peponemo ri kataba setu ndate nu anaku pantondanja.

I sema da mewunu da rivnja nu pagora, nu iwali.

Djaga-djaga tundjo'umo tumba poja nu ju'aku, e anaku.

Tandapaka runtjupaka ri bambaraku tulau nupangkita e pagora.

Megantjinukamo, riko nawunu, nasubitaka, mekatudu bara rimbe'i
ri To Bada.

Djaga djaga tundjo'umo ju'a ngo'a ngketagara, e pagora.

Lapasakamo loma'i nu pangkita pewalinja e pagora.

Megantjinaka i Kapita Malela, masubitaku tudu lai dulungi duanga Lapi-Tambaga, le naepe nduanga. Nalapa tawala mombetolomo, bare'emo naingki, dja malengi naepe ri kataba, ndekumo ri raa, laumo sangkani lai wawo ngkataba matemo pagora. Mowotu jununja:

Ponjombamo ntemaliga komi setu, anaku i mPangipi.

Kapali kaea mata da njomba nu tuama au makodje.

Banganimo panaguntu, tarakolo, panta setu, e anaku.

Iio-lio nu gulinja, nu gadjonja nu pangidoa panaguntu e anaku pura-pura.

Napanaguntu parewa nduanga, ware pura-pura. Ro setu, napebo ngoju:

Pewuimo bara-bara papute tompo utara.

Polontjo ri mata ngoju, duanga Lapi Tambaga dja noti ulu nasanja.

Gadjo-gadjo remba-remba wai ma'i nu pagora komi setu.

Polontjo mpewalili se'i nu duanga mpagora.

Mewali duanga Lapi Tambaga mompewalilisi pagora, napulaika ro.

Polontjo mpeewa-ewa, duanga Lapi-Tambaga au makodje mabaraka.

Molontjomo duanga, narumpa-rumpa duanga mpagora, pura naposo.

Polontjo ndjoi wiwinja duangaku siko se'i mabaraka makodje.

Molontjomo djela ri sompoa i Kapita Malela mana'umo tau, mandakemo.

Da ntamandaka sangkani kita se'i, nu anaku pura-pura.

Mandakema pura-pura ndati lipu, mesua ri boboka.

Imbe'i pontu ngkare'enja nu balu anu mokole i Kapita Malela.

Natudjuka, nato'o:

Ndate setu ri tongonja kare'enja nu balu anu mokole.

Mepono sawi ri banua, nato'o:

Pamongoka kami se'i taliwanua sindeku pura-pura.

Peoko, kou kajuku ntemaliga, siko se'i nTobalu.

Da ntamalai mandiu kita se'i, nTobalu i Kapita Malela.

Nakon kajuku, ro mompakoroka, malui, mana'umo, tudu, lai lana.

Meawa ntja, motade ntja, marupa ntja kami se'i mombetonda ndjoi dja.

Melindja rata ndjai ue, mompakoroka tau santjowu, da mompepate i Wali mPangipi pai ananja pura-pura. Dja bare'e masae tongawamo.

Setu ma'i tau sondo, ndipekutana riunja, e a'iku!

Rimbe'i da kandjo'umi, komi setu tau sondo e sima'i?

Ne'emo nupekutana, to'o ngkabongo tuama nu maea matanja.

Peokomo ntaka ase, komi anaku pura-pura.

Kogamaka, rosomaka, ndilawu, nditimboju ntoposaka ntumbalaka.

Ne'e boi ndipomai da mate. da puramo tauja i nTobalu.

Napalasaka mombelawu, nailawu, natimboju, naidjaki, natumbalaka ro setu mandiu, ro mandiu djamo mandakemo ndji banua motunda mamongo.

Paundamo kura setu, i nTo Balu i Kapita Malela,

Moapu, manana moiru.

Da sadula-dula kita da mangkoni i nTo Balu i Kapita Malela.

Da ntamotuba mangkoni kita se'i, i nTobalu i Kapita Malela.

Ro mangkoni mamongo, pura setu, nato'o:

Pesuomo ntale ali ntemaliga, nu rongoku i nTobalu.

Mesuomo ndeku, jore:

Metompa mpalakanamo jaku se'i nu mPapaku i mPangipi

Ne'e makodi-kodi raja nu a'iku, pantonda dja pura-pura.

Jaku, da ndeku moturu ri rajanja e a'iku, e papaku!

Ganamo togombengi porongonja, au we'a ri kasoro marate, si'a ri aranja kare'enja, sako nakangkasi bare'e, pai bare'e wo'u nadjama-djama.

Metompa mpalakanamo kami se'i, nu rongoku i nTobalu.

Da ngkamalaimo kami, nu rongoku i nTobalu i Kapita Malela.

Nepa riu magagadi komi se'i, nu rongoku e mokole.

Imbe'imo i Sungko nTada, Tada Sungko dampalele tau setu ndjo'u se'i.

Ndito'oka da mombadju dontewea sondo-sondo, da mowadje pura-pura nu ngaja anu momi.

Napatelemo una ngkodi: komi da mowia rote, da moonde-onde, da mowadje, mogurenta, mosanggara, mosusura, modjodjori mokula-kula, mobolu, moepo-epo. Molotoro'o manu, mompelike i Tobalu, nato'o:

Pembangu ndipembangu komi se'i pura-pura, ntjiri ngana majunu.

Da moapumo ami komi se'i ntjiri ngana ri kura loi tasi e nganaku.

Da metudu lai tasi mangangkeni nu mokole, e rongoku se'i se'e.

Bangke reme lo'umo kodjo djelamo ri tasi napokau ananja nu Ujumbua.

Ndipowia nu balampa dapotunda nu erami e a'iku.

Napowia balampa sarai, ro, motunda, i Tobalu samboko.

Da rajaku, da mangkita nu duanga nu mokole makareba, nato'o ntau.

Pewuimo bara-bara, papute tompo utara.

Polontjomo wai ma'i duangaku mabaraka au makodje.

Napangkita ntau sondo, napangkita ndongoku i nTobalu.

Molontjo ma'i wiwinja, nato'o i nTobalu:

Mokole jau mpodago komi se'i ntano e rongoku.
 Poiru ntemaliga siko se'i nu rongoku i nTobalu.
 Da ntamotubamo kita, da mangkonimo, rongoku i nTobalu.
 Ne'e makodi-kodi raja da ngkamalaimo kami, i nTobalu.
 Ndisawinakamo baku setu, ndjo'u nu gogoso nu kalopa, nu wadje, onde-onde.

Ro nasawinaka:

Da nta mesawimo kita ri duanga e a'i, mpapaku i mPangipi.

Pura mesawi tau napebó ngoju:

Pewuimo bara-bara, papute tompo utara.
 Polontjo ri mata ngoju, duanga Lapi Tambaga, dja noti ulu nasanja.
 Da ngkumoturu sakodi aku se'i, 'nu anaku pura-pura.
 Ne'e mengaja ndaseko, ne'e djukusi ndato'o ri dulungi nu anaku Kasupua.
 Kita ri popali bangke kama'ita, nu anaku pura-pura.
 Metompa da kungkajore jaku se'i, nu anaku pura-pura.

Nadonge i nTjandopo Dada, bare'e nalé'o i ngKapita Malela i Wali mPangipi pai duanganja. Malose rajanja nato'o: A, peole jaku se'i, ane jakumo kundjo'u da tumpunja jaku naini. kuepepe; Tuunaka duanga togoatu, ana majunu! Molantomo duanga, mekatudu tau mesawi, mosumombamo. Dja pusa onombuja, nakita duanga, nato'omo, wo'u i Kasupua:

Ara nu ndjamo wo'u nakita duangani ri dulungi i ngKakaku?
 Ne'e mengaja ndaseko ri dulungi, nu a'iku Kasupua.
 Ne'e mengaja nato'o ri dulungi tua'iku, pantondanja Kasupua.
 Djamo kakuasa mPue kita se'i, nu a'iku pura-pura.

Bare'e masae nakitamo duanga.

Ndilikemosa ndilikemo ntemaliga i Papa jore tulau, ngkakaku.
 Pembangumo ntemaliga komi se'i, nu papaku i mPangipi.
 Peole pesa sima'i, maeta sambira jangi, e papaku.
 Se'i papa da mate da maropu kita se'i, e papaku.
 Ne'e mengaja ndato'o nu anaku, Kasupua ri dulungi.
 Soka bangke ri koronja setu ndjau, e anaku pura-pura.
 Pewuimo bara-bara, papute tompo utara.
 Polontjo ntotoaka ndjoi ria, duanga Lapi Tambaga, au makodje mabaraka.

Masae-sae momberutamo pai duanga mpagora:

Ponjombamo ntemaliga, komi setu nu anaku i mPangipi.
 Kapali kaea mata da njomba, nu tuama u makodje katuwunja.
 Peokomo ri dulungi, pekutana nu salata, e anaku Kasupua.
 Nundja ntja sala mami komi setu, nu pagora, nu iwali?
 To'o ngkabongo nu tuama mombegora, momberata ri djaja.

Mowotumo i Kasupua:

Merapi ngkudjaitimo 'duangata, e papaku i mPangipi.
 Tende-tendemo ndjo'umo balangota ri dulungi, nu pagora e anaku.
 Ma'imo lau ri soriku, siko se'e nu anaku Kasupua.
 Ngkupalua ngkupalimbaka baraka nu anaku ri rajaku.
 Jalimo nu parewamu gana-gana ndjai peti setu ndjau, ana.
 Sikomo dampobalika i Sandopo Dada setu, e anaku.

Napasuamo puruka, badju, siga, parewa ntuama pura-pura.

I semamo da riunja da mewunu, anuku i mPangipi.
 I komi damo riunja da mewunu, e pagora, e iwali.
 Djaga ntundjo'umo nu woto ngkajuku tumba nu ju'aku.
 Tandapaka, runtjupaka lai bambaraku setu nu pangkita.
 Djaga-djaga tundjo'umo nu ju'a ngo'a ngketagara.
 Tandapakamo loma'i nu pangkita pewalinja i mPangipi.

Dja ro nawunu, mombetoto waremo i Sandopo Dada, bare'e ndeki raao pojokonja, waremo ri kataba.

Ponjombamo ntemaliga komi setu i mPangipi.
 Mawuti ntja raja nganga, da napopanjomba jaku tau makodje.
 Ndawangani panaguntu, tarakolo, panta se'i anaku.
 Liolio wo'o ngguli, nu gandara, nu gadjonja, nu bubuka, panaguntu pura-pura.

Pura marapa, napebó ngoju nato'o:

Pewuimo bara-bara, papute tompo utara.
 Polontjomo ri mata ngoju duanga Lapi Tambaga, makodje, mabaraka.

Molontjomo duanga, ndjo'u ri iwali.

Gadjo gadjo, remba-remba wai ma'i, nu pagora nu iwali.
 Polontjo mpewalili, se'i nu iwali nu duanga Lapi Tambaga.
 Polontjo mpewalili duangaku mabaraka.
 Polontjo mpesawikimo nu duanga nu pagora pura-pura.

Molontjo, napesawi duanga mpagora napakalesa pura-pura duanga mpagora, matemo pagora.

Polontjo ndjoi wiwinja duangaku mabaraka u makodje.
 Nakarata ri wiwinja ri sompoa i nTjandopo Dada se'i.

Molontjomo duanga, mosompo, mena'u tau ri sompoa.

Da ntamandake sangkani kita se'i, nu anaku pura-pura.

Mandakemo, djela ri lipu, liu-liu mesawu sindekumo.

Bara ntongonja re'epa anu maea matanja taliwanua sindeku.

Liu liu mesuwu ndati sambali bente ndji ue mpandiu, mandiumo, be napakoro me'onto ri lipu.

Bara ntongonja re'epa anu maea watanja, ndipena'u ntapolega.

Pura mosore, ndjo'umo ri tasi, bare'e ndate tau mosompo mombetoto. Napebo duanganja, mesawi, napebo ngoju, molontjo duanga.

Paunda pompaneana ri dulungi, ntjiri ngana pura-pura.

Maoromo nu kompoku jaku se'i, ntjiri ngana pura-pura.

Moapu, manana, mangkoni, mamongo, ro setu metompa jore i Wali-mPangipi.

Da ngkumoturu sakodi aku se'i nu anaku pura-pura.

Pitumbuja da ku jore jaku se'i anaku pura-pura.

Ro metompa joremo kodjo, se'i duanganja molontjo. Nadongemo i Molembe Kajoro togountju tau mejawa-jawa i Wali-mPangipi, be nale'o. A, nato'o: ane jaku mejawa, du kule'o, lawi jakumo se'i tumpunja. Ta'unaka duanga patatu, anamajunu. Nati'unaka kodjo, molontjo duanga; mempone tau mosumomba. Ruampujumbengipa da ganamo pitumbuja kajore i Wali mPangipi, nakitamo i ngKasupua, nato'oka i Ujumbua.

Se'ipa pai sondo tau sima'i, nu ngkakaku Ujumbua.

Ne'edja ndato'o, ne'e djukusi ndaseko, nu a'iku.

Maeka kodjo mpodago rajaku jaku se'i, ngkakaku.

Dangga pelo, eka nganga, be da kodje ntesakodi a'iku siko setu.

Pombukotu popoluka, poengkeka, popangkaka potundaka mombewunu ri dulungi jau a'iku.

Pembangumo ntemaliga, komi se'i nu papaku i mPangipi.

Se'i ma'imo sima'i wo'u sauntju nu iwali, e mPapaku.

Be masae momberatamo pai gora duanga i Wali mPangipi.

Ponjombamo ntemaliga komi setu, anahu i Pangipi.

Kapali kaea mata da monjomba nu tuama u makodje.

Pekutanamo salata kita se'i, nu anaku Kasupua.

Nu ndja ntja salamami, kami se'i nu pagora nu iwali?

To'o ngkabongo tuama mombegora, momberatamo ri djaja.

Pepasua nu badjumu, purukumu, nu kumumu, nu sigamu.

Sikomo da mompobalika i Lemba Kajoro setu, anaku pantondanja.

Pura napesuu salunanja, mosende ri wawo ngkataba.

I sema da mewunu riunja, anaku i mPangipi?

I komi damo riunja da mewunu, e pagora e iwali.

Djaga-djaga tundjo'umo nu woto ngkajuku tumba nu ju'aku.

Tandapaka, runtjupaka lai bambaraku setu nu pangkita.

Djaga-djaga tundjo'umo ju'a ngo'a ketagara.

Lapasaka nu loma'i nu pangkita nu anaku.

Telapa tawala, penaimo; meore ri raa malengi, metudumaka lai kataba, mombebolo-bolosi; pintja manawu riraa, kono penai i mPantondanja, matemo i Lemba Kajoro.

Ponjombamo ntemaliga komi setu, i mPangipi.

Mewuti ntja raja nganga, da napanjomba jaku tau makodje.

Ndawangani panaguntu, tarakolo, panta se'i anaku.

Lio-lio wo'o ngguli nu gandara, nu gadjonja nu bubuka panaguntu pura-pura.

Pura marapa, napebo ngoju:

Polontjo mpewalili, duanga Lapi Tambaga dja noti ulu nasanja.

Polontjo mpesawikimo duanganu nu mpegora setu ndjo'u pura-pura.

Molontjo duanga, anu mpagora nalesaki pura-pura, mate wo'u taunja pura-pura. Djelamo ri sompoa i Lemba Kajoro, manilake tau ri lipu naseko, be makaliwongo, liu ndjoi ue mpandiu, mewalili, liu-liu tudu lai tasi, mesawi, napebo ngoju mewui, molontjo duanga. Napokau ananja moapu, mananamo mangkoni, mamongo jore, pitumbuja nadjandji. Nadongemo i Moladju Rante bambari i Wali mPangipi. A, nato'o, tuma'i i Wali-mPangipi tau aopo manggora, be nale'o, ane jaku, kule'o. Lo'u, nata'unaka duanga limatu, molantomo, mekatudu mesawi ndjo'u ri koro ntasi. Sampujumbengipa nepa da mena i Wali mPangipi, nakitamo duanganja i ngKasupua.

Se'ipa da mate kita se'i kakaku i Ujumbua.

Ne'e mengaja ndato'o, tua'iku i Kasupua.

Pembangumo ntemaliga, nu papaku i mPangipi.

Se'ipa da mate kita se'i, i mPapaku i mPangipi.

Ne'e mengaja ndato'o, nu anaku i Kasupua ri dulungi.

Ne'e mengaja ndato'o ri dulungi, nu anaku i Kasupua.

Sima'i pagora, mosumo.

Polontjo ntotoakamo ndjoi ria, duanga Lapi Tambaga.

Momberatamo ri koro ntasi.

Ponjombamo ntemaliga, komi se'i tokede i Wali-mPangipi.

Bare'e ntja da monjomba nu tuama u makodje katuwunja.

Pekutana nu salata ri dulungi, e anaku i Kasupua.

Nu ndja ntja sala mami kami se'i, nu pagora nu iwali?

To'o ngkabongo nu tuama mombegora momberatamo ri djaja.

Pesuamo parewamu gana-gana, e anaku Pantondanja.

Sikomo da mpobalika i Mobadju Rante setu, e anaku.
 Peponemo ri kataba setu ndate, e anaku Pantondanja.
 I semamo da mewunu, da riunja, e kedeku i mPangipi?
 I komimo da riunja da mewunu, nu pagora nu iwali.
 Djaga-djaga tundjo'u nu woto ngkajuku tumba nu ju'aku.
 Tandapaka runtjupaka lai bambaraku setu nu pangkita.
 Djaga-djaga tundjo'umo ju'a ngo'a ngketagara.
 Lapasaka nu loma'i nu pangkita nu anaku.

Nawunu i Mobadju Rante, pura tarwala mombetoto, be masae mate i Mobadju Rante; nato'o jununja:

Ponjombamo ntemaliga komi setu, kedeku i Wali-mPangipi.
 Bare'e ntja monjomba u makodje u tuama borosapu.
 Polontje mpesawi tima duanga nu pagora setu ndjo'u pura-pura.

Naposoki nduanga Lapi Tambaga duanga nggora pura-pura. Puramo mate tau napebo ngoju napapolontjo duanga lai tana. Djelamo ri posompo, mena'u tau mandake ri lipu, molu, ndjo'u ri ue mewalili mandiu, mesawi ri duanga, ndjo'u wo'u mangkonj jore pitumbuja. Nadonge i Molembe-Labu tuma'i i Wali-mPangipi, moduanga wujawa A, nato'o, mau be nakoto ntau limauntju, kukoto dja, peole ane jaku se'i meja-wali, kule'o. Onoatu duanga nalaunaka pura molanto mesawi.

Masae-sae mombemosu, pusa onombujamo, sambujapa da mena' i Wali-mPangipi, nakita nu ananja tuma'i wo'u gora.

Pewuimo bara-bara, papute tompo utara.

Polontjo ntotoakamo ndjoi ria, duanga Lapi Tambaga.

Momberata kodjo, mombemosu.

Ponjombamo ntemaliga, komi se'i, to kede i Wali-mPangipi.

Bare'e ntja da monjomba nu tuama u makodje katuwuja.

Nalapasakamo panaguntu gora, bare'e re'e tau mate.

Pasuamo parewamu purukamu, nu badjumu, nu sigamu gana-gana.
 Siko da sampotadunja i Molembe Labu, anaku i Ujumbua.

Meokomo i Ujumbua, mombetoto, be masae mate i Molembe Labu. Napesawi nduangunja duanga nu gora, puramo maropu. Rowi pura, matai ri tana ndjo'u ri sompoa, bare'e re'e tau napowotuka dja manoto polajaginja. Nadongemo i Molembe Apu pura opi tau aono, nato'o: Mau ewantje'e, jaku da lo'u sangaja-ngaja da kule'o. Nata'unaka duanga pitumbentji, napesawi mosunomba gora, bare'e masae momberata. Pomberatanja se'i napopanjomba, bare'e re'e tuama monjomba. Napebo ananju i Ujumbua, napombetoto.

E siko da mpobalika i Molembe Apu setu, e anaku Ujumbua.

Morengko, mesuwu ri wawo ngkataba, mombewunu, mombetoto, mombemosu, wara rengko i Ujumbua pura², kono apu i Molembe Apu. Nato'oka papanja: A, nato'o, be ndakoto. Mesono i Wili mPangipi: Pombetotoka, be ndakoto tuama, masae mata! Mombetoto, ruangkani pomberatanja, nawela i Ujumbua, djamo sakodi mangkekeni pela ngkomponja napomai i Molembe Apu, bare'e wo'u ware. Mekakore i Kasupua, nato'o:

Jaku da sampobalinja i Molembe Apu setu, e papaku
 Pasuamo nu badjumu, purukamu, nu sigamu, parewamu gana-gana.

Ro napesua, mempone ri kataba; pemponenja sangiri apu, be kono mekonj i Kasupua; mesombulaka be nale'o nu apu. Mepomai i Kasupua, kono i Molembe Apu, be tindju napomai. Nakeni ngkasaenja, tindjamo napomai matemo i Molembe Apu, matemo apu lembanja, tau pura-pura napepate nduanga Lapi Tambaga.

Ndjo'umo ri sompoa, ndeku mandiu sarai dja, mewalili wai ndjo'u, mosumoblamo wo'u. Ungka ire'i bemo najawataka, bemo jore i Wali-mPangipi, mena'ndimo. Dja togombuja polontjo nduanga, nakitamo bamba ue mpapanja pai nenenja.

Nibangani panaguntu saretu pura-pura, e anaku.

Nitundjumo panaguntu, ne'emo ndiowe-owe, e anaku.

Natundju kodjo, runtani mosu ri banua nenenja, nadongemo nenenja pai papanja, napokau ana majunu:

I mbe'imo i Sungko nTada, nTada Sungko, da malai loi tasi.

Ndiako lo'u ndiu, ndiole tau lai tasi setu, Sungko nTada.

Bara nu tau madja'a, bara nu tau madago, da nakanoto ndajata.

Lo'umo i Sungko nTada pai i Tada Sungko, be polasi, maeku rajanja mewali mompetumbuka: O, sondo tau, kapude! A, da lo'u wo'u anu bangke, ne'e anu kodi, be montjo. Meawalili wo'u be polasi: O, sondo kodjo tau, Pue, be ndakoto da mosu. Napokaumo anu bangke mpodago, bare'e rantuninja djela. Ndjo'umo langkai tu'a radua, djela lai tasi motunda, ndjauka tau ri koronja, bepa mena'u. Sa, owemo riu mopanaguntu, da kupeoasi. Naowemo kodjo, napeoasi:

Maka komi setu ungka nu ndja ndikama'ika ma'i tasi?

Napokau i ngkapue ma'i mompeole komi e, anu rata ri se'i.

Djingki raja nu mokole mangandonge panaguntu sondo gaga.

Bare'e da ndiposusa kami se'i, e ngkaiku.

I kami owi malai ntonja kodi, malai pai kobati.

Ndiako mpewalilimo ndito'oka nene da metudu ma'i ri tasi.
Da natomulaka kami ri tasi ndito'oka nu neneku.

Mandakemo muni langkai tu'a, nato'o: Ewa mbe'i, ngkai, kalo'umi?
A, nato'o, bare'e wo'u ndapomasusa silau, anami mewalili. Mosompomo nenenja: O de de, anaku, djelamo! Mosompo tau salipu ndjo'u mompago tau nepa kadjelanja. Tutu lai tasi, mena'u i Wali-mPangipi pai ananja pura-pura, momberata pai nenenja, nato'o: Ndipandake wo'u komi, ana majunu da ndiso'o baula aono, da ndado'asalamaka anaku. Naso'omo baula nano'omo lai tasi, wea nakeni, moapu tau salumbu. Pitungkani nabasado'a sandeme, pitu eo wo'u polo'asalamanja. Puramo pitueo:

Pogombo ndipogombomo ntemaliga-liga, e papaku i nTa Datu.
Pogombo ntemaliga, komi se'i, nu Magau, nu mokole pura-pura.
Nu ndja ntja da ndagombo, da udato'o, e anaku i mPangipi?
Da mogombo da moore duangaku, e papaku i nTa Datu.
Da ndiore duangaku ndeki lore, e papaku i nTa Datu.

Nepa mosusa da nduore setu. Natowosi kulju nakadago nduore duanga; pura natowo narunusi randanja, nakeni ri tana. napetingkeni tau ri lau. Metingkeni tau papitu lipu, bare'e lau tekolika, be napoljo.

Bare'e da napakono da melindja duangaku setu ndjau.
Papitu timbuku susu kulalagi nduangaku, e Papaku.

Napilisimo gana papitu, napapoturumo, nano'o be napokono ana watua jau. Sangadi ana ngkabosenjamo se'i nepa napokono. Napilisi wo'u ana mokole napokulalagi, marengko mpodago, naposompu, ro setu moturu ri wawo mbone ri pontu nduanga.

Pewuimo bara bara, papute tompo utara.

Polontjo ntemaliga, duanga Lapi Tambaga, dja noti ulu nasanja.

Mewui ngoju, molengko-lengko duanga, nalapasaku molontjo, polontjonja se'i toto liu ndati lipu. Napepali papa pai nene anu napokulalagi waka ananja be nakita; nakae kae bone, bemo lau. Mesono i Wali mPangipi: Mandakemo kita komi nene pai papa anu ro da riunja. Mandakemo pura mesua ri boboka, nakitamo ana we'a papitu setu, ndati pogulingi nduanga mongkao-ngkaosi, be mate. Djelamo ndati banua, maro-romo.

Masea-sae karo-ronja: A, nato'o: ewa mbe'imo komi, nene pai papa, be madjingki rajami mongkita jaku? Maku'dja pai nupomasusa? A, mekisuna, jaku, da ndapekisuna. Nata'unaka Indo i Datu pae, napombadju ana majunu, mombadju sambengi-sambengi, saeo-saeo, gana

wea. Malaimo anu melulu baula, anu meira mbiu, anu meira ngkajuku ndapokalopa, anu mewojo: romo se'i, djelamo pura-pura nepa nato'o: Napua du nariu nu labe. Rua mbengi nakeni ri ue, nariu nu labe, ro mandiu ngkinowia, mosore nakeni udati banua, mangkoni, naringko ganda, mokolontigi. Bangkereme mompasuna, nakenika labe dula pai kalopa, be masae gana togombengi, mena'u lai tana, naimbaka malai ri ue, naposoki ngkajuku, napakuli kedjenja, mareme wo'u natimamo binangkari, samba'a tau samba'a binangkari, patampuju pai samba'a, maka ananja pura-pura nasuna. Djamo i Wali mPangipi ndati untunja mpodago-dago. Ro mandiu mosore, metutu mompakuli kedjenja, tudumo tupe ntau ri suara i Wali mPangipi. A, nato'o: i sema motupe, sakodi kono jaku. Meeli nakita i To Karo-Udja ri tuwa ngkajuku da ma'i manga'e meungkusi lipu i Wali mPangipi, tau ndati wawo jangi kare'enja, dja nauju i nDatu ri kawadi bangke, ewa woto ngkaili. Lima tamungku tau ndjo'u ri togongi ri limbo, junu i nTo Karo-Udja. Mewalili ndeki banua, mewalili wo'u i Wali mPangipi pai ananja.

Pogombo ndipogombo ntemaliga, i mpapaku i Ta Datu.
Nu ndja ndapogombo ntja ndato'o, e anaku i mPangipi?
Da mogombo da mobente pitu ntapi sungku sungku ndeki jangi.
Ole mosumo iwali kita se'i, nu papaku i Ta Datu.
Ne'e ntani lintu jore komi se'i, nu papaku i nTa Datu.
Ne'e ntani lintu jore komi se'i, tau sondo pura-pura.
Bare'e ndaole-ole nu silaka da merata, e papaku.

Bangkereme malai montotosi kadja, mobentemo, pituntapi bentenja, saeo dja napowia. Ija gana togo mbengi, mototoro'o manu, membangu i Wali mPangipi, nalike tau nato'o:

Pembangu ndipembangumo pura-pura lai pu'u bente, siri ngana.
Mototoro'o manu mesuwu tau mewo'wo tau sambali bente mopanaguntu.
Posompo ndiposompomo, ntjiri ngana mombewunu mombetoto.
Pombewunu ne'e dangga, ntjiri ngana pura-pura.

Mombewunu mombetoto, re'emo au mate sa'e junu i Wali-mPangipi, sa'e tau ma'i meungkusi.

Pembangumo ntemaliga, nu anaku pura-pura.

Da ntamalai ri ue kita se'i, nu anaku pura-pura.

Mesombulaka ri rava uugka lai raja lipu ndji ue katudunja, tau patampuju pai saba'am. Mandiu, mompakulisi, mewalili narata djamo sampuju jununja ri lipu, pura mate.

Ndipasua parewami gana gana purukami, e anaku.

Ndipesambali komi se'i, nu anaku, natomunaka nu iwali setu ma'i, pura mate papami.

Maka papa nu ana i Wali mPangipi pura-pura napepate i nTo Karo-Udja. Mesambalimo i Ujumbua, i Kasupua, pantondanja pura-pura. Nalapasaka ananja mombetoto i, Wali-mPangipi be napokono, si'a malai mompago kawadi panju tau ma'i meungku. Djela ndjai ria nasaju nadjudjulaka, nauju uju, madja'amo penainja nawuntja penainja, depa nano'osaka kawadi manawu ri tana pura-pura. Mewalili ri lipu naratamo i To Kara-Udja ngkalionja, jununja mate pura-pura. Ne'emo ndapepate i To Kara-Udja da ulawai mulai mompetumbuka rongonja. Malaimo i To Kara-Udja bare'emo nakoto mewalili, bara rimbe'imo kapajanja bara ri ra jopo, bara natungku nduata, be taintjani. Romo maungku, maro-romo, napatuwu tau mate pura-pura, iwali ro natawani, djamo si'a mompatuwu. Masae-sae karo-ronja:

Pogombo ndipogombo komi se'i, nu papaku i nTa-Datu.

Pogombo ntemaliga komi se'i, papaku pai neneku Indo-i nDatu.

Da mogombo da mombadju baku mami da malai ri rongoku.

Nata'unaka pae, mogombo tau salipu nawuntjamo ri karu, nasawinakamo ri duanga ri wawo ntana.

Naipua da desuwu kita se'i, nu anaku pura-pura.

Gana rua mbengi mesawi ri duanga.

Ndioremo somba setu, nu anaku Kasupua.

Ndita'amo guli setu, nu anaku Ujumbua.

Naoremo somba, nata'a guli.

Buleremo somba setu ri dulungi, nu anaku Kasupua.

Pewuimo bara-bara, papute tompo utara.

Mewui ngoju, bare'e nakita ntau poliunja lai tana, sampali nakitasaka ndjai koro ntusi, mosumombamo.

Polontjo ntemaliga siko se'i duanga Lapi Tambaga.

Nakarata ri lipunja i nTobalu i Kapita Boneaka.

Molontjomo kodjo, djamo sambuja polontjonja, djelamo ri sompoanja.

Poiwo pompakoraka da ntamandakemo kita pura-pura, e anaku.

Mompakoroka mandake, mepone sawi ri banua, motunda ri wombo.

Mbe'imo tali wanua, da mompamongoka kami re'i, e rongoku i nTobalu.

Napamongoka, ja ro mamongo moapu munana, nairu mangkoni.

Pesuamo tale ali, siko se'e, nu rongoku i nTobalu.

Jaku jurumo matakuda joremo, nu rongoku i nTobalu.

Nasuari natale ali, joremo i Wali-mPangipi. Bangke reme membangu, mesono i Tobalu:

Mbe'imo tau tu'a ndjai ra lipu se'i, ndikasingkandomu ma'i.

Singkandomumo kodjo tau.

Pedongeka da ngkuto'o, komi se'i tau tu'aku pura-pura.

Da mogombo da mombadju komi se'i, tau tu'a pura-pura.

Mogombomo tau tu'a; monuntumo Tobalu i Kapita Boneaka. Nu anu nato'o, kupekigombo komi se'i anu re'e da mongkare'eka manu, manu jau, anu mongkare'e mbula, mbula da jau, da ndasoko, ndakeni, ndaponika.

Mesonomo wa'u ntau tu'a: Ane setumo, Pue, io, bare'e wo'u ndasapu ntja. Ndjo'umo moapu ngkinowia, singkandomu, naore ri banua, nawawa ri rongonja nawali wawa, dja ro nanika, mawengi joremo. Bangke reme menú-nd maró-ró, bare'emo re'e bara ndja napowia-wia manotomo porongonja. Masae-sae karo-ronja rantani gana togombuja santa'u, togonta'u. A. nato'o, to'u nditima tukakami da ndato'oka da ma'i i Ujumbua pai pantondanja, da ndjo'u morongo pai Tobalu i ngKapita Malela, i Molemba Apu, i Molemba Kajoro, i Sandopo Dada, i Mombadju Rante, i Molemba Labu

Malaimo kodjo i Kasupua napokan. Djela lai pantondanja, napcoasi:

Nu ndja ndikama'ika komi se'i, tua'iku Kasupua.

Kami se'i napokaumo mPapata ma'i mangantima siko.

Mesonoma pantondanja:

Ane papata mompokau djo da ndeku kita se'i tua'iku.

Mesono rongonja, i nTobalu Molemba Apu:

A, jaku wo'u da ndeku, nu rongoku nu mokole.

Mesonomo rongonja:

Poiwomo pakoroka, nu rongoku i nTobalu.

Meonomo i nTobalu:

Ndikasingkandomu ma'i, ntjiri ngana pura-pura.

Pedongeka da ngkuto'o gombo se'i, ntjiri ngana pura-pura.

I komi ana majunu u tuama patampuju da kukeni.

Anu we'a patampuju da ngkukeni pura-pura.

Raneo dekatudu kita se'i, nu rongoku i nTobalu.

Bangke reme mekatudumo kodjo, mesawi ri duanga Lapi Tambaga; pura mesawi, mosumomba, ratu ndjoi sompoa i Kapita Malela mandake; bare'e mandake pantondanja pai i nTobalu rongonja, djamo i Kasupua mandake. Napeoasi ntau ri lipu.

Nundja ndikama'ika komi se'i, tua'iku i Kasupua?

Kami se'i napokaumo mpapata ma'i mangantima siko.

Mesono i Ujumbua:

Bare'emo da ndasapu, nu papata mompokau, tua'iku Kasupua.

Jaku wo'u da ndeku, nu rongoku i Ujumbua.

Djamo siko montangara nu rongoku i nTobalu i ngKapita Malela.

Ndikasingkandomu ma'i, ntjiri ngana pura pura.

Pedongeka da ngkuto'o gombo se'i, ntjiri ngana pura-pura.

I komi ana majunu u tuama patampuju da ngkukeni pura-pura.

Anu we'a patampuju da ngkukeni pura-pura.

Raneo dekatudu kita se'i, nu rongoku i nTobalu.

Bangke reme tudu lai tasi, mesawi ri duanga, napebó ngoju, mosumomba.

Pewuimo bara-bara, papute tompo utara.

Dja sambengi posumombanja, mewalitimo ri sompoa i nTobalu i ngKapita Boneaka. Mandake pura-pura, meoasimo papanja.

Ratamo ntano komi, anaku pura-pura.

Io ratamo kodjo kami pura-pura, nu papaku i mPangipi.

Maro-romo wo'u, bara sampuju mbengi karo-ronja ungka ri kadjela nu ananja. Mesono i Wali mPangipi:

Metompa mompalacanamo kami se'i, nu rongoku i nTobalu.

Jaku mawomo rajaku ri neneku, ri papaku.

Ane da lo'u komi, jaku wo'u da melulu, nu rongoku i mPangipi.

Bare'e ntja da ngkutagi siko se'e da melulu, nu rongoku i nTobalu.

Napalele wo'u taunja, nato'o:

Ndisingkandomu ma'i, ntjiri ngana pura-pura.

Pedongeka da ngkuto'o gombo se'i, ntjiri ngana pura-pura.

Singkandomu pura-pura we'a, tuama anu tu'a, anu mangura.

I komi da kupojunu, siri ngana nu tuama patampuju.

We'a wo'u da ngkukeni patampuju, ntjiri ngana pura-pura.

Naipua dekatudu kita se'i, nu rongoku i nTobalu.

Dja gana mbengi, puramo napowia baku, mekatudumo kodjo ri tasi, sawi ri duanga Lapi Tambaga pura-puramo mesawi ananja, be napodjo i ngKasupua: Mesono i Wali-mPangipi:

Nu ndja napodjangai siko se'i, nu anaku i Kasupua.

Pesawi ntapesawimo mpakaliga, siko se'i nu anaku Kasupua.

Ndiposumombamo komi nu papaku, ngkakaku Ujumbua.

Bara dja da marau siko se'i, anaku i ngKasupua.

Bare'e jaku marau, neneku i nTobalu, papaku i mPangipi.

Ne'e ndato'o jaku marau, da kupebutuka modjaja ri raa, komi dja mosumomba da kupaintjani bara lawa djaja ri raa, bara mosu jau. Mosumombamo kodjo Papanja, nakita ewa ogu ngkajuku kabangke nduanganja, depa mesombulaka si'a; pesombulakanja se'i, djamo kandekundeke kalo'unja, dja lepatunda kandekunja liu-liu ri ngoju, mawaro uase karimbonja napombetopoka nu ngoju, mesombulaka rindeku, be ndeku, menawusaka be lo'u, merompotaka ri usunja, be ndjo'u. Djamo maro-ro ri raa. Mosompomo i Wali mPangipi napeoasi bara djelamo ananja i Kasupua, nato'o ntau: Bare'epa. A, nato'o, matemo ntano anaku i Kasupua, masusa kodjo rajaku. Nalapasaka mompepali ndeku ri untu ue, bare'e, mewalili wai lo'u be narata, mandake ri banua nu manianja, montimu manianja pai ananja pura-pura. wa'a ndja'inja. Gana sambuja, rumbuja, togombuja, bare'e mangkon manginu, gana patambuja, bemo nakoto, gana pitumbuja bemo molengko, djamo ri nganga ntjule kar'e nu inosanja. Sawimo eo, jore papanja, nepa rata angga ngkainja nato'o: E, Wati mPangipi, siko dja jore; bare'e nuepe anamu sindate ri raa, napombetopoka ru ngoju, da mate naini. Menú matanja nato'o: A, ndate ntano ri raa tua'im, e Ujumbua! Mosompomo i Ujumbua pai pantondanja, tudu lai tana, mesombulaka ndeki raa, sampesombulaka nano'o ri witinja i Kasupua, lo'umo, tudu ri ra lipu napoadju depa nawangkeka ue ri nganganja, napebontjeka, be masae lo'umo pai upenja, be masae molengkomo, magasimo. Maro-romo ganamo sambuja karo-ronja:

Pogombo ndipogombo, nu papaku i nTa Datu.

Da mogombo, da mobente kita se'i, papaku i nTa Datu.

Bare'emo da masae da ratamo nu iwali i Kombengi.

Nalapasakamo mobente, pituntapi, puramo ndjo'u moruaua mombepepale ri koro ntasi pai ne'emo ma'i lipu, sondo we'a, ndatomunaku i Kombengi meposi inosa ntau. Mbkatudumo lai wiwi ntasi, sawi ri duanga, naore somba, nata'a guli, ndjo'u ri duanga Lapi-Tambaga, nabulere somba, napebó ngoju mewui, molontjo duanga. Masae sae sakodi sima'imo i Kombengi, bara ewamo ma'i Golontalo kalawanja. Mosumombu sis'a, bara ewa ri Todjo, matemo i Ujumbua, konomo naposi inosanja dju ewa pontumo Pott, pantondanja, ewa ri Kaju

Njole, matemo i Kasupua, ewa ri Bongka matemo ananja pura-pura ewa ri Buntamo i Kombengi, dja kangkalionja i Wali-mPangipi Djela ewa ri Ngudju Apu, momberatamo pai i Kombengi i Wali-mPangipi.

Ponjomba ntemaliga, siko se'i i mPangipi.

Kapali kaea mata da monjomba nu tuama au makodje.

A, makodje ntano siko, Wali-mPangipi? Io, makodje. Naposi inosa i Wali-mPangipi, bare'e lo'u inosanja. A, siko ntano borosapu. Io borosapu. Makodje mpodago ntano siko. Io makodje mpodago. Papitu ntano Kombengi meposi-posi inosa i mPangipi, bare'e ndjo'u.

Polontjo mpesawi timamo duangani nu pagora pura-pura setu ndjau.

Nalapasaka duangani Lapi Tambaga, mompesawi duanga ntau setu, pura mate tan, nageromo duanganja. Djamo duanga karé'e i Kombengi bare'e naposo ntjé'e.

Polontjo ndjoi wiwinja duanga Lapi Tambaga, dja noti ulu nasanja.

Molontjo duangu ri wiwi ntasi.

Gadjo gadjo, remba remba wai ma'i siko se'i, i Kombengi.

Nalulu, djela ri sompoa i Wali-mPangipi, morempo-rempo ri ra nduanga jununja mate pura-pura. Mosompomo i Kombengi pai i Wali-mPangipi. napombetotoka lai tana. Mombetoto ungka ri kawuronja, laukamo eo, depa pura mate Kombengi papitu setu, pura-pura napepale i Wali mPangipi, ntano papunja, nenanja, tau pura-pura napepate inosanja anu mekojo-kojo, djamo pekakorenja laupa baso ri talikunja, anu monombu, lai uepa, tonja mobonggo-bonggo mongkekeni wojo; anu mantjari, ri edjapa pai bemo ndjau inosanja. Re'e anu mowia pai rongonja tonja mombesokowaka mate pai ewase'inju. Mandake i Wali-mPangipi, nuratamo tau mate, djuku-djuku, mempone ri banua, dja bukemo tau mate, narata rongonja matemo. Depa natima wujua mdongonja, nawebusi ue amu mate, tuwu mwni pura-pura. Napepali anu mate ri jopo ri duanga, ri buju, ri jombo pura-pura napatuwu. Dja pura tuwu, maro-romo, matemo i Kombengi papitu.

Ganamo pitumbengi, montjongka wo'u, i Wali mPangipi:

Da nta malaimo kita nu anaku i Ujumbua, Pantondanja, Kasupua.

Kami da ngkamalai, e papaku i nTa Datu.

Rimbe'i da ngkandjo'umi komi sei, nu anaku i mPangipi?

Da lo'u da ngkamangaewa i Pue Ala ta'ala, e papaku.

Bare'e ntja da nukoto da maewa i Pue Ala ta'ala.

Da ngkupesoba maewa i Pue Ala ta'ala, e papaku.

Bara jaku da nanangi nakanoto kuintjani, e Papaku.

Djamo tatogo ananja napojunu, ka'aoponja si'a. Lo'umo dja djela ri wajau manawusakamo. Kanawusakanja se'i, rampemo ri angga mbajau, podjaga-djaga, nadika i mPue Ala ta'ala paikanja kodi kodi ntja wajau ri tana.

Tulo'u da ngkapoliu, ngkai angga mbajau.

Bare'e ntja da kuwai da moliu komi se'i, ngkumpuku i mPangipi.

Tulo'u da ngkapoliu ngkaiku angga mbajau,

Bare'e ntja da kuwai moliu komi se'i, makumpuku.

Bare'e masae madja'a rajanja, napomaimo angga setu, tudu mate, motiumo sis'a. Dja rata lai pu'u edja banua mPue Ala ta'ala motunda ri balampa.

Posompomo ntemaliga, komi se'i, Pue Ala ta'ala.

Bare'e ntja da nu koto da maewa jaku se'i, e anaku i mPangipi.

Posompomo jau ma'i da ndapebutuka, e Pue Ala ta'ala.

A, bare'e da nukoto, kede, paikanja ane da rajamu da mobaraka da makodje mpodago, ma'i da nykupanto'oka siko. Bare'e napokono i Wali-mPangipi, djamo napekisompo, nato'o: Posompo, posompo! A, bare'e da kuwa siko, mau nupokona, be da ndakoto. Bare'e masae nanangi mPue Ala, mempone meguru. Pegurunja se'i bara ewa mbe'i bare'emo laintjani basado'anja. Mewalilimo ri banunju lo'emo mpodago, maro-romo. Lairiamo kapusanja.

II. VERTALING.

VERHAAL VAN WALI MPANGIPI.

Er was eens een Koning en eene Koningin; reeds lang hadden zij te zamen gewoond en wachtten of zij ook een kind zouden krijgen, maar neen. In die omstandigheden zeide Ta-Datoe (de koning): Ach, zeide hij, 't is toch hard, Indo i Datoe (koningin), dat wij geen kind hebben! Eenigen tijd daarna werd Indo i Datoe zwanger; toen zij zwanger was, zeide zij: O, o, geef mij zuur, Ta Datoe, zuur Ta Datoe! ik heb de lusten. Hij gelastte al zijne slaven zure vruchten te gaan halen, *tombe, katimba, ontjo, dongingi, dongkongisi, djongi, blimbing*, allerlei soorten van zuur brachten zij; een geheele hoek van 't huis was vol. Van iedere soort at Indo i Datoe ééne vrucht, toen zij ze had opgegeten, werd haar buik dik. Na langen tijd was de maand, de nacht, de dag gekomen, haar kind bewoog zich: Au, au, Ta Datoe, pats, floep, tusschen de vloermatten in, o, 't is een jongen! — Snijd zijn navelstreng af. — Zij sneden hem af met een scherpen bamboe; iederen ochtend en iederen avond werd (het kind) met levenswater gebaad, hij groeide goed, vele (vrouwen) zoogden hem, zijne moeder ging met den rug naar 't vuur zitten om zich te warmen, iederen dag werd hij iets grooter, totdat hij zich kon omkeeren, over den vloer kruipen, zich oprichten, zich al vasthoudende langs den wand loopen, totdat hij kon voortwaggelen; toen hij goed kon loopen, noemde men hem Wali mPangipi. Hij liep nu al op den grond, niet lang daarna kon hij praten. Al spelende op den grond kreeg hij het warm en vroeg zijne moeder om met hem naar 't water te gaan en zeide:

„Laat ons gaan baden, moeder, Indo i Datoe,

Ik heb het warm, moederlief, Indo i Datoe.”

[Indo i Datoe:] „Komaan, jongens, naar 't water, om uwen heer te begeleiden.”

Dertig slaven gingen mee; hij ging de buistrap af en kwam op den grond; hij nam een stukje geschild hout mede, zoo lang als

eene hand. Aan het water gekomen sprong hij er in; het houtje nam hij in zijn sprong mede en legde het op zijne borst, hij dook onder water en liet het houtje los; wat voor hout het was is niet bekend, het was maar zoo een houtje. Langs zijn achterste ging het weg, de stroom voerde het houtje mede, hij keerde terug naar huis en bleef daar. Na drie dagen riep hij zijne slaven, de zoons van Soemboli: Soengko n Tada, Tada Soengko, Tabo Lempe, Lempe Tabo, Bengo Watoe, Watoe Bengo, Peto Tosoe, Tosoe Peto, en zeide:

„Waar zijn Soengko n Tada en Tada Soengko, haalt mij mijn grootvader in den pisangtuin.”

Komaan, roep mijn grootvader in den pisangtuin.”

(bl. 219). De gezonden gingen werkelijk heen en kwamen aan den pisangtuin waar de Oude Man woonde; de Oude Man vroeg hun:

„Wel kinderen, wat wilt gij?”

De gezonden antwoordden:

„Wij, Grootvader, zijn door den Vorst hierheen gezonden om u te roepen.

Gij moet den berg op naar zijn huis, hij heeft u iets te zeggen, Grootvader.”

De Oude Man antwoordde:

„Komaan, dan gaan wij heen, kleinzoon Soengko nTada.”

Zij gingen heen en kwamen aan het huis; hij ging naar boven en bleef aan den ingang zitten; Wali m Pangipi sprak den Ouden Man aldus aan:

„Schik hierheen op, Grootvader van den pisangtuin.

Zet Grootvader sirih voor, moeder Indo i Datoe.”

Zij bood hem sirih aan; toen hij gepruimd had, vroeg de Oude Man:

„Wat is er, mijn zoon, dat gij mij hebt laten halen, kleinzoon?”
W. P.] „Er is niets waarom ik u heb laten roepen, Grootvader. Ik wil u er op uit zenden om morgen voor mij in zee te gaan visschen.”

O. M. „Als het niet anders dan dat is, mijn zoon, wat gij te zeggen hebt, wees dan zonder zorg.

Als het morgen maar eerst helder dag is, mijn zoon Pangipi. Ik vraag verlof om heen te gaan, kleinzoon Pangipi.”

Hij ging dan ook heen, kwam tehuis, hakte een tros pisang af des avonds en één des morgens, misschien was het pisang kapas, misschien niet, maar 't was een heele tros. Den volgenden morgen at hij

(weer) een tros op, nam eene sirih-pruim, kreeg zijn net en zijne mand en ging heen; aan zee gekomen, wierp hij het net uit; hij ving ook wel visch, maar nog geen tien stuks. Op een keer dat hij eens uitkeek, kwam daar een schip aan, het krioelde van menschen aan boord, er waren er wel duizend; intusschen waren er geen menschen op, hij zag het houten scheepje van Wali mPangipi, dat een groot schip was geworden, het leek alsof het vol menschen was, maar dat was zoo niet. De Oude Man ontstelde, hij trok zijn net op en zette het op een loopen, hij was bang voor het schip; regelrecht ging hij op het dorp af, smet zijn net in zijne hut, steeg op naar het dorp, buiten adem kwam hij boven, zijn adem ging op en neer, hij zette zich aan den ingang en vertelde aan Ta Datoe en Indo i Datoe:

„Nu zullen wij allen dood gaan, kleinzoon Ta Datoe.

Daar komen er velen aan op een schip, kleinzoon.

Het is nog daarginds, zooals ik zie, het schip is zoo groot als een stuk berg“.

Ta Datoe antwoordde:

„Misschien is het wel niet waar, misschien bedriegt gij ons, Grootvader.“

De Oude Man antwoordde:

„Ik lieg niet, ik ben niet aan 't gekscheren, kleinzoon. Daar is werkelijk een schip aan de kust, dat zoo even op mij afkwam.“ (bl. 220) Ta Datoe antwoordde:

„Komaan, ga Gij maar naar huis, Grootvader van den pisangtuin.“

De Oude Man antwoordde:

„Ik vraag verlof om heen te gaan, kleinkinderen, Indo i Datoe, Ta Datoe.“

Hij keerde terug, at des avonds weder een tros pisang op en bleef verder thuis. Drie dagen daarna gingen er weder lieden, die gezonden waren om den Ouden Man te roepen.

„Waar zijn Soengko n Tada en Tada Soengko? komaan haalt mij mijn Grootvader.“

Zij gingen heen en vonden den Ouden Man te midden van zijne pisang-boomen, aan het wieden. De Oude Man zeide:

„Wel jongens, wat wilt ge?“

De gezonden antwoordden:

„Wij zijn door den Vorst hierheen gezonden, om U te roepen.“

De Oude Man hernam:

„Komaan, laat ons gaan, mijn zoon Soengko n Tada.“

Hij rolde zijn sirih-zak op, steeg op naar het dorp, ging naar boven in 't huis van Ta-Datoe en zette zich aan den ingang neer. Wali m Pangipi antwoordde:

„Schuif naderbij, Grootvader uit den pisangtuin.

Geef uwen Grootvader sirih, moeder Indo i Datoe.

Morgen, Grootvader, gaat gij naar zee, met het net visschen.“

De Oude Man antwoorde:

„Als het slechts dat is, mijn jongen, laat het dan morgen maar eerst dag worden.

Ik vraag verlof om heen te gaan, kleinzoon Pangipi.“

Den volgenden dag ging de Oude Man met het net visschen en zag weder het groote schip, hij vertelde het aan Ta Datoe, maar deze geloofde het weer niet. Hij keerde terug naar zijn huis tusschen de pisangboomen, na drie dagen werd hem weder gelast te gaan visschen; bij die gelegenheid zag hij weer het schip, vertelde het, en nu pas geloofde men hem en sprak het niet meer tegen, men zeide: Het is waar.

W. P.] „Beraadslaagt, overlegt met elkaar, moeder Indo i Datoe.“

I. i D.] „Waarover zullen wij beraadslagen, mijnzoon Wali mPangipi?“

Wij kunnen geen meening hierin uitspreken, mijn zoon.“

W. P.] Beraadslaagt, overlegt met elkaar, vader Ta Datoe.“

Men vergaderde; na eenigen tijd, ongeveer twee dagen, had hij nog niet gezegd waarover er zou beraadslaagd worden, men wachtte maar totdat hij het woord zou nemen. Daarop zeide hij:

„Hooft, luistert, ik zal voor mijn vader het woord voeren.

Gij, moeder, moet rijst stampen en de zakken vullen.

Wil er vele vullen, een zeventig stuks, moeder Indo i Datoe.

Ik ga heen, op reis, mijne fortuin zoeken, vader!“

(bl. 221.) Men stampte rijst, 't was maar een en al stampen, dag en nacht, zeventig zakken werden gevuld. Daarna belegde Wali m Pangipi weder eene vergadering:

„Vergadert, beraadslaagt met elkaar, vader Ta Datoe.“

T. D.] „Waarover zullen wij beraadslagen, wil dat zeggen, mijn zoon Pangipi.“

W. P.] Wij zullen beraadslagen over mijne reisgezellen, vader Ta Datoe.“

T. D.] „Daar in het bovenland is een dorp, waarvan gij een gedeelte der menschen kunt medenemen, mijn zoon Pangipi.“

W. P.] „Ik heb geen lust van een dorp een deel der menschen mede te nemen.“

Laat ik geen menschen meenemen die al groot zijn, Vader. Dan gehoorzamen zij mij niet, wanneer ik bevelen geef."

Zijn Vader vroeg:

"Waar zijn dan de lieden die gij als gezellen wilt meenemen?"

W. P.] "Roep mij alle vrouwen bijeen die een klein kind hebben."

Toen alle vrouwen bijeen waren, die nog jongkraamsch waren, vroeg hij aan elk van haar:

"Grootmoeder, hoeveel dagen is 't geleden dat gij bevallen zijt?"

De vrouw:] "t Is eerst sedert gisteren dat ik bevallen ben, dat mijn kind is ter wereld gekomen [woordel. "op den vloer is gevallen"], kleinzoon."

W. P.] "Dat kind van u hier, laat ik dat als reisgezel medenemen."

"Hoeveel dagen geleden zijt gij bevallen, Grootmoeder?"

De vrouw:] "Ik ben eerst twee dagen geleden bevallen, toen is mijn kind ter wereld gekomen, kleinzoon."

W. P.] "Laat ik dat kind van u als reisgezel medenemen."

Zoo vroeg hij aan alle vrouwen die een klein kind hadden; er waren er die pas vóór drie, vier, vijf dagen bevallen waren; volle veertig kinderen bracht hij bijeen om mede op reis te nemen, het oudste was pas zeven dagen oud. Hij zeide: Als ik ouderen vraag om mede te gaan, luisteren zij niet naar 't geen ik zeg, laat ik dus maar veertig kleine kinderen medenemen.

"Overmorgen begeef ik mij naar het strand, moeder Indo i Datoe.

Kom, bevestigt een wiegelat in het schip, gij hunne veertig vaders.

Houwt een uitgebloeiden kokosboom om, dat die als wiegelat diene."

Intusschen was het schip er niet. Twee dagen daarna gingen allen heen, alleen de lammen en de blinden gingen niet mee. Aan zee gekomen, riep hij den wind en zeide:

"Blaas N.W. wind, maak de kruinen der golven wit, Noordewind."

De wind blies, dat de oogleden er van binnenste buiten gekeerd werden; daar kwam het groote schip aan. Hij riep opnieuw:

"Kom snel hier, schip, "Koperhuid", welks kiel een stukje hout is."

Daar kwam werkelijk het groote schip aan, Wali m Pangipi klom er op, hing den uitgebloeiden kokosboom in het schip en maakte ook veertig wiegen; zijne zitplaats nam hij in het midden, om te wiegen. Daarop beval hij de moeders der veertig kinderen:

(bl. 222) "Perst melk uit in dat groote aarden vat, maakt het vol."

Toen hij een groot vat vol had, legde hij dotten in kommetjes en stak die in den mond der kinderen, hij liep heen en weer van den voorsteven naar het roer, om de kinderen te baden, poep af

te wasschen, sarongs uit te spoelen, als eene kindermeid; alleen Wali mPangipi en veertig kinderen waren op het schip. Na tien dagen dreef het schip van zelf met den stroom mede, na eene maand was het nog niet ver gevorderd, na één, twee, zeven jaar was het nog niet bijzonder ver, wind en stroom dreven het weer terug, zoodat het langzaam vorderde. Toen het nog maar weinig ver was, viel er één wieg naar beneden, dat was de oudste; hij stond op, kwam uit de wieg en ging loopen, gaandeweg kreeg hij zijn volle verstand, dat oudste kind. Sedert viel er elken dag eene wieg af, toen ze allen waren afgevallen, wierp hij de wiegen en de wiegelat weg, voerde den kinderen pap en zette een verbazend grooten pot te vuur, met een trap er bij, want dan eerst kon men bij den mond komen om er in te kijken. Toen eerst ging het schip goed vooruit; het oudste kind kreeg den last het roer te houden, het jongste stond op den voorsteven. Wali mPangipi zeide:

"Roep een sterken wind aan den achtersteven, mijn oudste Zoon!"

De Oudste:] "Wat moet ik zeggen om den wind te roepen, Vader Pangipi?"

W. P.] "Blaas N. W. wind, enz."

De Oudste:] "Waarheen is onze koers, Vader Pangipi?"

W. P.] "Houd recht aan op den horizon, in het Oosten, mijn zoon. Spreek mij niet aan over allerlei, praat niet over alles, mijn zoon op de voorplecht."

Het schip vloog snel voort, toen het goede vaart had, gaf W. P. kennis aan zijne kinderen dat hij ging slapen.

"Ik ga eens een beetje slapen, mijne veertig kinderen.

Eene maand lang ga ik slapen, " " "

Na verloop van vijftien dagen werd hij wakker, legde zich op zijn andere zijde en sliep weer in; het schip kwam niet snel meer vooruit.

De jongste:] "Wat zou het zijn, dat het schip gezien heeft, Oudste Broeder?"

De Oudste Broeder antwoordde:

"Spreek mij niet aan, enz."

Niet lang daarna zagen zij dat de hemel geheel zwart was, als haar van den suikerpalm; de Jongste Broeder werd bang en zeide tot den Oudsten:

"Daar hebt ge 't al, nu gaan wij dood, Oudste.

Kijk maar eens hier, de halve hemel is zwart, Broeder.

Wek vader die daar ginds slaapt, wil hem snel wekken."

Hij wekte hem inderdaad en zeide:

„Sta op, wil snel opstaan, Vader Wali mPangipi.“

Zijn vader werd wakker, deed den sarong waarin hij gehuld was af en zeide:

(bl. 223) „Spreek mij niet aan, enz.

Dat is een groote drijvende boomstam in zee, mijn jongste zoon.

Roep om een sterken wind, enz.

Snel er regelrecht op af, schip Koperhuid.“

Het schip vloog voort, spoedig zat het vast op de IJzerbank.

„Daalt af, raapt die hakmessen op, maar niet te veel.“

Die bank bestond uit louter hakmessen en geweren; hij zeide: Neemt ieder één hakmes en één geweer. Snel kwamen zij weer aan boord, de bank verdween.

„Kookt snel eten, gij al mijne kinderen.

Ik heb honger, " " "

Zij kookten; toen het gaar was schepten zij op, zij aten, pruimden sirih, daarna riep hij weer den wind.

„Blaas, N. W. wind, enz.“

Snel voort, recht op den horizont af, schip Koperhuid.“

Het schip snelde voort; toen het goede vaart had, gaf W. P. weer kennis aan zijne kinderen dat hij ging slapen.

„Ik ga een weinig slapen, al mijne kinderen.

Twee maanden ga ik slapen, " " "

Hij legde zich neer en sliep weer in, na eene maand werd hij wakker en keerde zich om. Op tien dagen na had hij twee maanden geslapen, toen zagen zij de Koperbank, weerkaatst door den hemel boven de zee en de Jongste Zoon riep weer:

„Daar hebt ge 't al, nu gaan wij dood, Oudste!

Wek vader, enz.“

[Als boven, W. P. staat op].

(r. 5 v. o.). Het schip snelde voort, niet lang daarna liep het vast op de Koperbank, die uit louter duiten bestond.

„Daalt af om die duiten daar op te pakken.

Niet te veel, mijne kinderen, laat ieder maar eene handvol nemen.

Laadt een stuk of vier koperen kanonnen, gij al mijne kinderen.“

(bl. 224). Zij namen de lading in, daarna gaf hij bevel: Komt snel aan boord; toen zij aan boord waren gaf hij bevel om te koken.

„Kookt snel, enz.“

[Als boven, W. P. gaat nu voor drie maanden slapen].

(reg. 9). Toen hij over 15 dagen zou ontwaken, zagen zij dat de zee een gelen glans had, daarop liep het schip vast op de Messing-bank; deze bestond uit allerlei geel-koperen gereedschap, zooals schalen, ketels, pinangdoozen. Hij beval hun af te dalen en elk één stuk van elke soort te nemen; toen zij ze geladen hadden, kwamen zij snel aan boord, de Messing-bank verdween, het schip vloog weder voort. Men kookte; na het eten gebruikte W. P. sirih en zeide dat hij voor vier maanden ging slapen.

Over 20 dagen zou hij ontwaken, toen zij zagen dat de oppervlakte der zee wit was en ook de halve hemel wit van den weerschijs. Niet lang daarna liep hun schip op de Loodbank, dat waren allemaal kogels. W. P. werd wakker, gewekt door zijne kinderen, hij stond hun toe van boord te gaan en elk een vijf handen vol te nemen; na ze geladen te hebben, kwamen ze snel aan boord, de Loodbank verdween, het schip vloog weer verder. Men kookte, W. P. at, na 't eten pruimde hij sirih en gaf kennis dat hij ging slapen voor 5 maanden.

Over 25 dagen zou hij ontwaken, toen zijne kinderen zagen dat de halve zee wit was en de halve hemel wit van den weerschijs. Niet lang daarna strandde hun vaartuig op de Rijksdaalder-bank; W. P. ontwaakte, gewekt door zijne kinderen; hij stond hun toe van boord te gaan en elk een vijf rijksdaalders te nemen; daarna kwamen zij weer aan boord en de Rijksdaalderbank verdween. Het schip vloog weder voort, W. P. ging weder eten en slapen, hij bepaalde dat hij 6 maanden zou blijven slapen. Vijf maanden had hij reeds geslapen, eerst over eene maand zou hij ontwaken, toen zij de zee zagen blinken en den halven hemel van den weerschijs ook zagen blinken. Na eenigen tijd liep hun schip op de Diamant-bank, eerst toen ontwaakte W. P., door zijne kinderen gewekt.

Allen gingen van boord om die diamanten te nemen, zij pakten ze op, voor de hand weg. Toen zij weder aan boord gingen, verdween de Diamant-bank en het schip vloog weder voort. Na gegeten te hebben ging W. P. weer slapen, hij bepaalde voor 7 maanden.

Zes maanden had hij reeds geslapen, over een maand zou hij ontwaken, toen zij zagen dat de zeespiegel geheel geel was, ook de halve hemel vlamde van den weerschijs.

De jongste werd bang en zeide tot den Oudste:

„Daar hebt ge 't, nu komen wij allen om en gaan dood, Oudste Broeder.

Spreek mij niet over allerlei aan op de plecht, mijn zoon de Jongste.

Lafaard, bangprater, gij zijt zelfs niet een weinig moedig, mijn jongste broeder."

(bl. 225). De jongste:] "Wek vader die daarginds slaapt, wil hem snel wekken.

Als gij hem niet wekt, dan werp ik mijzelf in zee.

Sta snel op, gij mijn vader Pangipi."

[W. P. staat op, als boven].

(r. 7). Terwijl het schip snel voortvloog, liep het vast en toen het gestrand was, gaf W. P. het bevel:

"Daalt af, kinderen, brengt alle scheepsgereedschap naar beneden.

Doopt in zee alle gereedschap van 't schip daar."

Zij doopten het in zee, de zee bracht het weer boven, toen het met zeewater was besproeid, werd alles van goud, zelfs het schip werd van goud, alleen aan het brandhout zag men dat het hout was, alles in het schip werd van goud, want zij waren op de Goudbank gelopen.

Nu moest W. P. poepen; hij spande zich in en drukte zijn poep er uit, toen dat gedeelte van de Bank waarop hij stond te poepen, zeide: Wat een streek van dat aarsgat daar boven mij, om mij te bepoepen! W. P. schrok en vroeg? Wat spreekt daar beneden? — Hij stond op, drukte nog eens driemaal en nu bleek het de kop van een zeelang te zijn. Nu eerst begon hij een geregeld gesprek en trok zijn poep in zijn buik terug. De Zeelang vroeg: Waarom is het u te doen, mijn jongen? — Wel ik ga niet verder dan tot hier. De Zeelang antwoordde: Als dat zoo is, neem dan niet allerlei lading in op de banken; die twee dingen hier op mijn kop haal die er af en neem ze mee; als gij op 't schip komt, maak dan de vloer open op uwe slaappleats en kijk er niet eerder naar dan na verloop van drie dagen.

Hij nam ze inderdaad mede, allen gingen aan boord en de Goudbank verdween. Het schip snelde voort; de dingen die hij van den kop der Zeelang had afgehaald legde hij op zijne slaappleats en dekte ze toe, na drie dagen maakte hij den vloer open en het heele schip, van voor- tot achtersteven was vol van edelstenen, voortgebracht door die twee diamanten.

Van daar af zou het schip de terugreis aannemen; zijn eigenaar beval:

"Keer snel terug, schip Koperhuid, welks kielbalk oorspronkelijk een stukje hout is.

Laat ons voortsnelen naar de kust, mijn schip"

Het schip vloog voort, W. P. ging weer slapen voor zeven maanden. Reeds twee maanden had hij geslapen, toen het gerucht zich over 't land verspreidde: Daar komt W. P. terug van zijne handelsreis, een gouden schip voort hem herwaarts. Dit gerucht werd gehoord door Kapita Boneaka, die zeide: Och, die Wali mPangipi is een bedrieger, niet hem behoort dat schip, maar mij; staat op slaven, laat de rooverprauwen te water, wij zijn lieden die geoefend zijn in den zeeroof. 150 stuks was het aantal zijner schepen, geweren en kanonnen, erfstukken zijner voorouders, had hij aan boord, zij maakten de schepen los en voort gingen zij. Over eene maand zou W. P. ontwaken, toen zijne kinderen de 150 schepen zagen; de Jongste zeide tot den Oudste:

(bl. 226.) "Wat zou het schip gezien hebben, oudste broeder?

Daar hebt ge het al, nu zullen we sterven, oudste broeder. Kijk maar eens hier, wij worden van twee kanten tegelijk vervolgd."

Op dat pas werd W. P. wakker en zeide bij zijn ontwaken:

"Spreek mij niet aan," enz.

Pijlsnel schoot het schip er van door, in een oogwenk werd het geheel omringd door de kora-kora's der zeeroovers, 150 in getal; toen zij dichtbij waren riep Kapita Boneaka:

"Onderwerp u spoedig, mijn zoon Pangipi."

Wali mPangipi antwoordde:

"Het is verboden en schandelijk zich over te geven voor iemand, die moed heeft, voor een man."

Hij riep zijne kinderen op:

"Kom aan mijne zijde, mijn Jongste Zoon, dat ik u bespuwe met een toovermiddel.

Ga voor op de plecht staan, mijn jongste zoon, vraag eerst wat wij misdreven hebben."

Zijn zoon ging naar de plecht, stelde zich daar op en vroeg:

"Wat hebben wij toch misdreven, gij roovers, gij vijanden?"

De roovers antwoordden:

"Het spreekt van zelf dat mannen elkaar aanvallen als zij elkaar op weg ontmoeten."

Wali mPangipi hernam:

"Vraag duidelijk driemaal wat wij misdaan hebben, mijn zoon."

Hij deed het driemaal, maar kreeg geen ander antwoord dan dat; de zeeroovers schoten hunne geweren af, rondom op zee schreeuden de manschappen het uit van de pijn, als apen of weet ik wat.

W. P.] „Kom hier aan mijne zijde, mijn oudste zoon.

Haal uwe uitrusting voor den dag, uw broek, uw baadje, uw hoofddoek, uw sarong.

Wees gij de bestrijder van dien Kapita Boneaka daar, mijn zoon.”

Hij trok alles aan, sloeg zijn hoofddoek uit en begaf zich naar boven op het tentdak boven op het schip, ook Kapita Boneaka klom boven op het tentdak van zijn schip.

K. B.:] „Wie zal het eerst de lans werpen, mijn zoon Pangipi?”

W. P.:] „Gij die de aanvaller zijt moet maar het eerst de lans werpen.”

K. B.:] „Pas op, daar gaat zij, de schacht van mijn lans is een jonge kokosstam, mijn zoon.”

De Oudste:] „Richt haar en stoot haar in mijn borst, dan zult ge eens zien, zeeroover (dat ik onkwetsbaar ben).”

Hij zwaaide en wierp zijn lans, de ander sloeg haar alleen maar af en zij kwam in de bosschen van Napoe terecht.

De Oudste:] „Pas op, daar gaat zij, de roestige lans met eene schacht van rotan, zeeroover!”

K. B.:] „Richt haar, stoot haar in mijne borst, dan zult gij eens ziens wat er van wordt.”

(bl. 227). Hij (de Oudste) zwaaide, roef! wierp hij zijne lans, de ander sloeg haar af en zij viel (terug) op den voorstevan van W. P.'s schip; hij had geene gelegenheid zijne lans op te nemen. Toen hunne lansen weg waren, (grepen zij) de zwaarden en hieuen op elkaar in; als zij vermoeid waren (van 't vechten) op het tentdak, dan gingen zij de lucht in, waren zij vermoeid van 't vechten in de lucht, dan kwamen zij weer op het tentdak neer; éénmaal waren zij neergekomen en tweemaal opgestegen, toen de Oudste van Wali mPangipi gewond werd; zijn jongste broeder zeide:

„Uw zoon daarginds is gekwetst, Vader Pangipi.”

Zoo was dan de oudste gesneuveld; W. P. stond op.

„Neemt hem op en brengt hem hier, dat ik zijne wonden bezie, mijn zoon.”

Hij werd door zijne jongere broeders op de schouders gedragen; de Jongste ging weer naar boven.

W. P.:] „Zoo ziet geen wond er uit waarvan men iets voelt, mijn zoon.”

Hij was doorgehouden en hing nog slechts aaneen met een velletje zoo dun als een sirih-blad. Hij richtte hem op, bestreek hem en hij werd weder levend, zelfs geen litteeken was meer te zien.

W. P.:] „Haal mij eene genoegzame uitrusting voor den dag, mijn jongste zoon.

Ik zal dien Kapita Boneaka wel eens leeren.”

Hij trok al (zijne kleeven) aan, kwam voor den dag boven op het tentdak, zij bevochten elkaar met het zwaard; waren zij het moe op het tentdak te blijven, dan gingen zij de lucht in, waren zij het moe in de lucht te strijden, dan gingen zij weer op het tentdak. Ten laatste werd Kapita Boneaka door een houw getroffen; W. P. kwam naar beneden (uit de lucht) en de strijdmakkers van Kapita Boneaka riepen:

„Geef u over, wil u spoedig overgeven, Pangipi.”

W. P. en de zijnen:] „Wij geven ons niet over, daar wij dapper zijn en niet toegeven.

Laadt de geweren en de buksen, de erfstukken, mijne kinderen.”

Ze laadden ze werkelijk en vuurden.

„Mikt op de koppen der roeren, de stelen der riemen, de riemen en de masten.”

Toen zij het scheepstuig aldus beschoten hadden, riep hij den wind:

„Blaas, N.W. wind,” enz.

Snel op den horizon af, schip Koperhuid.

Roeit uit alle macht hierheen, dappere tegenstanders van zeeroovers!”

Maar waarmede zouden zij roeien? Zelfs masten hadden zij niet meer, de roeren hingen nog maar los aan de roerbanken waaraan ze opgehangen waren. Daarop beval hij de schepen:

„Keert snel terug, rooversschepen.

Loop storm op den vijand, schip Koperhuid.”

Inderdaad snelde het schip van W. P. voort, om de zeerooversvaartuigen alle aan te varen, ze werden vermorzeld, al de opvarenden kwamen om. Daarop riep hij den wind en beval het schip:

„Snel naar den oever, dat wij komen in het dorp van de weduwe van Kapita Boneaka.”

Het schip snelde voort en landde aan de aanlegplaats van Kapita Boneaka.

„Laat ons gezamenlijk het binnenland ingaan, al mijne kinderen.”

(bl. 228). Zij gingen aan land en bevalen het schip ver midden in zee te gaan. W. P. steeg op naar het dorp en vroeg:

„Waar is de plaats waar het huis van het hoofd staat?”

Men antwoordde hem:

„Dat daarginds in het midden, op één enkelen paal staande, met glazen wanden.”

Regelrecht ging hij naar boven en zette zich neer.

„Geeft ons sirih, gij huisbewoners daarginds.

„Geef ons sirih, gij huisbewoners daarbinnen, gij weduwe van Kapita Boneaka.”

De Weduwe wilde niet binnenkomen; W. P. werd boos en beval zijne kinderen:

„Staat op, gordt uwe zwaarden aan, gij allen mijne 40 kinderen.

Wij zullen de stad der weduwe van Kapita Boneaka tuchtigen.”

Zijne 40 kinderen stonden op, ook de Weduwe verhieft zich, zij wist nog niet dat zij weduwe was. Zij kwam de deur van haar slaapvertrek uit om Wali mPangipi te zien, plotseling hing haar hart aan W. P.; wederkeerig hingen hunne harten aan elkaar, W. P. maakte haar complimenten:

„Mooi en welgemaakt, fraai en schoon is de vorm der beenen van de Weduwe.”

De Weduwe ging zitten.

„Fraai, bewonderenswaardig, bevallig is het zitten der Weduwe.”

Zij spleet de pinang en reikte die toe, zij liet die door eene slavin toereiken. Na sirih gepruimd te hebben, vroeg W. P. waar het water was en zeide:

„In welke richting is uwe badplaats gelegen?”

De Weduwe:] „Daar, in Oostelijke richting is het begin van den weg naar het water, o Vorst.”

„Sta op, schrap snel een kokosnoot uit, gij Weduwe. Dan gaan wij baden en ons haar reinigen, Weduwe.”

Nadat de kokos geschraapt was, ging W. P. naar beneden, de Weduwe achterna; hij maakte haar complimenten.

„Bevallig, fraai en schoon loopen zij en ik achter elkaar op den weg.”

Zij gingen heen; aan het water gekomen reinigden zij hun haar; toen rustten zich 1500 man toe in het dorp, met het plan om W. P. te dooden, want hij had de vrouw van het hoofd medegenomen uit haar huis. Terwijl zij bezig waren met hun haar te wasschen, kwam de troep aan.

W. P.:] Daar komt een groote menigte aan, vraag eens waar zij heen willen, mijn Oudste Zoon.”

De Oudste vroeg:

„Gij groote menigte, inwoners van dit dorp, waarheen begeeft ge u?”

De menigte antwoordde:

„Vraag er niet naar, wij zijn niet voor niets mannen die beschaamd zijn gemaakt.”

W. P.:] „Staat op, gordt de zwaarden aan, gij al mijne kinderen. (blz. 229) Dringt ze op, duwt ze voort, slaat ze terug, duwt ze den weg weer op.

Slaat ze niet dood, dan zouden de onderhoorigen der Weduwe opraken.”

Zij gingen er op los en wedijverden met elkaar, sommigen schopten zij, in de knie-oksels, sommigen sloegen zij, klets, met de vlakke hand, duwden hen omver, liepen over hen heen, sloegen hen met de vuist, dat zij neervielen, allen gaven zij een pak slaag. Zij die den weg volgden, gingen regelrecht naar het dorp, zij die verbijsterd waren renden het bosch in, zij die zéér vertoornd waren kwamen na een geheelen dag lang niet terug, eerst den derden dag kwamen zij terug. De beide echtgenooten kwamen te huis weerom en pruimden sirih.

W. P.:] „Zet spoedig den pot te vuur, weduwe van Kapita Boneaka.

Ik heb honger, maak dus voort met koken, Weduwe!

Zet ons eten bij elkaar op ééne schaal, Weduwe.”

Zij bracht het eten op en zette het op ééne schaal.

„Laat ons uit denzelfden schotel eten, Weduwe.”

Zij deden hun maal en kauwden sirih, daarna zeide hij:

„Ga het slaapvertrek binnen, spreid eene mat uit, Weduwe, mijne vrouw.”

Zij spreidde eene mat uit en legde een groote matras neer.

W. P. ging het slaapvertrek binnen en vroeg verlof aan zijne kinderen:

„Neemt het mij niet kwalijk, gij alle mijne kinderen.

Ik ga het slaapvertrek binnen om te slapen, gij alle mijne kinderen.”

Hij ging inderdaad naar binnen en zeide: Gij boven (op de matras), Weduwe, ik beneden (op de mat).”

De Weduwe:] „Neem mij niet kwalijk dat ik eene vraag doe, Vorst. Hebt Gij wellicht bericht of tijding gehoord van Kapita Boneaka?”

W. P.:] „Luister, ik zal het u zeggen, dat gij 't weten moogt, mijne vrouw, Weduwe.

Ga maar naar de zee kijken, naar Kapita Boneaka, er is nog slechts wat aangespoeld hout.”

Zij legden zich neder en sliepen in, na drie nachten had hij zelfs haar baadje niet aangeraakt. Daarna zeide hij:

„Wij vragen verlof om heen te gaan, vrouwlief Weduwe.”

De Wed.:] „Gij moet niet zoo'n haast maken, Vorst.

Zie, Gij hebt nog niet eens teerkost, laat die bereid worden, laat daarvoor bevelen gegeven worden.

Blijf nog één dag, wil nog wachten, dan zullen wij ons reppen, Vorst.

Waar zijn de slaven, die moeten rondgaan bij de menschen? Laat men veel rijst stampen, laat de oude lieden allen koken. Laat hen in overvloed gebak maken, pisangkoekjes, gebak van harde en van zachte kleefrijst.

Morgen moeten zij naar het zeestrand gaan om onzen Vorst naar zee te geleiden.”

Toen de hanen kraaiden werd de Weduwe wakker om hare onderhoorigen te wekken; zij stond op.

„Staat op, wilt opstaan, al mijne kinderen, om te koken.

Morgen gaan wij den Vorst naar de zee brengen, mijne kinderen.”

(bl. 230). Zij stonden op en gingen koken, toen het eten gaar was en de kippen (van hunne slaappleatsen) afvlogen, gingen ook de menschen van huis. Zij gingen op weg en kwamen aan de zee, slechts de blinden en de lammen gingen niet mee; toen zei W.P. tot zijne kinderen:

„Staat op, hakt hout af, mijne veertig kinderen.

Om eene rustbank te maken waarop uwe tante, de Weduwe, zitten kan.”

Zijne kinderen maakten er eene; toen zij klaar was, zeide de Weduwe:

„Ik zou wel gaarne het beroemde gouden schip van den Vorst willen zien.”

Wali mPangipi gaf nu zijn Oudsten Zoon last en zeide:

„Roep een sterken wind, mijn Oudste Zoon!”

De Oudste riep en zeide tot den Wind:

„Blaas N.W. wind, enz.

Kom hier naar de kust toegesneld, schip Koperhuid, enz.”

In een oogwenk kwam het schip werkelijk aan de kust.

De Wed.:] „Gij Pangipi zijt dan wel ter dege een Vorst.”

W. P.:] „Schep op, laat ons eten, Weduwe van Kapita Boneaka.”

Zij schepte op en zij deden hun maal.

W. P.:] „Laat ons uit éénen schotel eten, mijne vrouw, Weduwe.

Misschien zien wij elkaar slechts dezen éénen keer, Weduwe.”

De Wed.:] „Gij moet niet alles zoo uitspreken, Vorst Pangipi. 't Is slechts de macht des Heeren die dat beschikt, manlief Pangipi.”

W. P.:] „Ga zitten, laat ons sirih pruimen, mijne vrouw, Weduwe.

Wij vragen verlof om heen te gaan, mijne vrouw, Weduwe.”

De Wed.:] „Spreek niet zoo alles uit, gij vorst Pangipi.

Het wekt slechts hartsverlangen, het geeft slechts heimwee en harteleed.”

W. P.:] „Gaat aan boord, wilt aan boord gaan, gij al mijne kinderen.”

Al zijne kinderen gingen nu aan boord, ook hij besteeg het schip, daarop zeide hij:

„Roep nu een sterken wind, enz.”

„Blaas N.W. wind, enz.”

De wind blies, dat de oogleden er van 't binnenste buiten keerden.

W. P.:] „Snel spoedig voort, gij schip Koperhuid.

Zet den pot te vuur en kookt eten, gij al mijne kinderen.”

Zij kookten en toen het eten gaar was, schepten zij het op, men at en pruimde sirih, daarop:

W. P.:] „Ik ga een weinig slapen, al mijne kinderen.

Zeven maanden ga ik slapen, al mijne kinderen.”

Nauwelijks had hij dat gezegd, of hij ging werkelijk slapen, nog waren slechts vijf maanden verlopen, toen *Kapita Malela* vernam dat Wali mPangipi daar aankwam, met een schip van goud en dat Kapita Boneaka hem niet had kunnen overwinnen. Hij zeide tot zijne (bl. 231) lieden: „Nu, zie straks maar eens of slechts hem dat schip toebehoort, of ik niet dapper (genoeg) ben om zijn schip te nemen; zoo aanstonds behoort het mij.”

„Maakt u gereed tot vertrek, maakt mij alles in orde, mijne kinderen.

Komaan, naar de zee, laat morgen de vaartuigen te water.”

Zij gingen dan ook, twee honderd schepen lieten zij te water, toen zij vlot waren, zeide (*Kapita Malela*):

„Maakt u gereed, maakt alles in orde, gij al mijne kinderen.

Morgen gaan wij afwaarts, naar de zee, kinderen!”

Toen de gezegde tijd gekomen was, gingen zij aan boord, haalden de staken (waaraan de prauwen vastlagen) uit (den zeebodem), beschen de zeilen, bevestigden de roeren en haalden de roeispanten voor den dag.

„Trekt de riemen krachtig door 't water, daar op de plecht, gij al mijne kinderen.“

De manschappen roeiden op de plecht, nacht en dag hielden zij niet op; nog ééne maand dan zou Wali mPangipi ontwaken.

De Jongste:] „Wat zou het schip gezien hebben, Oudste Broeder?“

De Oudste:] „Zeg niet van alles, spreek hem die het roer houdt niet over allerlei aan, Jongste Broeder.“

W. P.:] „Wij zijn slechts in de macht des Heeren, al mijne kinderen. Blaas N.W. wind, enz.“

Vlieg voort, houd er recht op aan, schip Koperhuid.“

Roef! vloog het schip voort, de beide partijen ontmoetten elkaar.

De Roover:] „Onderwerpt u, gij en uwe kinderen, mijn zoon Pangipi.“

W. P.:] „Het is verboden en schandelijk zich over te geven voor dappere mannen.“

Zij schoten de geweren af, de Jongste viel over boord, schreeuwende als een aap, in de zee.

W. P.:] „Vraag eerst op de plecht wat wij misdaan hebben, mijn Jongste Zoon.“

De Jongste:] „Wat hebben wij misdaan, gij dappere zeeroovers?“

De Roovers:] „Het spreekt van zelf dat mannen elkaar aanvallen, als zij elkaar op weg ontmoeten.“

W. P.:] „Rust u toe en maak u gereed, gij mijn zoon die volgt (op den Oudste).“

Gij zult strijden met dien Kapita Malela ginds.

Doe uwe broek, uw baadje, uwe sarong, uwen hoofddoek en uwen lijfband aan.

Gord uw zwaard aan, neem uwe lans en uw schild, mijn zoon.

Klim daar boven op het tentdak, mijn zoon die volgt op den Oudste.“

De op één na Oudste:] „Wie zal het eerst de lans werpen, gij zeeroover, gij vijand?“

Kapita Malela:] „Pas op, daar gaat zij, de schacht mijner lans is een jonge *poja*-boom, mijn zoon.“

De op één na Oudste:] „Richt uwen stoot op mijne borst, dan zult gij eens zien, gij zeeroovers (dat ik onkwetsbaar ben).“

(De Roover) slingerde zijne lans, roef! wierp hij haar, (de ander) stiet haar af, zij kwam, wie weet waar, bij de To Bada terecht.

De op één na Oudste:] „Pas op, daar gaat zij, mijne roestige lans met eene schacht van rotan, gij Zeeroover!“

K. Malela:] „Werp haar maar hierheen, dan zult ge zien hoe mijne (kunst van) onkwetsbaarheid werkt, Zeeroover!“

(bl. 232). Hij wierp met volle kracht, Kapita Malela stiet af, (de lans) kwam neer op de plecht van het schip Koperhuid, het deerde het schip in 't geheel niet. Zij hadden de lansen weggeworpen en streden nu met hunne zwaarden, zij spaarden de slagen niet meer, maar als zij vermoeid waren van het strijden op het tentdak, dan gingen zij de lucht in; toen zij pas éénmaal weer op het tentdak waren neergekomen, was de Zeeroover reeds dood. Zijne manschappen zeiden:

„Onderwerp u spoedig, mijn zoon Pangipi.“

W. P.:] „Het is verboden en schandelijk voor dappere mannen om zich over te geven.“

Laadt de geweren en de buksen, die erfstukken, mijne kinderen.

Mikt op de roeren, de riemen, de masten, geeft vuur, al mijne kinderen.“

Zij schoten op het scheepstuig en het vloog er alles af. Daarna riepen zij den wind:

„Blaas N. W. wind, enz.“

Vlieg tegen den wind in, schip Koperhuid,“ enz.

(2 volg. regels, als boven).

Zoo drong het schip Koperhuid de zeeroovers tot den aftocht en liet hen daarna achter.

W. P.:] „Vlieg op hen in, schip Koperhuid, dapper en bovennatuurlijk in vermogen.“

Het schip vloog voort en snelde op de vaartuigen, botste tegen de vaartuigen der zeeroovers aan en verbrijzelde ze alle.

W. P.:] „Snel voort langs de kust, gij mijn dapper wonderkrachtig schip.“

Het schip vloog voort en kwam aan de aanlegplaats van Kapita Malela, zij gingen aan land en begaven zich naar het binnenland.

W. P.: „Laat ons allen te zamen naar het binnenland gaan, gij al mijne kinderen.“

Nu klommen allen op naar het dorp en gingen de poort binnen.

„Waar is de verblijfplaats van de Weduwe van Vorst Kapita Malela?“

Men wees hem die en zeide:

„Daar in het midden is de verblijfplaats der Weduwe des Vorsten.“

Hij klom de trap op, ging het huis binnen en zeide:

„Zet ons sirih voor, gij huisbewoners daar binnen.“

Sta op, schrap spoedig eene kokosnoot, gij Weduwe.

Dan gaan wij te zamen baden, Weduwe van Kapita Malela."

Zij schrapte een kokosnoot en toen zij zich had gereed gemaakt, gingen zij heen, daalden de trap af en kwamen op den grond.

De Oudste:] "Passend, fraai en schoon is het zooals zij en ik achter elkaar op den weg loopen."

Zij gingen voort en kwamen aan het water; toen rustten zich duizend man toe om W. P. en al zijne kinderen te dooden. Niet lang daarna kwamen zij te voorschijn.

De Oudste:] "Daar komen vele lieden aan, ondervraag hen eens, mijn Jongste Broeder."

De Jongste:] "Waarheen gaat gij, die met u velen hierheen komt?"

"Vraag daar niet naar, wij zijn niet voor niets mannen die beschaamd zijn gemaakt."

W. P.:] "Staat op, gordt uwe zwaarden aan, gij allen mijne zonen.

Spant u in, houdt u sterk, wedijvert, slaat ze met de vuist, met de hand, werpt ze omver.

Maar treft hen niet met het zwaard, dat zij sterven en de onderdanen der Weduwe op raken."

(bl. 233). Zij gingen om het hardst te werk, vervolgden hen, sloegen hen met de vuist ter neer, traptten op hen, duwden hen voort, en daarna namen zij een bad; na gebaad te hebben, gingen zij het huis binnen, zetten zich neer en pruimden sirih.

De Oudste:] "Zet den pot te vuur, Weduwe van Kapita Malela."

Zij kookte en toen het (eten) gaar was, schepte zij op.

De Oudste:] "Laat ons van éénen schotel eten, Weduwe van K. M.

Laat ons uit denzelfden schotel eten, Weduwe van K. M."

Na het eten pruimden zij sirih, daarna zeide (de Oudste):

"Ga naar binnen, spreid snel eene mat uit, mijne vrouw Weduwe."

Zij traden (het slaapvertrek) binnen, om te gaan slapen.

"Ik vraag verlof om te gaan, Vader Pangipi,

Neemt me niet kwalijk, allen gij jongere en jongste broeders.

Ik ga slapen in het binnenvertrek, jongere broeders, Vader."

Drie nachten bleef hij bij zijne vrouw, zij lag op eene hooge matras, hij daar beneden; hij kwam zelfs met zijne nagels niet aan haar, en raakte haar in 't geheel niet aan.

"Wij vragen verlof om heen te gaan, mijne vrouw, Weduwe.

Wij gaan dan maar heen, mijne vrouw Weduwe van K. Malela."

De Wed.:] "Maak niet zoo'n haast, mijn vorstelijke man.

Waar zijn Soengko nTada, Tada Soengko, om bij de lieden rond te gaan?

Zeg hun dat zij rijst stampen in groote hoeveelheid, om koek te maken en allerhande zoetigheid."

Zij gingen bij de slaven rond, om te zeggen: maakt gijlieden koeken en allerlei zoetigheid. Toen de hanen kraaiden, wekte de Weduwe hen uit den slaap op en zeide:

"Staat op, wilt opstaan gij allen, gij slaven.

Gaat maar vast koken, gij kinderen, in de potten aan het zee-strand, gij kinderen.

Laat ons afdalen naar het zeestrand, om den Vorst te begeleiden, gij mijn echtgenoot hier."

Toen het dag was geworden, gingen zij werkelijk heen; toen zij aan het strand gekomen waren beval de Oudste de (overige) kinderen (van W. P.):

"Maakt eene rustbank, waarop uwe schoonzuster kan zitten, jongere broeders."

Zij maakten eene rustbank; in een oogenblik was die klaar, de Weduwe en haar man zetten zich neer.

De Wed.:] "Ik heb lust om het beroemde schip van den Vorst te zien, waarover men spreekt."

De Oudste:] "Blaas N.W. wind, enz.

Kom snel hier, mijn wonderkrachtig, dapper schip.

Dat het volk u zie, dat mijne vrouw, de Weduwe, u zie."

Het schip snelde naar den oever, de Weduwe zeide:

(bl. 234) "Gij zijt dan wel een echte vorst, mijn echtgenoot."

De Oudste:] "Schip spoedig op, gij mijne vrouw Weduwe.

Laat ons uit éénen schotel eten, mijne vrouw Weduwe.

Neem het niet kwalijk dat wij heengaan, Weduwe.

Brengt de proviand aan boord, al de zoetigheid."

Toen zij alles geladen hadden, zeide (de Oudste):

"Laat ons aan boord gaan, jongere broeders, Vader Pangipi."

Toen allen aan boord waren, riep hij den wind:

W. P.:] "Blaas NW. wind, enz.

Snel tegen den wind in, schip Koperhuid, enz.

Ik ga een weinig slapen, al mijne kinderen.

Spreek mij niet over allerlei aan, zeg niet van alles op de plecht, mijn Jongste Zoon.

Wij komen nu aan eene zéér gevaarlijke plaats, al mijne kinderen.

Ik vraag verlof om te gaan slapen, al mijne kinderen."

Nu hoorde *Sandopo Dada* dat *Kapita Malela Wali mPangipi* en diens schip niet had kunnen meester worden. Dit verdroot hem en hij zeide: Kijk eens hier, als ik er eens op afga, den ben ik hem zoo aanstonds meester, zou ik denken. Laat 300 prauwen te water, slaven!

Toen de vaartuigen vlot waren, gingen de lieden naar het strand, begaven zich aan boord en zeilden weg. Na verloop van zes maanden zag de Jongste de schepen en zeide:

„Wat zou ons schip gezien hebben“, enz.

[Als boven, de rooversprauwen komen nader, W. P. wordt gewekt, het gevecht zal beginnen.]

(bl. 235). De Jongste Zoon zeide:

„Ik vraag verlof om ons vaartuig aan hunne schepen te mogen haken, vader Pangipi.“

W. P.: „Werp onze ankers in de hoogte op de voorstevens der zeeroovers, mijn zoon.

Kom hier aan mijne zijde, gij mijn Jongste Zoon.

Dat ik u bespuwe en op u overbrengte het bovennatuurlijkste vermogen dat ik in mij heb, mijn zoon.

Haal uwe kleederen voor den dag in voldoende hoeveelheid.

Gij zult dien Vademborst bevechten, mijn zoon.“

Hij trok broek, baadje en hoofddoek aan en voorzag zich van alle krijgswapenen.

De Roover:] „Wie zal het eerst de lans werpen, enz.“

[De vijf volgende regels zijn reeds blz. 258 vertaald.]

Toen zij de lansen geworpen hadden, hakten zij op elkaar in, Vademborst werd het hoofd afgeslagen; zij vlogen niet meer de lucht in, hij verloor zijn hoofd op het tentdak.

De manschappen van Vademborst:] „Geef u snel over, gij Pangipi!“

W. P.:] „Dat hebben zij mis, dat zij een dapper man als ik ben tot overgave denken te brengen.

Laadt de geweren, de buksen, de erfstukken, mijne zonen.

Mikt op de koppen der roeren, de riemstelen, de riemen, de vallen, schiet alles stuk.“

Toen alles stuk was riepen zij den Wind.

[Als boven, bl. 259, 265, het schip van W. P. vliegt op de rooversprauwen in, vernielt ze en doodt de roovers. Daarna beveelt W. P. zijn schip naar de aanlegplaats van *Sandopo Dada* te gaan, hij gaat met de zijnen aan land en stijgt op naar het dorp van S. D. Daar gekomen, vraagt hij, reg. 1 v. o.:]

„Misschien zijn er nog steeds onder u, die beschaamd zijn, gij dorpsbewoners!“

(bl. 236). Regelrecht gingen zij aan den anderen kant het dorp weder uit, naar het badwater en namen een bad; zij dachten er niet aan nog in het dorp op te houden.“

„Misschien zijn er nog die beschaamd zijn (door de nederlaag van hun hoofd) wilt dan uit uwe huizen komen om met ons te spelen (vechten).“

[Niemand komt, zij gaan weer aan boord].

(r. 6) W. P.:] „Zet den pot op en kookt rijst op het voorschip, gij al mijne kinderen.

Ik heb honger, gij al mijne kinderen.“

[Daarna gaat W. P. voor zeven maanden slapen. Op twee nachten na zijn die om, daarop komt *Molembe Kajoro*, „*Touwharnas*“, op hem af met 400 schepen.]

De Jongste:] „Daar komt weer veel volk aan, mijn Oudste Broeder.“

De Oudste:] „Zeg dat niet, spreek niet over alles, mijn Jongste Broeder.“

De Jongste:] „Ik ben bepaald zeer bang, mijn Oudste Broeder.“

De Oudste:] „Flauwert, lafbek, gij zijt ook niet een beetje flink, Jongste Broeder.

Gaat op de knieën liggen, gaat er bij op de hurken zitten, hurkt neder met de knieën van elkaar, gaat er bij zitten om elkaar op den voorstevens met de lans te werpen.

Sta snel op, Vader Pangipi.

Daar komt nog weer een troep vijanden aan, Vader.“

[Men nadert elkaar; de tweede zoon krijgt in last om *Lemba Kajoro* te weerstaan.]

(r. 4 v. o.). Toen hij zijn broek had aangetrokken, sprong hij boven op het tentdak.

De Roover:] „Wie zal 't eerst de lans werpen, enz.“

(bl. 237, r. 4). Toen de lansen weg waren, kwamen de zwaarden voor den dag; zij verhieven zich in de lucht en als zij het moe waren kwamen zij neer op het tentdak, telkens afwisselend; getroffen door het zwaard van den Tweeden Zoon, viel *Lemba Kajoro* zoo maar dood uit de lucht neer.

[De 4 volgende regels zijn reeds op bl. 268 vertaald. Verder verloopt deze ontmoeting geheel als die met *Sandopo Dada*.

Daarop gaat W. P. slapen voor 7 maanden en wordt tien dagen

vóór zijn ontwaken aangevallen door *Mohulju Rante*, „Kettingharnas“, met 600 prauwen. Verloop geheel als bij de vorige ontmoeting. Weer gaat W. P. voor 7 maanden slapen en wordt daarna aangevallen door *Molembu Apu* „Vuurharnas“, met 700 prauwen.]

(bl. 239) „Gij zult dien Vuurharnas bestrijden, mijn Oudste Zoon!“

Hij rustte zich toe en begaf zich boven op het tentdak, zij wierpen elkaar met de lans, bestreden elkaar met het zwaard en kwamen vlak bij elkaar; de kleederen van den Oudste werden alle verbrand, geraakt door het vuur van Vuurharnas. Hij zeide tot zijn Vader: Ach, het kan niet! Wali mPangipi antwoordde: Houw op hem in, een man zou niet kunnen, dat zou schande zijn. Zij bestreden elkaar opnieuw, tweemaal hadden zij een treffen, toen werd de Oudste gewond, de huid van zijn buik hield nog maar slechts een weinig, Vuurharnas had hem met zijn zwaard doorgehouden, maar niet geheel door. De Jongste Zoon stond op en zeide:

„Ik zal tegen Vuurharnas optrekken, mijn Vader.“

W. P. Doe uw baadje, uwe broek, uw hoofddoek en al uw wapentuig volledig aan.“

Toen hij het had aangetrokken, steeg hij boven op het tentdak; toen hij er op geklommen was, sloeg de vlam uit, maar de Jongste werd niet aangetast, hij sprong in de lucht, zoodat het vuur hem niet bereikte. De Jongste sloeg met zijn zwaard, raakte Vuurharnas, maar verwondde hem niet. Na langen tijd kwetste hij hem, Vuurharnas sneuvelde, het vuur van zijn harnas ging uit en al zijn volk werd gedood door het schip Koperhuid.

Zij begaven zich naar de aanlegplaats en gingen baden, maar een korte poos, daarna keerden zij terug en gingen weer onder zeil. Sedert werden zij niet meer tegengehouden, Wali mPangipi ging niet meer slapen, hij bleef wakker. Slechts drie maanden had het schip geloopt, toen zag hij den mond der rivier waaraan zijne moeder en zijn vader woonden.

W. P.] „Laadt de geweren alle, mijne kinderen.

Schiet de geweren af, houdt niet op, mijne kinderen.“

Zij schoten ze werkelijk af, totdat zij nabij het huis zijner moeder waren gekomen; toen hoorden zijne moeder en zijn vader het en zeiden:

„Waar zijn Soengko nTada, Tada Soengko, dat zij naar de zee gaan,

Komaan, ga eens heen, naar die lieden daar aan zee kijken, Soengko nTada.

Of het slechte lieden zijn of goede lieden, dat wij zekerheid hebben.“ Soengko nTada en Tada Soengko gingen heen, maar keerden halverwege terug uit vrees; zij kwamen weder en vertelden:

„O, een groot aantal lieden, heer!“ — „Och, laten er dan gaan die al groot zijn, geen kleine jongens, dat helpt niet —.“

Ook die keerden terug eer zij bij hen gekomen waren.

„O, heel veel menschen, heer, men kan niet dicht bij komen.“ —

Hij zond er nu die geheel volwassen waren, die kwamen er intusschen ook niet. Nu gingen twee oude lieden; aan het zeestrand gekomen, gingen zij zitten, de anderen waren nog op de rivier, zij waren nog niet van boord gekomen —. „Kom, houdt eerst eens op met schieten, dat ik eene vraag kan doen.“ Zij hielden werkelijk op en (de uitgezonden) vroegen:

„Vanwaar komt gijlieden hierheen over zee?“

Wij zijn door onzen heer gezonden, om naar ul. te zien, die thans zijt aangekomen.

Ons hoofd is verbaasd dat groote aantal geweerschoten te hooren.“

„Maak u om onzentwil niet bezorgd, Grootvader,

Wij zijn vroeger weggegaan toen wij nog klein waren, wij zijn met onze wiegen op reis gegaan.

(bl. 240). Komaan, keert terug, zegt aan onze moeders dat zij afkomen naar de zee,

Dat zij ons tegemoet komen aan het strand, zegt het aan onze moeders.“

De oude lieden gingen weder naar boven en (het hoofd) zeide:

„Hoe is het u gegaan, Grootvaders?“ — „O,“ zeiden zij, „er is hier niets te vreezen, uw zoon is teruggekomen.“

Toen sprong zijne moeder naar beneden: „O, o, o, mijn kind is gekomen.“ Het geheele dorp kwam naar buiten, om de nieuw-aangekomenen tegemoet te snellen. Toen zij aan de zee waren gekomen, kwamen W. P. en zijne zonen allen van boord, hij en zijne moeder ontmoetten elkander; zij zeide: „Gaaf gij allen naar boven, slaven, bindt zes buffels vast, om voor mijn kind een welkomsteest te vieren.“ Zij bonden de buffels, leidden ze naar het zeestrand, haalden rijst en een groot aantal lieden kookten. Zevenmaal per dag werden zegenspreuken uitgesproken, zeven dagen duurde ook hun welkomsteest. Toen die zeven dagen om waren, zeide Wali mPangipi:

„Beraadslaagt, overlegt spoedig met elkaar, Vader Ta Datoe.
Beraadslaagt snel, gij Vorst en alle Hoofden.”

Ta Datoe:] „Wat is er te overleggen, wil dat zeggen, mijn zoon Pangipi —.”

W. P.:] „Wij zullen beraadslagen om mijn schip op te trekken, Vader Ta Datoe,

Om mijn schip op het droge te trekken, Vader Ta Datoe.”

Na het feest zou het opgetrokken worden. Zij kaptten stukken hout af, opdat het schip goed zou kunnen opgetrokken worden; toen zij die hadden gehakt, wierpen zij de ankers uit, droegen die aan land en daar werden ze door de menschen gezamenlijk aangetrokken. De inwoners van zeven dorpen trokken ze gelijk aan, maar het schip bewoog zich niet, het wilde niet.

W. P.:] „Mijn schip daar wil niet vooruit gaan.

Zeven jonge meisjes moeten de rollen voor mijn schip zijn, Vader.”

Zij kozen er zeven uit en lieten die languit op den grond liggen, daarop trokken zij het schip op, maar het wilde niet, het waren slavendochters. Het moesten vrijgeboren meisjes zijn, dan eerst wilde het schip.

Zij kozen nu dochters van hoofden om als rollen te dienen, kleedden die fraai aan en wikkelden ze in eene wade; daarna gingen zij liggen op het zand in de richting waarvan het schip lag.

W. P.:] „Blaas N.W. wind, enz.

Snel voort, schip Koperhuid, enz.”

De wind blies, het schip bewoog zich, het zette vaart en vloog regelrecht op het dorp af. De vaders en moeders der meisjes die als rollen dienden, zochten op de plaats waar hunne dochters hadden gelegen, maar zij zagen ze niet meer, zij groeven in het zand, daar waren zij ook niet meer. Wali mPangipi zeide: „Laat ons naar boven gaan, gij moeders en vaders van de (meisjes) van zoo even het eerst.” Zij gingen naar boven, traden de poort binnen en zagen die zeven meisjes op den achtersteven van het schip, zich het haar kammende; zij waren niet gestorven. Thuis gekomen bleven zij daar rustig wonen.

Toen hij eenigen tijd thuis was geweest, zeide hij: „Wel, moeder en vader, hoe is het, zijt gij niet verwonderd mij te zien?” — „Wat hebt gij op uw hart?” — „Wel, ik zou gaarne besneden worden, wilt mij laten besnijden?” — Indo i Datoe liet nu rijst uit de schuur halen, de slavinnen stampten die, nacht en dag stampten zij die, totdat er genoeg gestampt was. Sommigen (bl. 241)

gingen er op uit om buffels op te vangen, anderen om wioe-bladeren te halen, anderen gingen op kokos-bladeren uit, om ze voor de *kalopa* te gebruiken, anderen weer gingen bamboe halen. Toen dit gedaan was en allen waren teruggekomen, zeide men: „Overmorgen zullen zij door de *labe's* gebaad worden.” Na twee dagen werden zij naar het water gebracht en door de *labe's* gebaad: toen zij des avonds gebaad hadden, kwamen zij uit het water en werden naar huis gebracht, zij aten, men sloeg de trom en zij verfden de nagels met *kolontigi*. Des anderen daags had de besnijdenis plaats, men bracht den *labe's* koperen schalen en gebak; niet lang daarna, drie dagen later, kwamen zij beneden, er werd tot zeven over hen geteld, zij gingen naar het water, daar wichelde men met kokosdoppen over hen en zij legden geneesmiddelen op hun penis; toen het al heet was geworden namen zij kiezelsteenen, ieder nam één kiezelsteen, één en veertig, want zijne kinderen werden allen besneden. Slechts Wali mPangipi zat bovenaan, geheel aan den oorsprong van 't water. Na het bad kwam hij op den oever, hij boog zich om zijn penis met medicijn te beleggen en daar viel speeksel van een ander vóór W. P. neer. „Wel,” zeide hij, „wie spuwt daar? bijna was ik geraakt.” Hij keek om en zag *To Karó Udja* op een kokostak zitten; hij kwam koppensnellen en het dorp van W. P. belegeren; hij was een bewoner van den Hemel, hij was door den Hemelvorst neergelaten aan een grooten stang koperdraad, zoo dik als een *kaili*-boom. — Vijfduizend menschen, op een eiland in een plas waren de manschappen van *To Karó Oedja*. Hij keerde terug naar zijn huis, ook W. P. en zijne kinderen keerden terug.

W. P.:] „Beraadslaagt, wilt snel met elkander overleggen, Vader Ta Datoe.”

T. D.:] „Wat is er te beraadslagen, wil dat zeggen, mijn zoon P.”

W. P.:] „Wij zullen beraadslagen om eene omheining te maken, zevendubbel, zich aansluitende aan den hemel.

Zie, de vijand is ons reeds nabij, Vader Ta Datoe.

Ga niet vast inslapen, Vader Ta Datoe,

Gaat niet vast inslapen, al gij manschappen.

Dan zou niet te zien zijn het gevaar dat aankomt, Vader.”

Den volgende morgen gingen zij hout hakken en maakten eene omheining van zeven lagen, in één dag maakten zij die. Na drie dagen stond W. P. met het hanengekraai op, wekte de lieden en zeide:

„Staat op, wilt allen opstaan, begeeft u naar onder aan de heining, mijne kinderen.”

Bij het hanengekraai deden de vijanden een aanval en brachten een hevig lawaai teweeg aan de buitenzijde der omheining, met hunne geweren af te schieten.

W. P.:] „Komt naar beneden, wilt naar beneden komen, gij kinderen, om met hen te strijden met lans en zwaard.

Werpt elkaar met de lans, zijt niet laf, al mijne kinderen.”

Zij bestreden elkaar met de lans en het zwaard en er vielen ook dooden, zoowel van de mannen van W. P. als van de belegeraars.

W. P.:] „Staat snel op, al mijne kinderen.

Laat ons naar het water gaan, al mijne kinderen.”

Zij sprongen omhoog, de lucht in, van af het midden van 't dorp en kwamen bij 't water neer, alle één en veertig. Zij baadden zich, wendden (onkwetsbaarheids) middelen aan en vonden, toen zij terugkwamen, nog maar tien hunner kameraden in het dorp, allen waren gesneuveld.

(bl. 242). W. P.:] „Doet uwe uitrusting aan, in voldoende mate en uwe broeken, mijne kinderen.

Doet een uitval, mijne kinderen, de vijand trekt ons tegemoet, al uwe vaders zijn reeds gesneuveld.”

De vaders van W. mPangipi's kinderen waren n. l. allen gedood door To Karô Oedja. De Oudste, de Jongste en allen die daar tusschen waren deden een uitval. Zijne kinderen streden uit alle macht, W. P. wilde niet, hij ging heen en haastte zich naar de koperen stang waarmede de belegeraars van boven waren neergelaten. Toen hij er gekomen was, hakte hij er op in, duwde haar op zijde, trachte haar naar beneden te trekken, maar zijn zwaard ging er op stuk; hij stak het weer op, daarna trok hij aan de koperen stang en deze viel in haar geheel naar beneden. In het dorp terug gekomen, vond hij To Karô Oedja alleen, al zijne mannen waren gesneuveld. „Doodt To Karô Oedja niet, staat hem toe heen te gaan en aan zijne vrouw bericht te brengen.” To Karô Oedja ging heen maar kon niet weer terugkeeren, waar hij is heengegaan, misschien het bosch in, of dat hij door eene slang is gebeten, dat weet men niet. Na belegerd te zijn geweest, bleef hij rustig te huis, alle gesneuvelden wekte hij weder op, de vijanden van zoo even maakte hij krijgsgevangenen, immers hij was het die ze in het leven had teruggeroepen. Na langen tijd thuisgebleven te zijn, zeide hij:

„Beraadslaagt, wilt beraadslagen, vader Ta Datoe.

Beraadslaagt snel, vader en moeder Indo i Datoe.

„Wilt beraadslagen om voor ons teerkost te stampen, dat ik naar mijne vrouw kan gaan.”

Zij haalden rijst uit de schuur, de lieden uit het gansche dorp kwamen bijeen, de gestampde rijst deden zij in zakken en laadden die in het schip, dat op het land stond.

W. P.:] „Overmorgen zeilen wij uit, al mijne kinderen.”

Na twee dagen gingen zij aan boord.

W. P.:] „Hijsch de zeilen, mijn Jongste Zoon.

Zet het roer in, mijn Oudste Zoon.”

Zij heschen de zeilen en zetten het roer in.

„Span het zeil uit daar op de plecht, mijn Jongste Zoon. Blaas N.W. wind, enz.”

De wind blies, men zag het schip niet over land voortgaan, maar opeens ontwaarde men het midden op zee, het zeilde.

W. P.:] „Vlieg snel voort, gij schip Koperhuid.

Dat gij komt in het dorp der Weduwe van Kapita Boneaka.”

Het schip vloog inderdaad voort, slechts ééne maand had het geloopt, toen het aan de aanlegplaats kwam.

W. P.:] „Houdt u gereed, maakt u klaar, dan gaan wij allen naar-boven, mijne kinderen.”

Zij maakten zich gereed en gingen naar het Bovenland, zij gingen het huis binnen en zetten zich in het voorportaal neer.

W. P.:] „Waar zijn de huisbewoners, om ons sirih aan te bieden, mijne vrouw Weduwe?”

Men bood hun sirih aan, na het pruimen kookte men en toen het eten gaar was, schepten zij het op en deden hun maal.

(bl. 243) W. P.:] „Ga naar binnen, spreid de mat uit, gij Weduwe, mijne vrouw.

Ik heb slaap en wil gaan slapen, gij Weduwe, mijne vrouw.”

Zij ging er binnen, spreidde de mat en W. P. ging slapen.

Den volgenden morgen stond hij op, de Weduwe zeide:

„Waar zijn de oudsten in dit dorp, wilt hen hier verzamelen.”

Zij kwamen inderdaad bijeen.

„Luistert, dat ik tot u spreke, gij allen mijne oudsten.

Overlegt te zamen om rijst te stampen, allen gij oudsten.”

De Oudsten beraadslaagden, de Weduwe van Kapita Boneaka nam het woord. Hierom, zeide zij, heb ik U verzocht om bijeen te komen: als er soms zijn die voor kippen kunnen zorgen, laten zij

dan kippen geven, wie een geit kan leveren, een geit; laten zij die dan opvangen en hier brengen voor het huwelijksfeest."

De Oudsten antwoorden: "Als het dat is, goed, Vrouwe, wij weigeren niet." Zij gingen heen, kookten het avondeten en toen de gasten bijeen waren, brachten zij het op in huis en werd hij op nieuw naar zijne vrouw gebracht; toen zij in het huwelijk waren verbonden, gingen zij slapen toen het nacht werd; den volgenden morgen ontwaakten zij en zoo woonden zij te zamen, er werd niets bijzonders meer gedaan, zij waren nu behoorlijk gehuwd. Langen tijd bleven zij rustig te huis, het werd die maanden, één jaar, drie jaar. Komt, zeide hij, gaat uwe oudere broeders halen, zegt aan den Oudste en de volgenden, dat zij gaan trouwen met de Weduwen van Kapita Malela, Molemba Apoe, Molemba Kajoro, Sendopo Dada, Mobadjoe Rante en Molemba Laboe."

De Jongste Zoon ging inderdaad op dit bevel. Toen hij bij den Tweeden Zoon kwam, vroeg deze:

"Waarom komt gij hier, mijn Jongste Broeder?"

De Jongste:] "Wij zijn door onzen Vader gezonden om u te halen."

De Tweede Zoon zeide:

"Als onze vader het beveelt, laat ons dan heengaan, Broeder."

Zijne vrouw, de Weduwe van "Vuurharnas" zeide:

"Och, laat mij ook meegaan, mijn echtgenoot, Vorst."

"Maak u gereed, houd u klaar, Weduwe, mijne vrouw."

De Weduwe antwoordde:

"Komt allen te samen hier, alle gij kinderen."

Luistert, dat ik u mijn voorstel zeg, alle gij kinderen."

Van u, jongens, neem ik er veertig mee."

Van de meisjes neem ik er veertig allen mee."

W. P.:] "Morgen dalen wij af naar de zee, Weduwe, mijne vrouw."

(bl. 244). Den volgenden morgen daalden zij inderdaad af en gingen aan boord van het schip Koperhuid; toen zij allen aan boord waren, gingen zij onder zeil; gekomen aan de aanlegplaats van Kapita Malela, gingen zij naar boven; de Tweede Zoon en de Weduwe, zijne vrouw, gingen niet naar boven, alleen de Jongste ging naar boven. De lieden in het dorp vroegen:

"Wat is de reden uwer komst, Jongste Broeder?"

"Wij hebben in last van onzen vader om u te halen."

De Oudste antwoordde:

"Dan mag er niet geweigerd worden, als onze vader ons beveelt, mijn Jongste Broeder."

Zijne Vrouw:] "Laat mij ook medegaan, mijn man, Oudste."

De Oudste:] "Dat hebt gijzelf maar uittemaken, mijne vrouw, Weduwe van Kapita Malela."

De Weduwe:] "Komt allen bijeen, gij al mijne kinderen."

Luistert, dat ik u mijn plan mededeel, gij al mijne kinderen."

Gij jongens, van u neem ik volle veertig mee."

Meisjes neem ik ook volle veertig mee."

De Oudste:] "Morgen gaan wij naar het strand, Weduwe, mijne vrouw."

Den volgenden morgen daalden zij af naar het zeestrand, gingen aan boord, riepen den wind en zeilden uit.

"Blaas N. W. wind, enz."

Toen zij slechts éenen nacht gezeild hadden, kwamen zij terug op de aanlegplaats van de Weduwe van Kapita Boneaka. Allen gingen naar boven; hun vader vroeg:

"Gij zijt dus aangekomen, al mijne kinderen."

"Ja zeker, wij zijn allen aangekomen, vader Pangipi."

Zij bleven weder te huis, een dag of tien sedert de aankomst der kinderen. Wali mPangipi zeide:

"Wij hier vragen verlof om heen te gaan, mijne vrouw Weduwe."

Ik heb verlangen naar mijne moeder en mijn vader."

Zijne Vrouw:] "Indien gij gaat, dan wensch ik mede te gaan, mijn man Pangipi."

W. P.:] "Ik houd u niet tegen om mede te gaan, mijne vrouw, Weduwe."

Hij ging bij al zijne lieden rond en zeide:

"Verzamelt u allen hier, al mijne kinderen."

Luistert, dat ik mijn plan zegge, al mijne kinderen."

Allen kwamen bijeen, vrouwen, mannen, ouden, jongen."

"U neem ik als metgezellen mede, gij jongens met uw veertigen. Ook veertig vrouwen neem ik mede, gij al mijne kinderen."

Overmorgen dalen wij af naar zee, mijne vrouw, Weduwe."

Na verloop van twee dagen waren zij klaar met proviand bereiden, daalden werkelijk af naar het zeestand en gingen aan boord van het schip Koperhuid, toen al zijne kinderen reeds aan boord waren, wilde de Jongste niet. Wali mPangipi zeide:

(bl. 245) "Waarover zijt gij verstoord, mijn Jongste Zoon? kom aan boord, laat ons snel aan boord gaan, gij mijn jongste Zoon."

De Jongste:] „Wilt maar onder zeil gaan, Vader, Oudste Broeder.“

W. P.:] „Zijt gij wellicht boos, mijn Jongste Zoon?“

De Jongste:] „Ik ben niet boos, moeder Weduwe, vader Pangipi.

Denkt niet dat ik boos ben, ik wil eens beproeven door de lucht te gaan, gaat gij per schip, ik wil weten of de reis door de lucht verder is of nader.“ Nu zeilde zijn vader inderdaad weg en toen hij diens schip niet grooter meer zag dan eene kokosnoot, sprong hij de lucht in; toen hij was opgesprongen, ging hij maar aldoor hooger, lijnrecht tegen den wind in: zóó hevig was de wind, dat een bijlizer wegwaaide, als de wind er tegen aan sloeg. Hij sprong naar boven, maar steeg niet, hij liet zich vallen, maar daalde niet, hij liet zich op zijde vallen, maar kwam niet van zijne plaats. Hij bleef maar steeds in de lucht hangen. Toen Wali mPangipi aan land was gekomen, vroeg hij of zijn Jongste Zoon al gekomen was; men antwoordde: „Nog niet.“ „Ach“, antwoordde hij, „dan is mijn Jongste Zoon gestorven, daarover heb ik groot verdriet.“

Nu ging hij uit alle macht zoeken, de rivier opwaarts, maar hij was er niet, hij keerde terug zonder hem gevonden te hebben, hij ging naar het huis zijner schoonouders, om zijne schoonouders en al zijne kinderen te halen en zijne geheele familie. Eén, twee, drie maanden lang at of dronk de Jongste Zoon niet, na verloop van vier maanden kon hij het niet meer uithouden, na zeven maanden kon hij zich niet meer bewegen en was zijn leven alleen nog maar in zijn hart. Op een middag dat zijn Vader sliep kwam de geest van zijn grootvader bij hem en zeide: „Wel, Wali mPangipi, gij slaapt maar, bemerk gij niet dat uw zoon daar boven in de lucht door den wind wordt gebeukt en spoedig zal sterven?“ Hij werd wakker en zeide: „Ach, Oudste, uw Jongste Broeder is dus daarboven in de lucht!“

De Oudste en de Tweede Zoon sprongen het huis uit, kwamen op den grond en sprongen de lucht in, met dat zij waren opgesprongen, trokken zij den Jongste bij de beenen naar beneden en daar ging hij; in het dorp gekomen droegen zij hem met hun beiden, goten hem water in den mond, voerden hem rijstepap, niet lang daarna ging er ook gekookte rijst in, kort daarop bevoog hij zich weer en werd weer flink. Hij bleef weder stil te huis en toen hij eene maand lang was thuis gebleven, zeide hij:

W. P.:] „Beraadslaagt, wil beraadslagen, Vader, Ta Datoo.

Laat ons beraadslagen om eene omheining te maken, vader Ta Datoo.

Niet lang meer, dan zal de vijand komen, n.l. *Kombengi*.”

Nu begonnen zij uit alle macht een zevenvoudige omheining te maken, toen die klaar was gingen zij heen, daar zij het beter vonden om te vechten op zee, dan in het dorp, waar vele vrouwen waren; zij zouden *Kombengi* tegemoet gaan, die den levensadem der menschen opzoog. Zij kwamen aan het zeestrand, gingen aan boord, heschen de zeilen, zetten het roer in en gingen aan boord van het schip *Koperhuid*; zij spanden de zeilen uit, riepen den wind om te waaien en het schip snelde voort. Na eenigen tijd kwam *Kombengi* aan, ongeveer even als van hier naar *Gorontalo* was de afstand. Zij zeilden voort; toen zij zoover waren als van hier naar *Todjo*, stierf de Oudste, daar zijn levensadem was uitgezogen; toen zij om zoo te zeggen zoover waren als *Podi* stierf de Tweede Zoon, op de hoogte van *Kaoe Njole* stierf de Jongste, (bl. 246) ter hoogte van *Bongka* waren zij allen dood. Toen *Kombengi* bij wijze van voorbeeld bij *Boenta* was, was Wali mPangipi nog maar alleen over. Toen zij, bij wijze van spreken bij *Tandjong Api* waren, ontmoetten *Kombengi* en Wali mPangipi elkaar.

Kombengi:] „Geef u spoedig over, gij Pangipi.“

W. P.: „Het is verboden en schandelijk zich over te geven, voor een dapper man.“

„Zoo, Wali mPangipi, zijt gij dan dapper?“ — „Ja, ik ben dapper.“ — Hij trachtte den adem van Wali mPangipi uit te zuigen, maar die ging er niet uit. — „Zoo, gij zijt dus een stijfkop?“ — „Ja, een stijfkop.“ — „Dus zijt gij echt dapper?“ — „Ja, echt dapper.“ — Zeven *Kombengi*'s nu trachtten den levensadem van W. P. op te zuigen, maar die ging er niet uit.

W. P.:] „Vlieg er met vaart op, neem al de vaartuigen der roovers daar“ —

Daar ging het schip *Koperhuid* heen en vloog boven op de vaartuigen dier lieden, zij sneuvelden allen, hunne vaartuigen werden vernield. Slechts het schip waarop de *Kombengi*'s zich bevonden kon het niet stuk maken.

W. P.:] „Vlieg naar het strand, schip *Koperhuid* enz.“

Het schip vloog naar de kust toe.

W. P.:] „Roeit op, hierheen, trekt op, gij *Kombengi*'s“

Zij voeren hem na; toen zij bij de aanlegplaats van W. P. kwamen, lagen hunne doode makkers op hoopen dooreen in het

schip. Wali mPangipi en de Kombengi's kwamen van boord en bestreden elkaar op den wal. Zij streden van af den vroegen morgen, eerst toen de zon beneden stond waren de Zeven Kombengi's dood, allen gedood door W. P. Intusschen waren zijn vader, zijne moeder en alle menschen gestorven, hun levensadem was uitgezogen. De lieden die een draagmand op den rug droegen, zij die aan 't water scheppen waren, stonden nog aan het water, gebukt, hunne watervaten vasthoudende; die aan 't tijfelen waren, stonden nog op de ladder, maar de adem was er uit. Er waren er ook die met hunne vrouwen bezig waren en die juist elkaar omarmden en in die houding gestorven waren. Nu ging W. P. naar 't Bovenland en vond overal lijken, hij ging het huis binnen, ook dat was vol lijken, hij vond ook zijne vrouw gestorven. Daarop nam hij het haar zijner vrouw, besprenkelde daarmee de dooden met water en zij herleefden allen weder. Hij zocht de dooden in het bosch, in de schepen, op de bergen, in de dalen en maakte hen allen weder levend. Toen zij allen levend waren, bleven zij in vrede wonen, want de Zeven Kombengi's waren dood.

Zeven dagen daarna maakte W. P. weder een plan en zeide:

„Laat ons op reis gaan mijne zonen, Oudste, Tweede, Jongste.

Wij willen op reis gaan, Vader Ta Datoe.”

„Waar wilt gij heengaan, mijn zoon Pangipi?”

„Wij willen den Heere Allah Ta'ala gaan bevechten, Vader.”

„Gij zult den Heere Allah Ta'ala niet kunnen bevechten.”

„Ik wil beproeven met den Heere Allah Ta'ala te vechten, Vader.

Ik wil zeker weten of ik wel zal overwonnen worden, Vader.”

(bl. 247) Slechts drie zijner zonen nam hij als reisgezellen mee, hijzelf was de vierde. Zij gingen heen, kwamen aan het Hol en lieten zich daarin vallen. Toen zij zich hadden laten vallen kwamen zij terecht bij den Holgeest, den bewaker, die daar door den Heere Allah Ta'ala was geplaatst, maar het gat in den grond was slechts klein.

W. P.:] „Laat ons daar voorbijgaan, grootvader Holgeest.”

De Geest:] „Ik sta niet toe dat gijl. voorbijgaat, kleinzoon W. P.”

W. P.:] „Laat ons daar voorbijgaan, grootvader Holgeest.”

De Geest:] „Ik sta niet toe dat gijl. voorbijgaat, kleinkinderen.”

Daarop werd hij boos, hij hieuw op den Geest in en deze was ineens dood, daarop gingen zij door. Gekomen aan de trap van het huis van den Heere Allah Ta'ala, gingen zij op de galerij zitten.

W. P.:] „Kom vlug naar beneden, Heere Allah Ta'ala.”

A. T.:] „Gij zult mij toch niet kunnen weerstaan, mijn Zoon Pangipi.”

W. P. „Spring af en kom hier, om het te beproeven, Heere A. T.”

„Och mijn jongen, dat zult ge toch niet kunnen, maar als ge lust hebt om bovennatuurlijk vermogen te krijgen, dat ge terdege dapper wordt, kom dan hier, dan zal ik u onderrichten.” — Maar Wali mPangipi had er geen zin in, hij deed niet anders dan hem uitdagen om naar beneden te komen en zeide: „Spring af, spring af!” — „Ik wil niet met u vechten, al wildet ge, ge zoudt niet kunnen.” — Spoedig daarop zwichtte hij voor den Heere Allah, kwam boven en ging in de leer. Wat voor onderwijs hij wel mag ontvangen hebben, het is niet bekend welke tooverspreuken hij heeft geleerd. Toen hij naar huis terugkeerde, was hij volleerd en bleef rustig te huis. — En daarmee is het uit.

III. AANTEKENINGEN.

(DE NUMMERS DER BLADZIJDEN ZIJN DIE VAN DEN TEKST, DIE OOK IN DE VERTALING ZIJN AANGEGEVEN.)

Bl. 218, reg. 1. Over de vertaling der eerste woorden, zie de Inleiding op Sese nTaola.

reg. 6. De namen der genoemde vruchten heb ik onvertaald moeten laten. *Tombe* is de naam van een grooten, vrij zeldzamen woudboom (*Eugenia spec.*), met vruchten die in kleur en vorm wel op kersen gelijken, *katimba*, *Costus speciosus*, eene *Zingiberacee*; *ontjo*, *Spondias mangifera*, waarvan de bladeren dikwijls als groente worden gebruikt, de naam is id. met Mal. *asam*, Jav. *asem*, enz.; *dongkongisi*, *Garcinia spec.*; *dongingi* is een kruipplant, met een weeken, hoekigen stengel, de bladeren worden gebruikt om de toespijs bij de rijst zuur te maken, de zwarte vruchten worden niet gegeten. Van *djongi*, een vrij grooten boom, met gele, scherpzure vruchten en groote harde bladeren, die in de Minah. talen *rerer*, *le'ler* heet, geeft Dr. Koorders in zijn „Verslag eener Botanische Dienstreis door de Minahassa“ (Batavia 1898) geen botanischen naam op. *Takule* is de blimbing, Averrhoa Carambola.

reg. 10. *De!* is een uitroep van pijn, ons au!; *djiri* is nabootsing van 't geluid van iets dat snel uit eene opening schiet, vooral van vloeistoffen, *pé* bootst na het met een kletsend geluid neerkomen van iets dat valt, beide woorden heb ik in de vertaling met *pats!* weergegeven. *Lupa* komt met ons floep! overeen, het wordt bijv. gezegd van een pijl die den mond van het blaasroer verlaat; *mpa'a* is het best weer te geven met „er in“, *mempa'a-mpa'a mata ntarwala ri rindi* „het lemmet der lans dringt in den wand“, *mpa'a ri dopi* „het kind drong in de vloerplanken“, daar het met zoo'n vaart uit het moederlijf kwam, zooals de verteller er later bijvoegde, dat het er met een bijl moest uitgehakt worden (*metaka ndjai dopi, narase ruantimali, nepa la'u majali*).

r. 11. *djimuju*, een scherp gemaakte bamboe, wordt doorgaans gebruikt wanneer men om de eene of andere reden eene insnijding

in het lichaam moet verrichten. Voor het afsnijden van de navelstreng is het gebruik van *djimuju* verplicht.

r. 18 *medoro*, „zich bij een vuur warmen“, is volstrekt geen algemeen gebruik bij de Toradja'sche vrouwen. Alleen zij, die zich door bloedverlies koud gevoelen, laten een vuur bij zich aanmaken; zooals ook bloedarme zieken en oude lieden wel doen.

napususu ntau sondo; gedurende de twee eerste dagen na de geboorte wordt een kind door alle gehuwde vrouwen van het dorp en van den omtrek aan de borst gelegd, de moeder zoogt het dan nog niet, maar perst zich het overvloedige zog uit de borsten.

r. 9 v. o. *noti sa'owo* „een stuk hout dat van den bast is ontdaan, geschild hout“. Op bl. 219 wordt het *duanga noti* genoemd, het is dus een scheepje geweest waarmede hij speelde, dat later de kiel werd van een groot vaartuig. De grootere schepen, die aan de Z. kust der Tominiboet naar Boegineesch model gebouwd worden, hebben allen tot kiel eene groote Toradja'sche kano, uit één boomstam gehouwen. Op de kleine kano waarmee W. P. speelde was dus zijn wonderschip gebouwd.

Sa'owo wordt door de To Tora'u gezegd, de Bovenlanders zeggen *saowo*. *Ungka ri polude*, woordel. „tot aan de pols“, is in de vertaling weergegeven met „zoolang als eene hand.“ De verteller wees slechts zijne pols en zeide: *Ungka ire'uku* „tot mijn hier, tot hier bij mij, tot mijne pols hier“.

r. 2 v. o. *ngkaiku lai loka* „mijn Grootvader in de pisangs“. Oude slaven worden door hunne heeren *ngkai* „grootvader“ genoemd en ook met *komi* „U“ aangesproken.

De oorsprong van dit gebruik is mij nog niet duidelijk. Eerbied is het niet, daar zulk een *ngkai* in 't minst niet beter behandeld wordt dan zijne medeslaven, die bij hun naam worden genoemd. Misschien is *ngkai* een kinderwoord, eene benaming door kinderen gegeven aan de slaven aan wier zorg zij in hunne jeugd waren toevertrouwd, zooals bijv. kinderen ten onzent hun onbekende menschen „oom“ en „tante“ noemen. Waarschijnlijker lijkt het mij echter dat dit gebruik dateert uit den tijd toen *ngkai* nog niet de beteekenis „grootvader“ had. Het moet oorspr. „man, kerel, vent“ hebben beteekent, zooals nog blijkt uit *langkai* het gewone woord voor „man“ in het Bare'e. „Grootmoeder“ is *tu'a*, verkort uit *ine tu'a* „oude moeder“, zooals men nog in Lamoesa zegt. Zoo kan dus *ngkai* uit *ngkai tu'a* „oude man“ zijn verkort en dan heeft de benaming niets vreemds, daar zij dan zoowel met eerbied tot den

grootvader, als zonder eerbied tot een ouden slaaf kan worden gezegd. Op dezelfde wijze wordt eene oude slavin *tu'a* genoemd; de To Tora'u noemen alle slaven en slavinnen *tu'a*, 't geen dus voor mannen uit *ngkai tu'a*, voor vrouwen uit *ine tu'a* zal verkort zijn; *ine* heeft dan denzelfden zin als het nu nog in de bet. "vrouw" gebruikte *tina*. Vermeldenswaard is nog dat de aldus aangesproken slaven en slavinnen hunne heeren *makumpu* "kleinkind" noemen en het voorn.w. *siko* "gij, je" tot hen gebruiken. Zie bijv. bl. 219 r. 14. De To Pebato, die zoo weinig slaven hebben, dat zij geen afzonderlijken stand vormen, maar met de kinderen des huizes worden medegeteld, kennen het hier besproken gebruik niet. Zij noemen hunne slaven *ana* "kind" en dezen noemen hunne heeren *papa* en hunne vrouwen *ine*.

Bl. 219, r. 15. *Bar'e bara nundja* "er is niets", eene gewone wijze van den zin in te leiden waarin men zegt wat men komt doen, bijv. *Bar'e bara ndja kukama'ika se'i, djamo wa'anja, da kupeoasi bara mabalimo paula ovi, bara bar'e* "er is niets waarom ik kom, slechts alles (wat ik te zeggen heb is), dat ik vraag of onze afspraak van vroeger veranderd is of niet".

r. 21. *sangara*, een groote pisang-soort, in de Minahassa *pisang kapas* genoemd.

r. 14 v. o. *santamungku* "een berg" in den zin van "een groote hoop" is in den oogsttijd gebruikelijk voor *santjowu* "duizend"; het op bl. 218, r. 5 v. o. voorkomende *ginampi*, het wisselwoord voor *watua* "slaaf" en nog een paar andere voorbeelden van woordwisseling, waarop beneden zal worden gewezen, herinneren er aan dat dit verhaal in den oogsttijd is verteld.

r. 6 v. o. *tando mbuju* vertaald met "een stuk berg", beteekent woordelijk "de hoek van een berg, het steil afgebroken uiteinde van een berg."

Bl. 220, r. 3 v. o. *karu* "zak", het Mal. *karung*. De zakken waarin de Toradja's hunne gestampte rijst vervoeren, heeten *rombe*, eigenlijk de benaming van den silarpalm, van welks in reepen gescheurde bladeren deze zakken worden gevlochten.

r. 1 v. o. *modaga* is de uit het Parigisch overgenomen vorm van het Bar. *modangka*, 't welk in het algemeen beteekent "zijn land verlaten om zijn geluk te zoeken", door bijv. handel te drijven, rijst te bouwen, vee te fokken of wat dan ook.

Bl. 221, r. 12 v. o. *umbu* "wiegelat", de veerkrachtige lat, die in horizontale richting wordt opgehangen, om de daaraan hangende

wieg op en neer te doen wippen. De To Pebato noemen deze *umbu* "jumbuta", waarschijnlijk uit *ijumbuta*, uit *i + umbuta*, indien niet de *j* uit *l* is ontstaan en men dus hypothetisch een vroegeren vorm *ilumbuta* moet aannemen. Hierin is *i-* dan het werktuignamen vormende voorvoegsel en *jumbu* is id. met *lumbu* "over eene hoogte stappen of springen"; verder heeft het woord dan nog het achtervoegsel *-a*; de *t* is waarschijnlijk de vroegere sluiters.

r. 7 v. o. De spreuk waarmee de wind wordt geroepen, is een van de weinige naar den vorm correcte versregels in dit verhaal. *Bara-bara* "Noordweste-wind" is het Boeg. *barë-barë* "Zachte Weste-wind". *Papute*, causatieve-vorm van het Boeg. *pute* "wit", dus "maak wit"; *tompo* "kruin", bet. hier "de toppen der golven"; *utara* is uit het Maleisch overgenomen.

r. 4 v. o. *dja noti ulunasanja*. In dezen zin, die verder nog ettelijke malen aan den naam van het schip *Lapi Tambaga* wordt toegevoegd, is *ulunasa* de uit het Parigisch overgenomen benaming voor "kiel van een vaartuig". In de Tominibocht wordt een grooter vaartuig, zooals een *sope* of *palari* dikwijls uit een gewone Inlandsche kano opgebouwd met planken. *Ulunasa* is het Mak. *lunasa'*, Mal. Jav. *lunas*. Het Boeg. heeft *lulasa*, het woord is dus niet uit die taal overgenomen; waarschijnlijk is het aan 't Mandarsch ontleend, daar de Mandareezen tot de oudste kolonisten in de Tominibocht behooren. Ik heb echter nog geen kennis van het Mandarsch (*andia*, een oudere vorm dus van het Boeg. *de*) kunnen opdoen en kan dus mijne meening niet bewijzen.

r. 2 v. o. *kajuku laju* "een uitgebloede kokosboom", een kokosboom die geen vruchten meer draagt, maar nog niet dood is. *Laju* is in tooverzangen en verder ook in andere poëzie syn. met *mate* "dood"; in gewone taal heb ik het nog slechts van kokos-, silar-, en pinangboomen hooren gebruiken. Vgl. Mal. *laju* "verlept", Oud Jav. verschroeid.

bl. 222, reg. 1 *gumba*, door 't Boeg. uit 't Mal. *gumbang*.

r. 2. *sangkiri*, door 't Boeg. *tjangkiri*, uit Jav. *tjangkir*.

r. 4. *ewa tau potiana* "als eene kindermeid"; de stam van *motiana* is *tiana* "zwanger", gevormd met *-a(n)* van het niet meer gebruikte *tian* "buik"; Menangkab., Minah. talen, Mongond. Sang. id. Mak. *tianang* "zwanger". De Bare'e-sprekers brengen het waarschijnlijk in verband met *ana* "kind", althans "kinderen oppassen" noemen zij thans *motiana*. Onder "kindermeid" heeft men eene

slavin te verstaan, aan wie bijzonder de zorg voor de kinderen is opgedragen.

r. 9. *ujumbua*, Strand-Bare'e voor „eerstgeborene, oudste,“ waarvoor het Bare'e *ujue* zegt; het is een op zijn Bare'e'sch uitgesproken Parigisch *ulumbua*.

r. 15. *tua'inja*; in 't algemeen is *tua'i* „jongere broeder, zuster, neef, nicht“; zijn er meer dan twee kinderen in een gezin, dan noemt men den broeder of de zuster die onmiddellijk volgt zijn *tua'i* en den jongste *tua'i mpodago* of *tua'i kodjo*. Hier is met *tua'i* de allerjongste bedoeld, daar hij op bl. 223 en vervolgens *Kasupua* wordt genoemd, dat steeds voor het jongste kind wordt gebruikt.

r. 19. *oloa*, Boeg. *oloang* „voorsteven“ vdr. „koers, richting“. De benamingen voor schepen en scheepstuig zijn bijna alle aan het Boeg. of Makassaarsch (Mandarsch?) ontleend, behalve de enkele die tot het primitieve vaargereedschap der Toradja's behooren.

r. 20. *tosuka pu'u jangi* „steek (met den voorsteven) naar den hemelvoet (den horizont)“, d. i. richt u niet naar eenig merk aan den wal.

r. 22. *metompa* „vragen, verzoeken“, biz. „verlof vragen om heen te gaan, voorbij te loopen, de beenen rechtuit te strekken, te gaan slapen en al zulke dingen meer, waarvoor de Toradja'sche adat dit eischt. Van een meerdere tot een mindere gebruikt, beteekent het doorgaans alleen maar dat men kennis geeft iets dergelijks te gaan doen.

r. 1 v. o. *salimuntu* wordt gezegd van een sarong die men over 't hoofd trekt; hult men er zich in tot aan de schouders, dan is het een *saliongo*. De stam van *salimuntu* is *muntu* „ten volle, geheel“, *palampuju muntu*, „volle veertig“.

bl. 223, r. 2, *ri koronja* bet. gewoonlijk „in, op de rivier“, het staat dan voor *koro ue*; hier staat het voor *koro ntasi* „de volle zee, het ruime sop“.

r. 7. *sinangge*, uit het Boeg. *sinangke* „kapmes, hakmes, die van ander maaksel zijn dan de inlandsche kapmessen, *labu* genaamd.

r. 16 v. o. *tambaga*, uit het Mak. (Mand.?) *tambaga*, wordt naast *doi*, gebruikt in de bet. „rood koper“, messing heet *gala* of *toga*, naar de armbanden die er van gemaakt worden.

Bl. 224, r. 17. *peluru* „kogel“, uit het Boeg., waar het *piluru* luidt, een vorm dien men ook wel in het Bare'e hoort. Daar het Bar. het voorvoegsel *pi-* niet meer als zoodanig kent, maar *pe-* veel gebruikt, ligt het voor de hand, dat men van *piluru* is gaan maken *peluru*,

evenals men van het nog weinig bekende *pikiri*, Boeg. *pikiri*, Mal. *pikir*, maakt *pekiri*. Een paar andere, niet onaardige verhaspelingen van vreemde woorden zijn: *kara-kara*, van *parakara*, uit 't Mal. *pèrkara* en *kosi-kosi*, uit *sikosi*, Toradj. uitspraak van 't Boeg. *sikotji* „schuitje, sloep“; het eerste *si* heeft men voor afkorting van *kosi* gehouden.

r. 9 v. o. *gori ngkakononja* is vertaald met „voor de hand weg,“ woordelijk staat er „naar mate van het treffen, al naar dat het trof“. *Gori* is „maat, gestalte, vorm“, *kono*, Mal. enz. *kèna* „raak“, *kakononja* „het raken, het treffen“.

bl. 225, r. 12. *sininja* (paroxyt.) is het Boeg. *sinina* „al, alle“, van het grondwoord *sining*; de Todjoërs, die het *sininja* uitspreken, hebben dus bij juiste intuïtie in de laatste lettergreep het Boeg. *-na*, pron. suff. 3e pers. gezien en door hun gelijkwaardig *-nja* vervangen.

r. 15. *anu napeoko*, gewoonlijk drukt men „waarop hij stond“ uit met *anu napeokokoka*, daar *meoko* intransitief is.

r. 15. *mawuti wombo ntanta'i*; de stam *wuti* bet. „grap, scherts, streek, leugen“; *mawuti* „liegen, een grap, een streek uithalen“; *tanta'i*, van den stam *ta'i*, bet. in 't algemeen „achterste, achterdeel, bodem“, *tanta'i baso* „de bodem der draagmand“, *wobo* of *wombo* is „ingang, opening die den toegang tot iets geeft, *wobo*, *wombo ntanta'i* is dus „aarsgat“.

r. 8 v. o. *mokareba*, van *kareba*, uit 't Boeg. „gerucht, tijding“, Bar. *bambari*; *mokareba ndji tama* „er is een gerucht in het land“.

r. 7 v. o. *ungka ri modaga* „van het op eene handelsreis gaan“; in goed Bare'e zegt men *ungka ri podaga* of *podaganja* of kortweg *mevalili modaga*.

r. 6 v. o. *kambamba-mbamba i Wali mPangipi* „W. P. is aan het liegen, is een leugenaar“, deze uitdrukking wordt ook gebruikt waar wij zouden zeggen: een aansteller, een opsnijder, iemand die zich meer aanmatigt dan hem toekomt.

bl. 226, r. 8. *siu* is een tuschenwerpsel waarmee men een vlugge vaart, een snel voortschieten wil te kennen geven; om kippen weg te jagen roept men ook *siu*, *siu!* „weg, vort!“ *sinaliu*, van *liu* „voorbijgegaan, doorgegaan“, *saliiu* „in één doorgang, in ééns, eensklaps“, *sinaliu*, met *-in-* daarvan gevormd.

kora-kora, uit het Ternataansch, de benaming van een groot Inlandsch oorlogsvaartuig, is ook in de Makassaarsche en Boegineesche Woordenboeken van Dr. Matthes opgenomen, doch de

Boegineezen en Makassaren hebben zulke vaartuigen niet. Ook den verteller van dit verhaal waren zij slechts bij name bekend.

reg. 14. *kupaluaka baraka*; *lua* „uitspuwen, braken“, de woorden beteekenen: „ik zal u met onkwetsbaarheid bespuwen“. De verhalenverklaarde later van deze woorden: *dja naaoka manto'o*, *dja napelimba baraka da kaba*. „hij zeide het er maar om, hij bracht slecht bovennatuurlijk vermogen op hem over, dat hij onkwetsbaar zou zijn“. *Baraka* (Boeg. *baréka*, Mal. *berkat*) is alles wat afkomstig is van iemand van wien het heet dat hij meer vermag dan een gewoon mensch.

r. 12 v. o. „Haal uwe uitrusting voor den dag, enz.“ Het is de gewoonte der Toradja's om bij snel-tochten, voor dat zij den aanval doen, zich zoo fraai mogelijk op te schikken en hunne beste kleeren aan te trekken, die zij daartoe op den langen tocht meenemen. Deze gewoonte wordt hier ook vermeld.

r. 10 v. o. *napedasaka siga* „hij sloeg zijn hoofddoek uit“ wordt gezegd van het uitslaan van den hoofddoek, vóór dat men hem opzet en ook van het over het hoofd op den rug slaan van den hoofddoek, om hem daarna over het achterhoofd te trekken en vast te knopen.

bl. 227, r. 14. *sampotadanja* „zijn tegenstander.“ Bij het „kuitschoppen“, *mowinti*, zet één der spelers zijn eene been naar achteren, *motada*, *motadamaka*, om zijne kuit bloot te geven; zijn tegenstander moet dit straks doen en is dus *sampotadanja*.

r. 15. *kataba*, Boeg. *katabang* „dek van een Europeesch vaartuig“, in het strand-Bare'e wordt met *kataba* bedoeld de tent of kajuit, die men op eenigszins groote vaartuigen vindt. *Wawo ngkataba* is dus het tentdak, het bovendeck van 't schip.

Malenge ri kataba, *ri raa*, enz. Over het in de lucht vliegen en strijden van helden is reeds in de Inleiding en de Aanteekeningen op Sese nTaola gesproken.

De *widu*, de pluim die de Toradja'sche helden in de lucht heft, wordt in dit verhaal, dat trouwens minder Toradja'sch is dan Sese nTaola, in 't geheel niet vermeld.

r. 20. *tarakolo*, Boeg. id. en dit uit Mal. *terkul* „buku“. De bijvoeging *panta setu* „die erstukken“, geeft eene kwalificatie van een geweer, die voor een Toradja van hooge waarde is; wel een bewijs van zijne geringe kennis van de eigenschappen van een goed geweer.

r. 11 v. o. *gadjo* Boeg. *gadjong*, is de lange roeiriem, die niet

oorspronkelijk Toradja'sch is. De schepriem, *wose* is de echte Toradja'sche roeispaan.

remba-remba werd door den verteller verklaard met *ra'ui* d. i. „met de riemen eene wikkende beweging maken, waarbij het blad evenwijdig blijft aan het boord van 't vaartuig.“ Het Boeg. *remba-remba* bet. „vóór aan het vaartuig met de riemen scheppen, ten einde hooger op te loeven“ (Dr. Matthes, Boeg. Wdbk. i.v.) met welke verklaring hetzelfde is bedoeld.

r. 9 v. o. *sangkila*, het Boeg. *sangkilang* „roerbank“, afgebeeld in den Boeg. Ethnograf. Atlas van Dr. Matthes, op Plaat 12, fig. 37.

r. 7 v. o. *mpeewa*; in deze uitgave zijn de lange klanken die door samentrekking van twee gelijke klanken zijn ontstaan, dubbel geschreven, om de afleiding duidelijk te doen uitkomen; *peewa* = *pe* + *ewa*; terwijl bijv. r. 5 v. o. *napebó* is geschreven, daar *bó* door rekking is ontstaan, daar het oorspronkelijk een roepklank is.

r. 3 v. o. *tobalu* is, ook waar het verder als eigennaam is gebruikt, vertaald met „weduwe“; dit is niet geheel nauwkeurig; in onze taal is het te omschrijven met „weduwe, weduwnaar in den rouw.“ Zoodra de rouw voor een weduwe of weduwnaar is opgeheven, doordat er een kop voor den gestorvene is gesneld en daarmee de vereischte formaliteiten zijn verricht, is de *ombo* (rouw) opgeheven en de *kabalu* geeindigd. Men spreekt dan van *bemba* „man of vrouw die niet meer gehuwd is, 't zij weduwnaar of weduwe, 't zij gescheiden echtgenoot.“

r. 1 v. o. *mandake* „bergop gaan“ wordt ook altijd genoemd het zich van het strand naar het binnenland begeven, al is het slechts een kleine afstand, dien men gaat, waarop men niet noemenswaard stijgt. Vooral als men naar een dorp gaat, dat doorgaans op een heuvel ligt, spreekt men van *mandake*.

bl. 228, r. 5. Het paleis dat op één paal staat en glazen wanden heeft, wordt in vele Toradja'sche verhalen vermeld; hier is het slechts eene onbeduidende bijvoeging; van de huizen der andere roovers wordt het dan ook niet gezegd.

r. 17. *morupa* „een goed voorkomen hebben, een goed figuur maken“, eene beteekenis ontleend aan 't Boeg. *parupa*; in *mosipa* heeft *sipa* „eigenschap, hoedanigheid“, eveneens aan 't Boeg. ontleend, denzelfden overgang van beteekenis doorgemaakt.

Bl. 229, reg. 13. *Motuba* „uit één schotel, van één blad eten“ is bij sommige Toradja-stammen de eigenlijke ceremonie van de huwelijksluiting; sommige stammen, bijv. de To Pebato, kennen

dit gebruik niet. Hier is het als eene huwelijksceremonie bedoeld.

r. 5 v. o. *susuri*, de koekjes die in het Mak. *tjutjuru*, Boeg. *tjitjuru* worden genoemd, van het Mal. *tjutjur*, waar dit gebak aldus heet naar de wijze waarop het wordt gemaakt. *Wadje*, Mak. id., Boeg. *badje* is een gebak van kleefrijst, zwarte suiker en geraspte kokos; *gurenta* wordt gemaakt van gekookte kleefrijst, die daarna weer in de zon wordt gezet, zoodat de korrels hard worden. Aan welke taal dit woord wordt ontleend, weet ik niet; echt Bare'e kan het niet zijn, want de Toradja's kunnen geen enkele soort van gebak maken.

r. 4 v. o. *sira* is hier op zijn Ampana'sch gebruikt, nl. als pers. vnv. 3^e pers. mvd. De To Ampana gebruiken *si'a* waar het Bare'e *banja* „niet, geenszins“, Mal. *bukan* zegt en zijn er daardoor toe gekomen *sira*, dat oorspr. en ook nu nog in het Bare'e een deftig vnvwd. was „Zijne Hoogheid“, Zijn Edele“, als pers. vnvwd. 3^e pers. enk. en meerv. te gebruiken. Zie Tijdsch. Bat. Gen. Deel 42, bl. 554, 556. *Sira* bestaat uit *si* en *ra*, welk *ra* bij de To Wingke mPoso, To Rano, To Pu'u mBoto en To Lamusa nog als pron. suff. 3e pers. van een hoogere wordt gezegd, dus als verkorte vorm van *sira* dienst doet; bijv. *i nggainengku da re'e mawonda* „mijne moeder zal haar verlangen hebben (naar mij)“, *i membè'i banuanda?* „waar is het huis van 't hoofd?“. De To Lage hebben van dit *-ra* de *r* weggeworpen en gebruiken dus het suffix in den vorm *-a*; *sindjan anuku*, *se'i anua* „daar is het mijne, hier is dat van Zijn Edele“ Vgl. Mal. *-nda*, *-anda*, in *baginda* en derg.; O.Jav. *nira*, gen. van *sira*.

bl. 230, r. 20. *kakuasa mPue mangandika* „de macht des Heeren beschikt het“; wie deze *Pue* is, valt niet zeker te zeggen. De verteller zal tot Mohammedanen zeggen, dat er *Pue Ala Ta'ala* mee is bedoeld; tot Toradja'sche heidenen zal hij zeggen *Pue Lamoa*, de vergoode voorouders. Vaak hoort men van Toradja's zinnen als deze, *Bara da mombekita wo'u*, *bara bare'emo*, *djamo Lamoa!* „of wij elkaar nog zullen wederzien of niet meer, dat (weet) slechts *Lamoa*. Een Parigier zal zeggen: *Bara da mosingita muni*, *bara taramo*, *djamo i Pue!* en vraagt men wie die *Pue* is, dan zegt de een *i Pue Nabi*, de ander *i Pue Alu ta'ala*, een derde *i Pue Lamoa*. Aan het eind van dit verhaal zal men kunnen zien dat het verschil tusschen *Pue Lamoa* en *Pue Alu Ta'ala* in de voorstelling der Mohammedanen uit de Toradja's niet groot is.

r. 7 v. o. *mompanea* of *mompania* is een wisselwoord voor *moapu*

„koken“. In den oorlog is het verboden *moapu* en *kina'a* te zeggen; voor dit laatste zegt men dan *pompanea*. De stam van dit woord is ongetwijfeld *pane*, dat thans niet meer tot den woordenschat van het Bare'e behoort, maar er eenmaal toe behoort heeft, getuige de riviernaam *Mapane*, 't welk „warm“ moet beteekenen, daar het water dezer onbeschaduwde rivier des middags bijzonder warm wordt. *Panea* is dan met *-a* gevormd, evenals *roroa* „gebraden vleesch, braadsel“, van *roro*; *pane* beteekent dus „warmsel, kooksel“, *mompanea* „koken, warmen“.

bl. 231, r. 6. *ntjiri nganaku* „mijne kinderen“. *Ngana* is een Parigische vorm, naast *ana* in gebruik. *Ntjiri* of *siri* is een meervouds- (dus ook soms een deftige of meerderheids-)vorm van *si* of *i*, het lidwoord vóór eigennamen en verwantschapswoorden. Waarschijnlijk bestaat het uit *si* en *ri*, welk laatste woord de bekende locatief-aanduiders kan zijn; *siri Papa* zou dan oorspronkelijk beteekenen „die bij Vader zijn, ten huize van den Vader“ of „Vader en de zijnen“ of zooals men in de Noordelijke provinciën van ons land zegt „Vader en die“. Vgl. het gebruik van *anu* in 't Sangireesch na voorzetsels vóór persoonsnamen en woorden die daarmee gelijk staan: *su anun amangku* „bij mijn Vader“ (Sprakkunst bl. 278). Thans is *siri Papa* iets deftiger dan *i Papa* of *si Papa*, maar vaak heeft het ook nog alleen maar meervoudige beteekenis, bijv. *siri Kuse* „K en de haren“, *siri Bante* „B. en haar gezelschap“.

r. 9. *najali wose* „zij haalden de roeispanten voor den dag“; hier is *wose* onjuist; een schip als dat van Wali mPangipi kan niet met schepriemen geroeid worden, maar alleen met roeiriemen, *gadjo*.

r. 19. *ponjombamo ntimali* „geeft u over, beiden, vader en zonen“; *timali* „van weerszijden“, de een zoowel als de ander, aan weerskanten“; *santimali* „een paar, een stel, van bijeenhoorende dingen“; zoo is bijv. de eene arm de *timali* van de andere, het gewicht is de *timali* van het gewogene, enz.; *manu natimalisi* „kippen die twee aan twee zijn gebonden.“ De stam van *timali* is *tali*, vgl. bijv. *taliwanua* „de huisbewoners, die bij het huis behooren“, *motaliboude* „gezamenlijk tuinen“, en Parigisch *ntali* „paar, gepaard met“, *ntuli sampesuwu* „gezusters, gebroeders“, *aku ntali ndjamboko* „ik en mijne vrouw“, *sira ntali ana*, „hij en zijne kinderen“, *rodua ntali wega* „vriendenpaar“.

r. 12 v. o. *pantondanja* „de volgende“, d. i. de tweede zoon, die op den Oudste volgt.

r. 2 v. o. *ju'a ngo'a ketagara*; in het Bare'e is *ju'a* „lansschacht“,

in het Ampana'sch heet de geheele lans *ju'a*. Van de twee op *ju'a* volgende woorden slaat *ngo'a* «rotan» (de dikste soort) op de schacht, *ketayara* «roestig» op het lemmet (*mala*) van de lans.

bl. 232, r. 9 v. o. Later blijkt dat de Oudste met de Weduwe van Kapita Malela touwt; hoewel het niet in het verhaal is gezegd, moet hij toch op zijn laatst bij dezen regel beginnen op te treden.

bl. 233, r. 15 v. o. Van de verschillende soorten van gebak die hier worden genoemd, zijn de namen der meeste aan het Boegineesch ontleend; *rote*, Boeg. *roti* «brood», wordt ook van koek en koekjes gezegd; *onde-onde*, Boeg. id. «balletjes van suiker en rijstemeel»; *sanggara* «gebraden pisang», Mak.; *djodjori*, waarsch. het Mak. *dodoro'*, Boeg. *didoro'*, in het strand-Bare'e ook *djodjoro* genoemd, vgl. verder Jav. Mal. *dodol*, eene taaie brij van rijstemeel en suiker; *kula-kula* is de naam van een gebak uit rijstemeel en water bereid, dat men in den vorm van koekjes in olie bakt en hard laat worden; *bolu*, Mak. Boeg. id. is een gebak dat met onze «kolombijn» is te vergelijken; *epo-epo*, Mak. *epu'-epu'*, zijn koekjes van kleefrijst-meel, suiker en geraspte kokos, in olie gebakken; de kokos en de suiker zit er binnen in, de koekjes hebben een langwerpigen vorm.

bl. 234, r. 5 worden nog een paar andere lekkernijen genoemd, n.l. *gogoso*, Mak. *gogoso'*, Boeg. *gigoso*, een worst-vormig kooksel van kleefrijst, kokosmelk en zout; en *kalopa*, Mak. en Boeg. id., verklaard met *wea naome ri kajuku*, *naburesi*, *nepa nalonge ri ira ngkajuku*, *napoapu* «rijst in kokosmelk gedrenkt, waarbij zout wordt gevoegd; dit wordt in kokosbladeren gewikkeld en gekookt.»

bl. 235, reg. 2, *ngkudjaitimo duangata* «laat ik ons schip en de hunne aaneenbinden»; *djaiti*, id. met Mal. *djait*, Mak. Boeg. *djai'* «naaien», wordt vooral gezegd van saamgebonden kokosnoten, die met een reep van den vezelbast aan elkaar zijn geknoopt, *kajuku sadjaiti*.

r. 20. *gandara*, Parig. en Paloesch: «de steel van de lange roeiriem (*gadjo*)». *Bubuku* is het Boeg. *bubukëng*, Mak. *bubukang* «de touwen om de zeilen mee te hijschen, de vallen.»

r. 6 v. o. *u*, de kortste vorm van *anu*; de meest gebruikelijke vormen zijn de tusschen *anu* en *u* staande *au* en *nu*. Hierdoor wordt waarschijnlijk de onderstelling, door mij in Tijdschr. Bat. Gen. Dl. 39, bl. 509 uitgesproken, dat de Sang. tusschenzetsels *u* en *u* beide bestanddeelen van de partikel *nu* zijn.

r. 1 v. o. *ntongonja* of *tongonja*, wordt evenals bijv. Mal. *tengah*

in *tengah bërđjalan*, gebruikt in den zin van « bezig zijnde met », bijv. *tongo momota* « bezig met oogsten, midden in het oogstwerk », *tongonja* is dikwijls te vertalen met « altijd nog, steeds door, zonder ophouden »; bijv. *bara mate pontubu reme ane mawengimo?* — *Bare'e kana, tongonja!* « houdt de zonnemeter (klok) soms op wanneer het nacht is? — Wel neen, hij gaat steeds door »; *bara masamo pau ngkabosenja?* — *Malori, tongonja dja-* « is de rede van het hoofd soms al uit? — 't Mocht wat, hij is nog druk bezig ».

bl. 236, r. 2. *be napakoro me'onto ri lupu*; de (secund.) stam *pakoro* wordt vaak als versterkingswoord in den zin gebruikt, vooral in de uitdrukking *tepakoro*, die het best is weer te geven met ons « 't is dan ook, neen maar! » bijv. *a, ane nukitamo manuku sindjau, tepakoro lese!* « nu, als je mijn kippen daar ginds gezien hadt, die zijn dan mooi! » *kukita baula ri djaja, tepakoro ma'ai kasondonja, tepakoro maeka rajaku!* « ik zag buffels op den weg, neen maar ontzettend veel, ik was dan ook bang! » Het hier voorkomende *be napakoro me'onto* is woordelijk « zij maakten geen aanstalten, schikten zich niet om op te houden, zij dachten er niet aan, hadden er geen plan op ».

bl. 238, r. 7 v. o. *rowi* is een wisselwoord voor *mate*, dat tijdens het oogsten niet mag gezegd worden. Toch heeft de verteller het één regel vroeger gebruikt en verder in het verhaal talloze malen. Trouwens bij strand-Bare'e-sprekers is het gebruik der wisseltermen buiten het rijstveld niet streng meer. In den tuin zelf houdt men zich streng er aan.

bl. 239, r. 12 v. o. en de volgende zijn een veelgebruikte fraaiigheid in Bare'e-verhalen. Eerst als er driemaal lieden op kondschap zijn uitgegaan, komt er een juist bericht omtrent de aangekomen vreemdelingen.

reg. 1 v. o. *ntonja*, samengetrokken vorm van *ntongonja*.

bl. 240, r. 21. *timbuku susu*; *timbuku* is met voorv. *ti-* gevormd van *buku* « knobbel, bult, verhevenheid »; *timbuku susu* « wier borsten reeds rond zijn », eene benaming voor ongeveer volwassen jonge meisjes; *kulalagi* heeten de rolhouten waarover een vaartuig {over 't droge wordt getrokken.

r. 6 v. o. *mongkao-ngkaosi* « het haar kammende »; dit was een bewijs dat zij geheel op haar gemak waren. In andere verhalen wordt verteld van lieden die op eene hooge, ontoegankelijke rots wonen en door den vijand belegerd worden; om te toonen hoe weinig zij zich daarvan aantrekken, zegt de verteller: « de belegerden zaten elkaar te luizen ».

bl. 241, r. 1. *meira mlin* „wioe-bladeren halen“. De bladeren van de wioe (*Phrynium capitatum*) zijn bizonder gewild om er rijst in te wikkelen en deze dan in een bamboe te koken. Pakjes aldus gekookte rijst (*winalu*) behooren tot de vaste gerechten op elk Toradja'sch feest.

De nu volgende beschrijving van het besnijdenisfeest geeft in hoofdzaken de wijze te kennen waarop de Mohammedaansche besnijdenis bij de strandbevolking der Tominiboet wordt verricht. Het *mokolontigi* „de nagels met *patjar kuku* (*Lawsonia*) rood maken“ heeft dikwijls plaats vóór het bad, dat dan den volgenden morgen wordt genomen. De *labe* houdt een kort reciet, besproeit den jongen, die in de rivier zit, driemaal met een witte kom en geeft hem daarna die kom over, om zich verder te baden. Van de rivier worden de jongens in een draagzetel naar huis gedragen, zevenmaal om het huis heen, waarna zij in huis komen langs een andere trap dan de gewone huistrap. Daarop volgt het eten, waarna de trom wordt geslagen en de besnijdenis plaats heeft, telkens als een jongen is besneden, wordt er een schot gelost. Na drie dagen mogen de jongens het huis uitkomen, tot zoolang is hun penis zonder geneesmiddel gebleven, het bloed wordt in een kokosdop opgevangen. Vóórdat zij op den grond komen laat men hen 7 maal met den voet op een bijlijzer en een slijpsteen treden, daarna mogen zij weer over den grond loopen, baden en hun penis met gestampte medicijn (bijv. bladeren en stengels van *Jatropha Curcas*) beleggen. Het wickelen met kokosdoppen heeft de heer Alb. C. Kruyt beschreven in Tijdschr. Bat. Gen. Dl. 44, bl. 92. De kiezelstenen, waarvan in deze beschrijving der besnijdenis wordt gesproken, zijn steenen die in de zon zijn heet geworden; wanneer de testikels van den besneden jongen zijn gezwollen, houdt hij er een heeten kiezelsteen tegen aan, totdat deze koud is geworden, daar men gezwollen lichaamsdeelen meestal door uitdroging wil doen genezen.

r. 15. *woto kaili*, *Dracontomelum Celebicum*, heet in de meeste Minah. talen *kaili* — „Woudreus, 55 M. hoog bij 300 cM. stamdiameter“ (Koorders, Bot. Dienstreis door de Minahasa, bl. 410) —

bl. 242, r. 10. *Ne'emo ndapepate i To Karô Udja* „Doodt T. K. Oedja niet“. Men zou hier een tweegevecht tusschen Wali mPangipi en To Karô Oedja verwachten, daar een gevecht, naar Toradja'sche opvatting, altijd een godsoordeel is; de partij die haren aanvoerder verliest, heeft ongelijk en als dat bewezen is, wordt de strijd gestaakt. Het verhaal neemt hier dus eene onverwachte wending.

bl. 243, r. 15. *nawali wawa* „hij werd opnieuw gebracht“. Om aan te duiden dat iets opnieuw geschiedt, wordt de stam *wali* „worden, gebeuren, geschieden“ gebruikt, *nawali palu* „hij smeedt het opnieuw, smeedt het om“, *nawali nta'a* „hakt het opnieuw, behakt het nog eens“, *nawali usu* „slijpt het opnieuw“, *nawali sono* „antwoordt weder, herneemt“, *koisa, pewalitutu* „toe, vertel het nog eens“. *dja ro nanika* „toen zij getrouwd waren“, *nika*, uit het Boeg. overgenomen, wordt alleen gebruikt van een huwelijk naar den Mohammedaanschen ritus en is hier dus niet op zijne plaats, daar *nawawa* van het echte Toradja'sche huwelijk wordt gezegd.

bl. 244, r. 11 v. o. *kutagi* „ik houd tegen“ is een strand-Bare'e term die aan het Saoesoesch is ontleend. Het echte Bare'e zegt *kupetangani*.

bl. 245, r. 10. *tepatunda kadekunja liu² ri ngoju* „zijn opstijgen regelrecht naar den wind“, *tepatunda*, woordelijk „gezetten, gevestigd“, vandaar ook „zeker, beslist, recht“, de verteller omschreef het later nog met *majoa kadekunja banja ewa tontji* „recht was zijn opstijgen, niet zooals van vogels“ (die heen en weer vliegen).

r. 3 v. o. *bara ewamo ma'i Golontalo kalawanja*. Om afstanden te schatten, heeft de Toradja geen ander middel dan de vergelijking met bekend onderstelde afstanden. Nauwkeurigheid is daarbij geen vereischte. Hier wordt ondersteld dat de *Kombengi*-vloot van *Gorontalo* naar *Posso* vaart en de partij van *Wali mPangipi* haar van *Posso* tegemoet vaart. De gewone koers is: van *Gorontalo* W. waarts tot *Milango Da'a* bij *Pagoeat*, vandaar wordt de overtocht gewaagd O. lijk langs *Nangoena* (*Oena-Oena*), W. langs *Batoe Daka*, naar *Tandj. Api*. Daar heeft de ontmoeting met *Wali mPangipi* plaats, die langs *Todjo*, *Podi*, *Kauñjole* en *Bongka* naar *Tandj. Api* is gezeild. In den koers van *Kombengi* wordt ook nog *Boenta* genoemd, dat geheel uit den koers ligt, ruim een dag zeilens ten O. van *Tandj. Api*, maar daar het eene belangrijke handelsplaats is, wordt zij dikwijls door de handelaars aangedaan.

Op de nieuwe kaart van Celebes, in den Atlas van Stemfoort en Ten Siethoff zijn al de genoemde plaatsen te vinden. De spelling laat ook minder te wenschen over dan op de oude kaart, al zijn er nog vele fouten aan te wijzen bijv. *Milongo*, voor *Gor. milango* „riviermond“, uit *minanga*, dat in de verwante talen *winanga* (Bar.), *binangga* (Tawailisch), *nimanga* (Minah. talen), *linanga* (Bat.) luidt. De naam *Gorontalo* wordt door de Toradja's die hem kennen doorgaans *Golontalo* uitgesproken, omdat zij dien naam van de

Gorontaleezen hooren, die de *r* niet kunnen zeggen. Dr. Wilhelm Joest, die eene zéér gebrekkige spraakkunst van het Gorontaleesch heeft gegeven, samengesteld uit gegevens van anderen, die hij zelf niet kon controleeren, noemt deze taal *Holontalo*. De naam wordt het beste gespeld *Hulontalo*, want *nt* kent het Gorontaleesch evenmin als *ngk* en *mp*, al komen zij in de lijst der klanken van Joest voor (op bladzij 3). Dat hij de *nd* als *nt* heeft gehoord is intusschen zeer begrijpelijk, daar de *nd* sterk supradentaal wordt uitgesproken, de tong blijft recht, maar wordt sterk naar boven gedrukt.

bl. 246, r. 2 v. o. *pesoba*, van *soba*, het Boeg. *tjoba*, in 't Strand-Bare'e reeds veel gebruikt, niet alleen in de beteekenis „beproeven“, maar ook in die van „komaan, laat eens, gesteld eens“, zooals Mal. *tjobalah*.

bl. 247, r. 2; *kanawusakanja* „toen hij zich had laten vallen“. Juister zou zijn *penawusakanja*, daar een vorm met *ka-* naast dien met *ma-* staat, wanneer het daarmee gevormde woord intransitief is; men zegt *kanawunja* „zijn val“, maar *penawusakanja* „zijn zich laten vallen“, daar *menawusaka* transitief is. Wel kan men van den geheelen vorm *me-(ma-)nawusaka* met *ka-* een *kamanawusakanja* maken, dat dan beteekent: „toen hij zich had laten vallen“.

r. 3 v. o. *meguru*, hij gaat in de leer en erkent dus *Ala ta'ala* als zijn meerdere. Deze wending is aan den Islâm toe te schrijven, daar *Pue mPalaburu*, de Schepper der Toradja's in de echte Bare'e-verhalen wel degelijk van tijd tot tijd overwonnen wordt.

DE BATAKSCH E TOOVERSTAF.

DOOR

J. H. MEERWÄLDT

Zendeling van het Rijnsche Z. Gen.

In onze ethnographische musea vinden wij onder de voorwerpen uit de Bataklanden meestal ook den wonderlijk gevormden en vaak zeer kunstig gesneden tooverstaf, die waarschijnlijk ook door velen der lezers van dit tijdschrift wel eens niet alleen met be-maar ook met verwondering werd beschouwd. Want voorzeker, wie een goed uitgevoerd exemplaar iets meer dan oppervlakkig in oogenschouw neemt, kan niet anders dan de groote kunstvaardigheid bewonderen, die uit het voorwerp spreekt, terwijl hij zich tevens verwonderen moet over de grilligheid der gedachten, die ooit een mensch er toe hebben gebracht, zulk een wonderlijke opelkanderstapeling van menschenbeeldjes en dierlijke gedrochten in den vorm van een staf het aanzijn te geven. Hoevele vragen moeten zich dan welaan den opmerkzamen en nadenkenden beschouwer opdringen! Wat stellen die beeldjes voor? Waartoe dient die staf? Welke beteekenis heeft hij? en dergelijke meer. Vragen, waarop tot heden niet dan een zeer beknopt of m. a. w. een zeer onvoldoend antwoord werd gegeven. Want ofschoon in vele geschriften, die ons van de Bataks en hunne zeden, gewoonten en gebruiken kennis geven, ook van den tooverstaf, den toenggal panaloean, melding wordt gemaakt, is er toch, voor zoover mij bekend, nergens nog een mededeeling over dit onderwerp gepubliceerd, die daarover op eenigszins afdoende wijze licht verschaft. Dat is trouwens geen wonder. Het is volstrekt geen gemakkelijk werk, de zeden en gewoonten van een vreemd en daarenboven nog onbeschaafd volk uit te vorschen. Daartoe behoort, om niet aan de oppervlakte te blijven, in de eerste plaats een zeer diepgaande kennis der taal, die men slechts door een langdurig verblijf onder dat volk en ijverige studie verkrijgen kan. Heeft men die, dan kan men vragen, maar niet elk individu is in staat, die vragen voldoende te beantwoorden, en dan doet zich helaas het geval vaak voor, dat men met praatzieke lui te doen krijgt, die de klok wel